

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. MÁRCIUS 4.

9. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyaruteza 9 sz.

Reputatio.

„Gymnasiumainknak a legroszabb reputatiojuk van a külföldön, pedig vannak egyes iskoláink, a melyek tanáraikkal együtt kielégítők. De a rossz iskolák rontják a jók hírét, sezen nehéz segíteni, merthisza legkisebb szigorra, melyet a kormány a gymnasiumok irányában gyakorol, feljajdul a világ s mindjárt sértve vannak az egyházak, mint ha a vallás érdeke követelné, hogy rossz gymnasiumaink legyenek.“ Ezt az élszomorító nyilatkozatot olvassuk abban a nyílt levélben, melyet Trefort Ágoston miniszter múlt évi december 9-én pozsonyi választóihoz intézett.

Tehát, a magyar gymnasiumok rossz reputatiojának a hazai hitfelekezetek az okai! Szomorú vád, ha igaz. Megszégyenítő minden tekintetben!

Igaz, hogy a magyar gymnasiumok rossz reputatioja a külföldön már 1350-ben hangzott fel; 1862-ben s illetve 1867-en kezdve, rosszabbá vált és most, a mint a kultuszminiszter úr állítja — az oktatásügyi törvény három éves hatása után — a legroszabb. De hát, kik ennek az okai? A magyar hitfelekezetek-e? S általában, külföldi bírálóink feltétlen urai-e a helyzetnek; csalatkozhatatlanok-e?

A miniszteri vád — úgy látjuk — feltétlenül támaszkodik a külföld ítéletére s a türelmes hitfelekezetekre nehezedik, mert hát, ezek már megszokták az efféle szólamokat. De épen mert már megszoktuk az ilyen szólamokat, sem buzditásnak, sem kerülő úton való fenyegetésnek nem vehetjük, lévén országos oktatási törvény, a melynek szigorát alkalmazni lehet. Ennélfogva aligha lesz a napi rendre kerített reputatioi-kérdés hangjának más eredménye, mint hogy a magyar gymnasiumok iránti vélekedését a külföldnek még rosszabbá teszi.

A külföld rossz vélekedése gymnasiumainkról valóban egész hagyományos; mint valami elhárítatlan árnyék kíséri minden törekvésünket. És ez az árnyék kísérteties volt, mai nap is az, mert egyes intéző egyének hiúsága, téves tudomása, nem ritkán fajunk iránti gyűlölete táplálta s növeszti vala. Vannak kétségtelenül lélektani momentumai is, a melyek azonban nem egyes hitfelekezeteknek, hanem a nehéz körülményeknek s a még fiatal nemzeti kormány soká ingadozott elhatározásának terhére esnek. Lássunk néhányat azok közül.

Az ötvenes években, a Thun-féle oktatási rendszer kényszerhatása alatt, a gymnasiumok (más középiskolákról alig lehet szó) a politikai passiv ellentállás közegeivé váltak; jórészt katonai szolgálat alól mentesítő intézményekké süllyedtek alá; hazafias érdemül tudtuk be a tanároknak és tanulóknak az ellenzékieskedést. És e formailag tán igazolható állapotoknak erkölcsi következményei megmétélyezték a közvéleményt, melynek tévedéseit mai napig sem sikerült teljesen kiirtani.

De ezzel csak ráléptünk a veszélyes lejtőre, a melyen későbbi mozgalmaink mind lejjebb taszítottak.

Már az 1862-ik évben nyilvánosabb jeleit adhattuk az „Entwurf“ iránt táplált óriási ellenszenvünknek, mely az eddigi status quo rögtönös megbontásában ki is tört. Innen túl, öt évi tévelygés után, a nemzeti alkotmány helyreálltával a felelős magyar közoktatási miniszterium állott az ügyek élére s azóta nem volt s nincs év, a melyben középiskolai ügyünknek egy-egy lidérce ne jelent volna meg. A mit szült a ma, azt megsemmisítette a holnap. Procrustes ágyába fektette a tantárgyakat és az összes osztályokon át erőszakosan végig nyújtóztatta, hogy minden osztálybeli tanulóknak sokféle tantárgy jusson, mi a fejét megzavarja. Visszanyúlva a régmúlt magoltató módszeréhez, bevitte az összes philosophiai discipli-

nákat a gymnasiumba. Logikát, psychológiát, metaphysikát, ethikát és philosophiai történelmet tanítottak hetenkint 13 órában a VI. VII. és VIII. osztályú gymn. növendékeknek! E mellett, a hellén nyelv s irodalom, ez az Entwurfbeli mákvirág, csak a VII. és VIII. osztályokban kapott egy kis helyet, hetenkint 2—2 órára. A latin nyelvi oktatásnak az V-ik osztályban kellett kulminálnia, itt latin nyelven adták elő a mythológiát és a régiségtant; ezen alúl óriási óraszámokban grammatizáltak, a felsőbb osztályokban pedig, a fukaron mért néhány órácskában, kedvező alkalom nyílt az egész „lim-lom“ elfelejtésére. [A természettudományokat és mathesist a gyakorlatinak tetsző mindennapi élet szükségére való tekintetéből kellett tanítani. Ismeretágai csak ott és oly terjedelemben kerültek elő, a hol és a menyire a pretensiv történelem óriási adagai mellett egy kis helyet szoríthattak számukra. Így indult a kormány, összetörni a gymnasium boltiveit fentartó két oszlopot, u. m. a klasszikai nyelveket s a mathesist.

Nem kevésbé eredetiek valának e saison közigazgatási tüneményei is. A ki kért, vagy követelt, az boldogult. A nagy kegyelmű kormány egész osztályokat mentett fel a hellén nyelv érettségi vizsgálatáról. Egyesek a természettant, mások a német nyelvtant, vagy éppen a mathesist mellőzhették el felsőbb engedély folytán az érettségi vizsgálatnál. Osztályösszevonások és a magán tanulás esetei napirenden voltak. A könnyű boldogulás e szomorú időszakát siettek magasra törő kicsinyek felhasználni és kizsákmányolni. Irnok, tanító, chirurgus, kereskedő s minden kapaszakerülő igyekezett az általános miveltség oltáraitól egy ily szerény bizonyítványt szerezni, mert érezték és tudták, hogy azzal bizonyos kiváltságok járnak. A külföld meglátta e szokatlan vergődéseket s szánalommal tekintett a magyar gymnasiumok révén kelt bizonyítványokra. Tudunk nem egy esetet, hogy a bécsi és berlini tudomány-egyetemi karok az ilyen csonka érettségi bizonyítvánnyal megjelent ifjakat egyszerűen elutasították. De hazai főiskoláink is nem egyszerűen kikelték e visszaélések ellen; minden tanügyi hatóság mozgolódott, a „febris gymnasialis“ járványossá lőn, a kórbetegségnek okát kellett adni; nagyrészt felekezetiek levén a gymnasiumok, ex

adjecto könnyű volt ráfogni a felekezetekre; pedig szegények, felsőbb engedélyek folytán, a jó békeség kedvéért, túrték el a helytelen üzelmeket.

Messze térre vinne azon apró-cseprő változtatások följejtése, a melyeken gymnasiumi oktatásügyünk az önrendelkezési jog első gyakorlatának első saisonjában átesett. Célunkat elérjük úgy is, ha csak arra az elvi álláspontra fordítjuk a figyelmet, mely a második saisonban, az 1877-ik év óta uralkodó volt.

Ebben a gymnasiumi alap és árbocfa a történelem (pragmatica historia). Ennek fejlődéséhez s korszakaihoz képest osztatnak szét a többi tantárgyak. Így, mivel a történelem első stadiuma a teremtés, ehez képest a gyenge korú gyermek a classicus írók közül elsőbben is a görög Hesiodussal ismerkedik meg, mint a ki kosmogoniát írt. Mivel Róma első története a mesés korhoz tartozik, a kezdő gymnasista a római remekírók közül elsőben is Liviussal böleselkedik. A magyar nyelvi oktatás is végiglen a pragmatica (I) historia szolgálatába szegődik. A földrajz meg fojtogatólag terjeszti ki bütykös ágait az I—VII. osztályokra. A száműzött hellén nyelv tekintélye a sok óra ajándékával állittatik helyre. A philosophia leomlik magas pólcáról és egy kis propaedeütikává töpörödik össze (VIII. oszt. het. 2 órán). Csak a természettudomány és mathesis maradnak meg háborítatlanul!

De ezen időtájban fiatal óriások kelnek föl, kik nagy paedagogok tekintélyét követelik maguknak s érezhető befolyást gyakorolnak a további saison-metamorphosisokra. Legközvetlenebbül a mennyiségtan és természettudomány megbolygatásával indulnak neki ama heroicus alkotmányoknak, mely mai petrifikálatlan alakjában a gymnasiumi oktatás palladiumát teszi. Oh, mennyi bontással és cserebomlással épült fel e palladium! Építkezés közben támadt bábeli zavarok, örökös megszólások és lesújtó dörgések a hazai tudomány-egyetemek, meg a műegyetem részéről sötét fellegeket torlasztottak föléje. Trefort Agoston miniszter ur nyilatkozata is egy olyan felleg, mely hosszú és sötét árnyékot vet a kormány tanügyi alkotásaira.

Hiszen, a hitelrontó, lázas vergődések színhelyei éppen az ugynevezett kir. kath. és állami gymnasiumok valának. De capite foetet.

A többi szegény hitfelekezetek egy része, még az orsz. középisk. törvény hatályba lépte előtt, csendesen követte az államot. Csak a lutheranusok és a kálvinisták, legkivált az erdélyiek, nem hódoltak a magyar gymnasiumi saison-metamorphismusnak, mely hirhedté tette a külföldön is oktatásügyünket.

A conservativ lutheranusok, meg az ősi autonomiához szokott kálvinisták a kormány befolyásától függetlenül intézték gymnasiumi ügyeiket. Amazok, mint az „Entwurf“ lelkes megvalósítói, állandóan annak szolgálatában maradtak és bizony, didaktikai eredményekre nézve, gymnasiumaikra a megszólás vádja nem alkalmazható. Az erdélyi kálvinisták pedig, közvetlenül a Thun-féle rémuralom után, 1861-ben, megalkották porosz minta szerint kollegiumaik szervezetét, a melyik felölelte gymnasiumi ügyeiket is mind tanulmányi, mind igazgatási tekintetben. Az eredményeket illetőleg, mint mindenkor, most is, nem a külföld kedvező ítélete után áhítottak, hanem neveltjeik társadalmi ténykedéseire hivatkoztak s hivatkozhatnak is. De mindez csak 1883-ig, az országos középisk. törvény hatályba léptéig történt így. Ezen túl föltétlenül megadás részökrül is.

Kérdés most már, hogy a felekezeti conservativ magatartás rontotta-e le a gymnasiumok hitéletét a külföld előtt? Az idézte-e elő a „febris gymnasialis nervosa stupida“-t? Nem mérsékelte-e inkább? S ha nem mérsékelte is: megakadályozta-e a tanügy jobb irányú fejlődését? Feleljen erre a majdan elfogulatlanul ítélő utókor!

Előttünk valóban megfoghatatlan az, hogy Trefort miniszter úr miért löki éppen a nyiladozó remények legszebb időszakában a versenykedés dynamitját, egyoldalú vádak kíséretében, a gymnasiumi ügyek komoly fejleményeinek folyamába?

Ime, a hitfelekezetek teljes hódolattal fáradoznak az országos középiskolai törvény lelkiismeretes foganatosításában; felekezetek és állam között a létezett bizodalmatlanság elenyésző félben van; a verseny, mely az állam sa hitfelekezeti iskolák közt létrejött, nem ellenséges természetű, mert -- a történet tanúsága szerint -- mindkét félnek meg vannak e versenyben a maga előnyei és hátrányai: tehát, éppen e fordulón időszerű volt-e ama célzatos, de édes mindnyájunkat sújtó vádakat emelni? Lehet-e az elvesztett hitelt mások becs-

mérése árán visszaszerezni? Mi Fontenellel tartunk, a ki hasonló helyzetben helyesen mondja: si j'avais la main pleine de vérité, je me garderais bien de l'ouvrir.

Parádi Kálmán.

Fölvívás és kérelem.

Sz. 230-1886.

Nagytiszteletű szerkesztő ur!

Piskii leányegyházközségünk buzgó tagjai templom-építés szent célját tűzvén maguk elé, mint a /. alatt csatolt kimutatás tanusítja, már eddig is nemes áldozatkészségüknek szolgáltatták jeleit s egyszersmind a // alatt mellékelt adakozási felhívást terjesztették föl hozzám azon kéréssel, hogy eszközöljem annak nyilvánosságra hozatalát. E felhívásnak részemről készséggel engedve, bizalommal kérem nagytiszteletednek is, mint egyházkerületünk hivatalos lapja szerkesztőjének, a szent cél érdekében becses közreműködését. Nevezett leányegyházközségünknek új életre ébredése s megerősödése úgy felekezeti, mint nemzetiségi szempontból magas rendű érdeket képezvén, azon reményt táplálom, hogy az adakozásra felhívás nem lesz pusztába kiáltó szó s élénk viszhangot fog kelteni mindazoknál, kik magyar fajunk s egyházunk felvirulását előmozdítani s annak javára örömmel áldozni, boldogító kötelességüknek tekintik.

Atyafiságys iudulattal maradtam, Kolozsvárt, 1886, február 22-én

szolgatársa, barátja:

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Gyűjtőív.

Ezelőtt 17 évvel a történelmileg oly kiválóan nevezetes „Piski hid“ közelében 4 község összeszögelő határán az „Első erdélyi vasutársaság“ egy gyárteleppel egybekötött vasuti állomást létesített, mely ma már nem csak közlekedési és közigazdasági tekintetben bir nagy fontossággal (két szárnyvonal indul ki innen és gyárában 200—300 munkás állandóan foglalkozást talál), hanem a magyar nemzeti kulturának is ez idegen nemzetiségek lakta földön jelentékeny tényezője.

A Hunyadiak e dicső emlékü földjén, a melyet csak egy fél emberöltő előtt is öldöklő fegyverek vész-zöreje közt, vértanúink drága vére tevé szenteltté, e helyen ma a modern élet gépeinek csendes zaja jelzi a békét, a melynek tenyésztő melegében a magyar nemzeties művelődésnek fejlesztése és terjesztése már is számottevő, s éppen itt kétszeresen számottevő arányokat kezd ölni.

Lakóinak száma 1200—1300.

Kittinően berendezett állami iskolájában 6 tanító, illetve tanítónő vezetése alatt 270 gyermek nyer magyar nyelven hazafias oktatást.

Üditő oázis e helység Hunyadmegye Saharájában.

Magyar sziget az oláh óceán közepén.

Egy közigazgatásilag még alárendelt helyzetű község, de a mely pezsgő élete, hatalmas ipara, nagy pénzforgalma, szép számu intelligentiája és még a szomszéd

községek által is szorgalmasan látogatott iskolájánál fogva, Hunyadmegye legnagyobb városaival vetekedik.

Ezen, u. n. „Piski-telep” egyházilag, mint diaspora, a dévai anyaegyházhoz, később, mint fiókegyház, Bácsihoz, majd ismét Dévához lett csatolva, míg végre a folyó év elején állandóan és végképen a bácsii anyaegyházhoz affiliáltatott.

Hiveink száma beleértve ágostai hitvallásu testvéreinket is — a 300-at meghaladja, kik istenitiszteletre az iskola egyik tantermébe gyűlnek össze.

Tánköteles, illetve tényleg iskolába járó gyermekeink száma 48.

Gyülekezetünk összes vagyona, beleszámítva a közelebről megkezdett templom-alapot is, mindössze 700—800 ft.

Tehát, templomot a magunk erejéből még évtizedek múlva sem építhetünk s félő, hogy ha mostani erőtellen állapotunkban maradunk, széthullunk, mint az oldott kéve, s mint kis sziget, elmos, elseper az ár.

A rom. kath. egyház, püspökének gazdag adományból, már felépítette templomát és parochiáját. A görög keleti egyház is mozgolódik, hogy gyülekezetet szervezzen s imaházat építsen az Urnak tiszteletére.

Csak mi, protestánsok, vagyunk a 'község lakói közül, kik segedelem nélkül szűkölködünk, a kik szívünk melegéből óhajtjuk, de anyagi erő hiányában, nem tudjuk felépíteni az istennek templomát.

Pedig, ha valahol, úgy itt van égető szükség arra, hogy az istennek felemelő és vigasztaló szent ígéje alkalmazható helyen hirdettessék, itt kellene, hogy az evangélium világát a tiszta erkölcsök és a keresztyéni türelem áldásait külsőleg is hirdető templom építtessék, mely anyaszentegyházunk Sionját és nemzetünk védbástyáját képezze annyi véráztatta s annyi emlék által megszentelt földön.

Bizalommal és reménnyel fordulunk azért anyaszentegyházunk nemes keblü fiaihoz és leányaihoz, kérve őket az istennek nevére és magyar nemzetünk dicsőségére, hogy bennünket a Piski-telepen állítandó templom építési munkájában szives adományaikkal megsegíteni, kegyeskedjenek.

Az adakozók neve és adománya annak idején közlé fog lététni.

A piskii ev. ref. fiókegyház nevében

Piski, 1886, január 28.

Dr. Nagy Gusztáv,
főgondnok.

Lichtensteiger Albert,
kezelő gondnok.

Bota Sándor,
beszolgáló lelkész.

Fejérsimon János,
egyházi jegyző.

TANÚGY.

Pályázat

népiskolai kézi- és vezérkönyvek készítésére.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága pályázatot hirdet a következő kézi- és vezérkönyvekre:

I. A magyar nyelv tanítására készítettessék:

1. ABC-e és elemi olvasókönyv 3 ivnyi (garmonddal számítva) terjedelemben.

2. Ahoz vezérkönyv 5—6 nyomott ivnyi terjedelemben.

3. Olvasókönyv a II., III. és IV. osztályok számára külön-külön 5, 8 és 10 nyomott ivnyi terjedelemben.

4. Nyelvtan és fogalmazási tanítást tartalmazó vezérkönyv legfeljebb 20 nyomott ivnyi terjedelemben.

II. A földrajz tanítására készítettessék:

1. Kézikönyv a IV. osztály számára 4,

2. Kézikönyv az V. és VI. osztályok számára együtt 6 nyomott ivnyi terjedelemben.

III. A történelem tanítására készítettessék:

1. Kézikönyv a III. s IV. osztályok számára együtt 4—5,

2. Kézikönyv az V. osztály számára 4—5 nyomott ivnyi terjedelemben.

IV. A természetrajz tanítására készítettessék:

1. Olvasó-, illetőleg kézikönyv a C. tantervhez 4 nyomott ivnyi terjedelemben.

Ugy a vezér-, mint a kézikönyvek az 1878-ik évben megerősített s kinyomatott egyházkerületi népiskolai tantervek közül az A) tantervhez készítendő, kivéve a természetrajzi olvasókönyvet, mit a C) tantervhez kell készíteni. Szükség azonban a vezérkönyvekben részletesen kijelölni, hogy a tapanyagból mennyi tartozik a B), mennyi a C) tantervhez. E tantervek a népiskolai tanügyi bizottságnak a főtiszt. egyházkerülethez felterjesztett s attól elfogadott és az 1880-ik évben nyomtatásban is megjelent javaslataival együtt Debrecenből könyvárnsi úton megszerezhetők.

A tantervek s ama javaslatokban foglalt alapelvek lesznek szabályozók a pályaművek megbirálásánál.

Az elfogadott könyvek az egyházkerület tulajdonává lesznek s az olvasó- és kézikönyvek szerzői kis 8-ad rétből ritkított garmonddal számítva, bárminő betűkkel nyomtatnak is műveik, ivenként az első kiadáskor 5000 példányig 25 frrtal, ha a nyomtatás ezen felül eszközöltetik, minden ezertől, a későbbi átnézett vagy javított kiadásoknál is, ismét 5000, tehát összesen 10,000 példányig 5 frrtal díjaztatnak. Tízezer példányon felül a díjazás megszűnik. A vezérkönyvek szerzői pedig pedig rendszerben, ritkított garmonddal nyomott ivéért egyszermindenkorra 35 frrtal jutalmaztatnak.

Nem zártnak ki a pályázathól a már kinyomott kézi- és vezérkönyvek sem, s elfogadtatás esetében ezek szerzői, ha egyszersmind könyveik tulajdonosai is, a fenntebb kitett módon díjaztatnak; ha pedig mások a kiadó tulajdonosok, a tulajdonjognak az egyházkerületre leendő átruházása magán egyezkedés tárgya leend.

A már kinyomott vezér- és kézikönyvekre nézve a pályázat e szerint nyílt, a nyomtatásban meg nem jelentekre nézve ellenben zárt.

Felhívatnak annál fogva a pályázni akarók, hogy kinyomatott műveiket, vagy ha kéziratban levő munkákkal pályáznának. e kéziratokat tisztán leírva, bekötve, lap-

számozva s névrajtót levéllel ellátva, a bizottság elnökéhez Körös-Tarcsára, Békésmegyébe, posta helyben, az 1887-ik év január hó első napjáig küldjék be.

Kelt Debreczenben, 1886. február 3-ik napján.

Szabó János,
egyházker. népisk. tanügyi
bizotts. elnök.

Felhívás.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága részéről tisztelettel felhivatnak a következő el nem fogadott pályaművek, u. m.

Ó és új szövetségi történetek a III. s IV. elemi osztályok számára. Jelige: Az igaz ember hitből él.

2. Keresztyén egyháztörténelem. Jelige: Tudakozzátok az írásokat.

3. Számtani és mértani vezérkönyv 6 füzetben. Jelige: A ki nem számol, könnyen csalatkozik.

4. Természetrizai olvasókönyv. Jelige: Óh! természet, óh! dicső természet.

5. Magyar olvasókönyv, 4 kötet. Jelige: Félre azon olvasókönyvekkel, a melyek földrajzi, történeti, természetrajzi és természettani képeket legtarkább sorrendben adnak elő.

6. Vezérkönyv az irás és olvasás tanításában. Jelige: x, y, z, j, v, jaj de nehéz az ábécé.

7. ABC. Jelige: x, y, z, j, v, jaj, de nehéz az ábécé.

8. Vezérkönyv az írva-olvasás tanításához. Jelige: A betűk a tudomány és erkölcs templomának alapkövei.

9. ABC, vagyis, az első olvasókönyv. Jelige: „A betűk a tudomány és erkölcs templomának alapkövei“, szerzői, hogy műveiknek mely cím alatt s hova leendő küldése felől a végrehajtó bizottság elnökét értesítsék, mivel a bizottság f. évi febr. 2-án tartott gyűlésén kimondta, hogy az el nem fogadott s szerzőiktől vissza nem vett pályaművekért, a f. évi ápril 15-én túl felelősséget nem vállal. Kelt Debreczenben, 1886. február 18-án.

Némethi Lajos, m. k.
a végrehajtó bizottság elnöke,
ev. ref. lelkész Debreczenben.

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. február 24-én.

Elnökölt főt. Szász Domokos püspök ur. Jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor h. elnök, Székely János igazgató-tanácsos, Parádi Kálmán tanügyi előadó, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztáros és Bodor Antal titkár.

Az időközben ellátott ügydarabok bejelentése és a tett intézkedéseknek jóváhagyó tudomásul vétele után, megvizsgáltattak az egyházközségek vagyonáról vezetendő leltári, számadási és költségvetési mintázatok s elhatározott azok kinyomatása és a 260—1886 szám alatt kelt körrendelettel kapcsolatosan véleményes jelentéstétel végett, két-két példányban közöltetnek az egyházmegegyekkel.

Helyettes missionarius, Barthalus János, jelentést téve arról, hogy a missioi ploesti pap-tanítói állomást Juhász Izidor afia elfoglalta, a rendszeresített évi 400 frt fizetés kiutaltatott s a felküldött díjlevél, a közgyűlés jóváhagyása fentartásával, helybehagyatott.

A deési egyházmegye azon indítványt tevén, hogy a hádoki egyházközség papi állomása alakittassék át pap-tanítói állomássá és a 272 frtot tevő papi fizetés fel-emelése végett fordittassék a pap-tanítói fizetés-alapra a kövári megszűnt papi állomást illető 142 frt kamarai javadalom, az indítvány elfogadtatott s az egyházkerületi közgyűléshez felterjesztés intéztetik annak helybehagyása végett.

Főtiszt. Szász Domokos püspök afia előterjesztést teszen, melyben fellejtve annak égető szükségét, hogy egyházközségeink közigazgatási és segélyezési ügyeinek helyes elbírálására és elintézésére nélkülözhetlen egyházkertületünknek felekezeti és nemzetiségi viszonyait feltüntető térkép felett való rendelkezés, tudatja, hogy két ily térkép kiállítására céljából az előzetes lépéseket megtette s előállításuk költsége mintegy 300 frtot teend a tett intézkedések helyeslő tudomásul vétellek és 300 frt utólagos elszámolás feltétele mellett, kiutaltatott.

Daróci egyházközségünkben most szervezett tanítói állomással egybekötött fizetést feltüntető díjlevél helybehagyatott, egyes kiegészítések elrendelésével, és a házi-pénztárból megszavazott évi 50 frt segély kiutaltatott a megválasztott tanító részére.

Főtiszt. Szász Domokos püspök afia jelentést teszen medgyesi egyházközségünk meglátogatása folytán tett intézkedéseiről, tudatva, hogy azon községben állami iskola állittatván fel, felekezeti iskolánkban a tanítás tényleg megszűnt s az ének-vezér tanító eltávozott, s mivel hiveink vallásos életéről gondoskodni kellett, az egyházközség egy segédpapot alkalmazott s elhatározta papi állomás szervezését. A tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vételével, az egyházmegye felhivatott medgyesi egyházunkban a papi állomás szervezése s a díjlevél megállapítása tekintetéből sürgősen felterjesztés tételére.

Ezeket kívül ellátatott még kevésbé közérdekű több ügydarab.

r. l.

TÁRCA.

Az édes anyja.

(Sz. G.) Égi és földi örömeinket, boldogságunkat, mindenünket magában összegyűjtő szent név! A mi a virágban illat, fény és meleg a naphan, sugárözön a csillagos

égen: az mind ott van az édes anyai szivben. A galamb szelidsége, a tavasz ragyogása, a gerle hűbúnata, az orosz-lány ereje, és a tölgyerdők büszke méltósága: mind ott van az édes anyai lélekben. Gyöngéd, mint a szeretet;

örök-éber, mint a gondviselés; megbocsátó, mint az irgalom és áldásokban gazdag, mint a kifogyhatatlan természet. A trónok dicsősége nem oly ragyogó, mint az ő boldogsága; a jégverés zuhogása nem oly kétségbeejtő, mint az ő siráma. Pedig csak szeret! Nem önzésből, hanem önfeláldozásból. Nem önmagáért, hanem övéiért. Nem a jelennek él, hanem a jövőnek. Nem az elmulandó földnek, hanem az örökkévalóságnak.

Edes anya! Termő földje a szépnek, a magasztosnak. Gyöngeségében erős oszlopa az erkölcsi világrendnek. Forrása a reménynek, a hitnek. Örangyala életünknek, ki egyik kezével a földi paradicsom felé vezet, míg a másikkal oda mutat a megnyilatkozott menyországra. Az édes anyában jelentette ki a mindenható az ég és föld egyesülését.

Költők, kik dalaikkal megnemesítik a mélyebb szíveket; tudósok, kik megmagyarázzák a természet titkait; világ-hódítók, kik szabadságot visznek a népek számára, vagy rabláncot; a megváltók, kik új világot adnak az emberiségnek; mind, a ki él, küzd, fárad, uralkodik, vagy engedelmeskedik: csak az édes anya által az, a mi.

Nem csak az életet köszönjük isten után édes anyáknak. Ő adta érzelmeinket, gondolatainkat, vágyainkat, indulatainkat és az akaratnak erejét. Ő tanított járni, beszélni, akarni. Ő oltotta szívünkbe az undort a gonosz-ság iránt; és a szent lelkesedést, a rajongást a fönséges célok érdekében. És anyáknak köszönjük szárnyainkat, hogy egy szempillantás alatt berepülhetjük a végtelen világokat és részesei lehetünk oly gyönyöröknek, miket a föld nem adhat.

És mi a jutalma mindezekért? Hir, fény, ragyogás, a világ dicsősége, világ hódoló bámulata? A jó anyának nincs története, nincs követelése. Az ő jutalma: csupán a hála — gyermekeitől, kiket, mint a pelikán, szívének vérével táplált az életnek számára. Ha ezt elnyerhette, a szenvedés nem fáj, jaj el nem hangzik ajkain, az évek terhei alatt meghajlik, de meg nem török: ő csak boldog, véghetetlenül boldog, és a sir számára vetett ágy, melyben örökeletről álmodik!

Nekem is volt, oh, hogy csak volt édes anyám! Szegény falusi papné, légy áldott elhaló porodban. A te emléked öríz engemet most is minden gonosztól — egyen kívül. Irigykedem azokra, kiket megáldott az isten azzal, hogy leborulhatnak az élet delén, vagy még azon túl is egy fehér fűrtű asszony előtt s így szólhatnak: „édes jó anyám!”

Folyó hó 25-én töltötte be a nagy nevű Szász Károly özvegye, Münsterman Franciska életének 80-ik esztendejét. És e napon összesereglettek övéi mind, hogy bemutassák szeretetüket, hálájukat. Ott volt a dunameléki püspök, Szász Károly, Szász Juliánna — özv. Horváth Samuné, Szász Róbert, Szász Gyula, az erdélyi püspök, Szász Domokos és Szász Béla, nejeikkel, gyermekeikkel, unokák, dédunokák. Az egész család negyvenhét tagot számlál.

Tartózkodunk a családi élet szentélyébe lépni, hogy annak zománcából csak valamicskét is letöröljünk a nyilvánosság által. De örömet jegyezzük fel, hogy a család valóságos mintája a rokoni szeretetnek; hogy isteni tisztelettel volt kezdve a szép ünnep, melyen Szász Károly könyörgött; és örömmel említjük föl, hogy az agg öreg asszony saját kezüleg himzett remekművü urasztali takarót ajándékozott a budapesti ref. egyháznak és hogy Szász Domokos püspök aa. tizezer forintos alapítvánnyal tette emlékezetessé e szép napot.

És nem tagadhatjuk meg a gyönyört olvasóinktól ama „F o h á s z”-nak közlése által, mely egyszerűségében oly szép, közvetlensége által oly magasztos és melyet az öreg Szász Károlyné ez alkalomra irt saját kezüleg, hitben gazdag szívéből. És hadd álljon itt ama két költemény, melyeket a hálás fiuk mutattak be az agg édes anyának, hódolatuk jelül.

F o h á s z.

Hála az urnak, hogy e mai napot megengedte érnem, s úgy, hogy hat gyermekemet magam körül láthatom; nem csak, de mindeniknek örvendhetek lélekben.

Hálát adhatok, hogy nem csak egy, de fiaim által, hat nemes érzésű jó leányt bírok, kik közül három a távolból sietett, tudva, hogy ez által mily nagy örömet szereznek nékem.

Megáldott isten számos unokákkal, kik közül négyen már célt érve, boldogok a maguk kis házi körükben; isten segítse a többit úgy elő, mint ezeket, minden jóban és nemesben. Kis dédunokáim örvendeztessék szüleiket s engemet, míg isten napokat ad számomra.

Megtartotta isten már csak egyetlen, nálamnál még korosabb testvéremet, ki csak is gyengesége folytán hiányzik ez öröm-napomon, de azért szellemileg köztünk van.

Hálát adhatok istennek azért is, hogy öreg napjaimat egyik jó fiam hajlékába nyugodtan és csendesen tölthelem.

De ha sok örömet s áldást nyújtott a jó isten részemre, nagy veszteséget és bánatot is kelle elviselnem, mert az, ki legfőbb disze volna mai együttlétünknek, kit osztatlan szeretettel környeznénk, fájdalom, oh, mily korán elhagyott minket; pedig oly nemesen érző szíve hányszor érezhetett volna örömet övéiben, kiket úgy tudott szeretni. S utána többen mentek el, kikhez szívünk ragaszkodott.

De ha a keserőségek nem edzették volna szívemet, a mai nap örömét talán nem is tudnám úgy érezni, mint most: azért hála a keserőségért is.

S most végtére, mily nagy öröm újból, mily csaknem páratlan kegyelmet nyújtott az ur nekem! Két testvér, két püspök fiam mondhat áldást 80 éves anyjára: áldást minden itt s minden távol levő kedveseinkre! Amen.

Ma nyolcvan éves.

(1886. február 25-kén.)

Ma nyolcvan éves jó anyám!
— Meg adtad érni, istenem,
Ki őt oly messze elhagyám,
Kezét ma csókkal hintonem.
S míg ő szelíden rám tekint,
Lábához ülök ím megint,
S ölébe hajtva homlokom':
„Anyám!” Zokogva suttogom.

Elhagytam őt — nem hűtelen!
És jó kezekben hagytam őt.
Reá gondoltam szüntelen
S vágyamnak olykor szárnya nőtt:
Bérc- s völgyeken, folyókon át
Fölkeresni a jó anyát,
Mint a kanyargó kisdudér
Völgyébe vissza-visszatér.

Más otthonom is van nekem,
Hol boldog fészketem rakám;
Hű párom ott, sok gyermekem,
Beszédes kicsi unokám;
De kétszeres boldog vagyok,
Ha velök ide szállhatok,
Mint fecske a hol született,
Nem felejtí a földet.

Oh, hogy' feledhetnők mi el,
Bölcsönkben Ő hogy' ringatott,
Hogy' táplált édes tejivel,
Álmunkban hogy' takargatott,
Körülünk védve vonva kört!
Mert hű anyagond áll csak őrt,
S mint zöld fűvet langy permeteg:
Anyaköny nővel gyermeket.

Oh jertek, én testvéreim,
Hódolva álljuk őt körül!
Míg ott az üdv fényterein
Apánk velünk sir és örül,
S minket haló-porában áld:
Mi áldjuk a legjobb anyát,
S ajkunk csak egy imát rebeg:
Hogy őt az isten tartsa meg!

Szász Károly.

Az áldott kezek.

(Édes anyánk 80-dik születésnapjára.)

Ez áldott két kéz most se' fárad,
Nyolcszor tíz év fárasztja bár:
És pihenőt sem vesz magának
A míg élet-rokkája jár.

Kezdette kisdud árva képen.
Szánó idegen nép között —
Alig, hogy járt tavasz fényében,
Ösmerte immár a ködöt

De a homályban meg nem lankadt,
Szívében élt valami tűz;
Munkában télt minden pillanat,
A mint serdült a deli szűz.

S a láng szivéből tovaterjed:
Szelid sugárban kék szemén,
Halavány arcán rózsák kelnek,
Haján arannyá lesz e fény.

És tűz tüzet gyújt, remegő szív
Rabbá tesz egy erős szívet,
A pálmát, melyért férfi s nő viv,
A gyöngébb kis kéz nyeri meg.

És kéz a kézben indulának,
Szerény kis fészkek mindentül,
De a hűség édes dalának
Szava kíséri mindenütt.

Házuknak semmi drágasága,
A szerető jó nő csupán,
S mit gondoz: a kert pár virága
A kisdud szoba asztalán.

E gyöngéd kéz nem bír sebezni,
Ha már sebez: gyógyítani csak,
S ha a redőt simítani kezdi,
Az arc mosolyog, mint a nap.

Sorban benépesül a hajlék;
Öröm, vegyest, gonddal telik;
Csönd helyibe vidor zsvaj lép;
Kéz munkál regtől estelig.

A járnai kezdőt támogatja,
Ki elbukott: segít neki,
Könyet törül, vigasz-szót adva,
S vezet, magas célt tűzve ki.

Mit maga készít: jó falatját
Valamennyi közt osztja meg,
S a házi szőtt ruha-darabját
Nyövi a sok vásott gyerek.

S az áldott anya-kéz csak este
Nyugszik, ha mind pihenni tért,
A midőn titkon térdre esve,
Imádkozik övéért.

Jó, hogy az imát megtanulta,
Jó, hogy szívében hit lakott:
Egének is eljött borulta,
Látá lehúyni a napot

Ragyogó napja, fele-lelke,
Kiben méltán büszkélkedék,
Elszállt s hogy lelkét kilehelte,
E két kéz fogta be szemét.

E két kéz hantolá be sírját,
Árváit ez vezetgeté,
S hogy nehéz útjokat kibínják,
Ez mutatott az ég felé

Ez kulcsolódott hő imára,
Áldásit ez hintette szét,
Hogy fészket rakott a hat árva,
Ez dicsóíti istenét.

Hogy a fészkek zsihongó népe
Oly csacska-vigan csicsereg,
S repes a Nagymama elébe
Egész egy únoka-sereg.

S azóta sem pihen e két kéz:
Tűz, bímez, ől, varr untalan,
A sok uj öltő mind felé néz,
S neki még sok, sok dolga van

Keze-munkája egy darabját
Hagyd őrizze meg mindenik,
Hogy ösvényén miként haladt át:
Igy majd mind ráemlékezik.

S mikor készen van valamennyi,
És őrzi szent ereklyekép:
E két kéz most sem tud pihenni,
Meg' újabb munkát kezdve még.

Az Ur nevére áldást mondva,
Csak hímez, hímez évekig:
A hálaadás minden gondja,
Mig napja földön betelik.

Az urnak két házára gondol,
Hol plántál, öntöz két fia,
Sziveket hajt, tisztít a gyomtól,
Mint isten adta tudnia.

S e két templom Ur-asztalára
Takarót e két kéz terít:
A hívők sorge erről várja
Jézus testének jegyeit;

Itt tesz vallást a szeretetről,
Hitet, hűséget itt tanul;
Ide néznek le az egekből,
A kik várnak már oda tul.

S a hányszor zendül itt a zsoltár
A szivben, ajkon egyaránt,
Valljuk fennen: áldásunk voltál
Áldott kezű áldott Anyánk!!

Szász Béla.

KÜLFÖLD.

„Zwingli theológiája, e theologia előállása és rendszere“*) cím alatt, Baur Ágoston, weilimdorfi lelkésztől, egy könyv jelent meg, mely által szerző elvégre létrehozta azt, a mi Lutherre és Melanchronra nézve már jóidő óta megvan, de a mi Zwinglire nézve eddig hiányzott, t. i. egy Zwinglihez méltó tudományos emlék megalkotását az ő theológiájának előterjesztése által. A műnek, igaz, még csak első kötete van készen, ezt azonban a második, befejező kötet, miután az előmunkálatok erre nézve is meg vannak téve, remélhetőleg egy év alatt követni fogja.

Baur A. műve — már a megjelent első kötetből kitetszőleg — Zwingli összes tanának teljes és a tudományos igényeket kielégítő előterjesztését nyújtja az olvasónak, e tan sajátosságos önállóságát hiven visszatükröző előadásban. Szerző célja felé a legtermészetesebb, t. i. chronologiai uton halad. Zwingli első sorban nem író volt, hanem a sokfélekép megromlott, egyházi, társadalmi és politikai viszonyokat átalakító reformator, kinek összes iratai alkalmi iratok, s ezért megérthetésük végett szükséges szem előtt tartanunk ezen iratoknak, az író roppant elfoglaltatása miatt, nagy sietséggel történt szerkesztése idejét. Ily körülmények szülöttei levén ez iratok, nem csodálkozhatni, hogy azok nem oly szabásuak, mint a milyenek szoktak lenni valamely theoretikus elme írószobai termékei, hanem meglátszik rajtuk, hogy az író reformatori munkásságával szorosan összefüggő művek; most valamely létrehozandó rendszabályt készít-

*) Zwingli's Theologie, ihr Werden u. ihr System, von August Baur. Erster Band. Halle. 1885, Niemayer.

nek elő, kimutatván annak szükségességét és jogosultságát; majd az ellenfél ellen tett gyakorlati lépéseknek a közvélemény előtti igazolása vétetik célba általuk.

Nagyon helyeselhető azért, hogy Baur chronologiai rendben halad előre, s ehez képest, midőn Zwingli egyik iratát a másik után tárgyalja, mindig legelőbb is az azt létrehozó alkalmat világítja meg s csak ezután adja elő, lehetőleg Zwingli szavaival, a lényeges tantartalmat, saját reflexioját és ítéletét ehez nagyobb mértékben nem csatolván, mint a megértés igényli.

Az első kötet Zwingli azon iratait tartalmazza, melyek 1522-től a berni vitatkozásig, az 1528-ik év elején, jelentek meg. Ezeket megelőzőleg Zwingli humanistikai-theologiai kiképződése történetének előadása foglal helyet. És ha a második kötetben a négy utolsó évben létrejött iratok is elő lesznek terjesztve s egyszersmind ezekhez csatolva egyfelől a Luther, másfelől az ujrakeresztelők elleni vitákat tartalmazó nevezetes szakaszok: csak akkor fog következni, az egész mű befejezéseül, Zwingli egész tanának az egyes iratokban szétszórt fűelvékből levezetett rendszeresen összefüggő előadása.

Midőn mi — szól végül a könyv ismertetője — ezen alapos művet, mely régóta érzett szükségét elégít ki, a theologus és általán a mivelt közönségnek figyelmébe ajánljuk, egyszersmind azon óhajításunknak adunk kifejezést, vajha a derék szerző azt mihamarább teljesleg befejezhelné.

*

Bender W bonni egyetemi tanár „A vallás lényege és az egyházalakulás alaptörvényei“ című könyvének lapunk folyó évi 6-ik számában olvasható rövid ismertetéséhez, helyén látjuk közölni még a következőket. Nevezett tanár a „Prot. K. Zeitung“-ban műve ellen megjelent s általunk is ismertetett elítélő bírálatra egy „nyilatkozatot“ tett közzé ugyancsak e lapnak folyó évi 3-ik számában. E nyilatkozatban Bender megcáfolni törekszik amaz állítást, hogy az ő vallásalakulási elmélete materialistikus, és darvinisticus irányzatú volna, s kivált azon fölfogás ellen, hogy az ő hypothesise „materialistikus alapon nyugodnék“, határozottan protestál. Mindamellett a bíráló (Richter lelkész) továbbra is megmarad fölfogása mellett. Ellennyilatkozatában (mindjárt a Bender nyilatkozata után közzetéve) rámutat arra, hogy a Bender származási magyarázata a vallásra vonatkozólag ép úgy, mint a Darwin magyarázata az organikus élettüneteményeket illetőleg „az élet kifejlődésénél valamely magasabb faktornak bármilyen közrehatását kizárja.“ „A Bender alaptételei a kijelentést minden tartalomtól megfosztják s ezáltal a theológiát, mint az abszolút igazság hordozóját, megsemmisítik.“ „Mindaddig, míg Bender ur — szól tovább a bíráló — minket az ő metaphisikai nézeteivel meg nem ismerttet és egy jókora könyvben vallásról és kijelentésről semmit egyebet nem tud mondani, csak azt, a mit mondott, mindaddig nem csodálkozhatik, ha mi őt annak vesszük, a minek magát kiadja. Ismertessen meg minket

Folytatás a mellékleten.

az ő metaphysikájával és bizonyítsa be, hogy vallás és kijelentés az ő meggyőződése szerint is tárgyilagosságot tartalmaznak, akkor én leszek az első, a ki ezért nekie gratulálni fogok.“

„A zsidók egykor és most.“ E tárgyról tartott előadást Drezdában, az ott levő s legnagyobb részint izraelitákból álló „testvérek társulatá“-nak közlebről tartott gyűlésén dr. Lehman E. izraelita vallásu, tekintélyes ügyvéd, igen népes és feszült figyelemmel hallgató közönség előtt. Dr. Lehman beszéde első részében a jelent rajzoló, mely a zsidóságra nézve dicső kifejlésnek magvait rejti magában, e mellett azonban az antisemitizmus sötét szellemét is, mely kivált a tanuló ifjúság keblében a zsidóság megvetésének érzelmét érlelte meg. A zsidók a régihez való ragaszkodásuk által, a mi nekik szemükre szokott vettetni, semmi esetre sem képeznek akadályt az emberiség történeti továbbfejlődésére nézve Helytelen az az állítás, hogy ők megszüntek történeti nép lenni. Mint a keresztyén, úgy a zsidó vallás is képes magáról megbizonyítani, hogy a fejlődés útjáról soha le nem tért. Mindkettő tudott egymásnak megfelelő pártokat felmutatni s tudott egymással a legbensőbb módon érintkezni, a keresztyénség és zsidóság szabadelvű irányzatai ama képviselőiben, kik a Góthe, Lessing s több ilyenek vallásához tartoznak s az emberszeretet eszményében egyesülnek.“ A keresztyénség a zsidóságban gyökerezik. A zsidóságnak semmi esetre sem célja a keresztyénségben felolvadni, hanem sokkal inkább az, hogy az eszményi mozzanatokot tovább fejlessze, a jelentés nélküli külföldi formákat eltávolítsa, hogy így Nathan hasonlatát a három gyűrűről megvalósítsa.

Ezen inkább elméleti fejtegetésekhez az előadó beszéde második részében néhány gyakorlati javaslatot csatol. Az alliance israelite, „melynek tagjai többnyire németek“, székhelyét, a politikai súlypont eddigi helyéről való elmozdulásának megfelelőleg, ezentúl Páris helyett Berlin kell hogy szolgáltsa, hogy a zsidók azon helyzetben lehessenek, hogy szembetűnőbbben kimutathassák, mint eddig, nemzeti érzelmüket s bizonyíthassák, hogy ők semmi esetre sem hívei az internacionálénak. Épígy, a vallási kultust illetőleg, szemben a kor követeléseivel, új formákra van szükség. Számos vallási szokás, például a rituális állatmetszés, körülmetélkedés stb nem zsidó, hanem őspogány eredetűek, azért a zsidó vallásra nézve lényegtelenek lévén, eltörölnökd. Továbbá, törekedni kell arra is, hogy a zsidó isteniszteletből a héber nyelv kiküszöböltsék s helyébe német (illetve nemzeti) nyelvű istenisztelet rendeztessék. A szombatot más zsidó ünnepeket vasárnapon, vagy megfelelő keresztyén ünnepeken kell megünnepelni. Csak ha mindez megtörtént, lesz a zsidó vallás alkalmas arra, hogy egy materialistikus és pessimistikus irányzatú időkörben a szellemeket felvilágosítsa, a sziveket felmelegítse. Akkor fog eljöni a valódi, nemes emberszeretet messiási ideje, a melyre zsidóknak és keresztyéneknek egyiránt kell törekedni.

Ezen előadás, mely a zsidó hitközség egyik hivatalnokának elnöklete alatt tartatott, s melyen a rabbi is jelen volt, hangos tetszésnyilvánítással fogadtatott. Legkisebb ellenmondás sem keletkezett az ellen a gyűlésben; bizonyos jelek azonban azt mutatják, hogy a gyűlésen kívül, a drezdai zsidóság közt, a vázolt előadás tartalmától eltérő nézetek az uralkodók.

*

Spanyolország új oktatásügyi minisztere, Monteró Rios, elrendelte, hogy a klérustól azon befolyás, melyet az, az előbbi kultusminiszter, Pidal alatt, az egyetemi vizsgák alkalmával feltétni szokott kérdések szerkesztésére eddig gyakorolt elvonassék, s a jezsuiták eddig gyakorolt nagy befolyása a tanügyre és sokféle előjogai megszüntessenek, s az akadémiai rangfokozatok osztogatásának joga az állami egyetemeknek visszaadassék. Végül, a családtyáknak gyermekeik nevelése és taníttatása tekintetében vissza adja a szabad rendelkezési jogot, melyet Pidal elannyira megszorított volt, hogy az összes magán és nyilvános tanintézetek (és minden helyiség, hol négynél több, és rokonság által egybe nem kapcsolt gyermek oktatást nyert, ilyenül tekintetett) a papság felügyeletének voltak alávetve.

*

Az üdv hadsergének, mult évi működéséről közzétett tudósításából kiemeljük a következőket. Az új „ecclesia militans“ a mult évben, az ezt megelőzővel összehasonlítva, nevezetes gyarapodással és előhaladással dicsekedhetik. A különböző irányban történt gyarapodást mutató és kifejező számok körülbelül egy harmaddal emelkedtek. Az összes pénzbevétel 76,168 font sterlinget tett. Angliában volt 802, a külföldön 520 és így összesen 1322 hadtest; a tisztek száma, ide nem számítva a hadtest hivatalaiban alkalmazottakat. Nagybritanniában 1780-ra, a külföldön 1296-ra, összesen 3076-ra ment fel. A hadsereg, 13 nyelven, 23.470,860 könyvet, rőpiratot s más kisebb féle nyomtatványt terjesztett el. A sereg kiváló jótékony alkotásai közé tartoznak az elesett nők és leányok megmentése végett a mult év folytán nagy számban létre hozott menedékházak. A mondott évben 24 új épületet szerzett meg, vagy bérelt ki a hadsereg „táborhelyül“ (lakásül) katonái számára, 24,000 fontot adván ki e célra; ezáltal nem kevesebb, mint 25,465 hajléktalan szegény embernek tudott szállást adni.

Az evangéliumnak az olasz nép közötti terjesztése ügyéről a „Ref. Kirchenzeitung“ f. évi 7. számában a következőket olvashatni. Előttünk fekszik — írja a nevezett lap — Olaszországnak a régi valdensok utódai, e „valódi népegyház“ által munkába vett evangélizálásáról szóló, és ennek a mult 1885-ik évi főbb mozzanatait feltűntető jelentés. Látni lehet ebből hogy az isten nevében kezdett munka a hit jutalmát nyeri; mert ha az még mindig csak alig haladta is túl a kezdet fokát, de annyi előmenejelt még is tett, hogy csak az itteni roppant nehézségeket átérteni és számbavenni

nem tudó türelmetlenség fogja azt csekélynek találni. A nehézségek, melyeket a jelzett jelentés felmutat, oly nagyok, hogy az evangélium terjesztőit csak a hit ereje és biztosítása óvhatja meg a csüggedéstől.

A különböző tettekben nyilatkozó elenségeskedésről melyet a kátholipus lelkészek a valdenses-évangélistái, lelkészei ellen tanusítanak, alig szükséges szólamunk, minthogy azok önkint értetődnek. Csak ama rágalmatokat említjük meg, melyekkel a nevezett oldalról gyanussá szándékoznak tenni azok munkásságát, kiknek egyedüli céljuk egy, magát keresztyénnek nevező népet valódi keresztyénné tenni. A leghitványabb és ostobább mendemondák hozatnak forgalomba, például, hogy a valdenses isteni tiszteleténél a legtisztátalanabb és istentelenebb dolgok történnek. Ezen, már a régi időkben az evangélium hívei ellen felhasznált valótlanások szolgálnak ellenük fegyverül ma is. Hogy összejöveteleik alkalmával az „isten anyját“ egész kedvteléssel rágalmazzák; hogy lelkészüket intésére egy lófőt emelnek magosra, melyet azonnal elkezdi imádni az egész gyülekezet: hogy nem hisznek istenbe, sem a Jézus Krisztusba, ennél fogva merőben istennélkül valók. Mind ez otromba mendemondák a legnagyobb szorgalommal terjesztetnek a nép között.

De a legnagyobb akadály az evangélium munkássaira nézve Olaszországban a tulajdonképi népnek rendkívüli szellemi elmaradottságából keletkezik. Olaszország lakosságát általában két osztályba sorozhatni, az egyikbe tartozók teljesen tudatlanok, s egy olyatén „keresztyénségnek“ a hívei, a melyben a neven kívül alig lehet találni valamit abból, a mit a mi Urunk a világra hozott, ez osztály egészen a pápaság kezében van. Ellenben a másik, az úgy nevezett miveltségi osztályhoz tartozókat frivolság, atheismus, a keresztyénségtől való teljes eltávozás jellemzi, úgy hogy alig lehet már őket az evangéliumra nézve hozzáférhetőnek tartanunk. A hitetlenség és vakhit csodás keverékének sajátos példái. Míg jó egészségnek örvendenek, csufoják a papot, de mikor a halál közelítését érzik, remegve hivatják a gyontató atyát és áhitattal fogadják az utolsó kenetet. Ama közönséges szabású liberalisok ezek, kiknek bizonyos válfaja nálunk is feltalálható, — de a kik az isten fiai valódi szabadságától nagyon távol állnak.

Hogy ily nép közt az evangélium hirdetőinek állása nagyon nehéz, nem lehet csodálni, kivált miután az ő feladatuk nem csak abból áll, hogy a népet bizonyos új vallási mázzal bekenjék, hanem ellenkezőleg abból, hogy munkájok által az embereket, egyénenkint, alapos megtérésre vezéreljék. Itáliának ezen evangélistái, helyzetüket tekintve, az evangélium legelső hirdetőire emlékeztetnek, kik a végre indultak volt el, hogy népet gyűjtsenek az Urnak egy olyan világban, mely a tudatlanságból, babonában és bűnben mélyen el vala merülve.

Az ismertető végül az evangéliumnak derék olasz terjesztői gyámolítására, segélyezésére kéri, buzdítja a protestáns keresztyénséget.

ARANY-KÖNYV.

Főtiszteletű és méltóságos Szász Domokos ref. püspök ur ittléte alkalmával 1885 évi decemb. 14-én a piskii állomás éttermében rendezett villás-reggeli alkalmával, a piskii-telepi magyar protestáns templom alapjára adakozottak névsora: Barcsay Kálmán 15 frt, Furka Ferenc 5 frt, Bácsi Zsiga 5 frt, Mezei István 4 frt, Domján János 10 frt, Grunski Vince 2 frt, Raizner Sándor 5 frt, Dáné Károly 5 frt, Egán Alfréd 5 frt, Daruvári Paulé Iván 50 frt, Mezei István 6 frt, Ferber János 10 frt, Dr. Nagy Gusztáv 25 frt, Zeidner Gusztáv 25 frt, Tiboldi Abel 25 frt, Binder Lucian 25 frt, Pál Antal 3 frt, Gräf József 5 frt, Báthory Károly 5 frt, Székely Gyula 5 frt, Kompoti János 5 frt, Szöllősy Károly 25 frt, Kénosi Sándor József 10 frt, Szolnay Ferenc 2 frt, Ulrich Márton 5 frt, Ferber János 15 frt, Laub Mihály 4 frt, Parolass Ede 5 frt, Baum Mihály 2 frt, Kotányi Manó 2 frt, Furka Ferenc 10 frt, Szolnay Ferenc 10 frt, Bán János 5 frt, Tölgyes Mózes 20 frt, Lakos Lajos 25 frt, Lichtensteiger Albert 25 frt, Bácsi László 5 frt, Váradi József 10 frt, Wuja Sándor 12 frt, Petneházi Gábor 5 frt, Hodor Károly 3 frt, Kraus Győző 5 frt, Behm Adolf 10 frt, Fenyő József 10 frt. Összesen 470 frt. Piski, 1886 évi, január hó 22-én.

Dr. Nagy Gusztáv,
főgondnok.

Lichtensteiger Albert,
kezelő gondnok.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Özv. Nagy Péterné, szül. br. Wesselényi Krisztina, febr. 25-én este, mint egy csöndes álomba merülve, jobb hazába költözött. Másfél évi gyász éppen elég volt arra, hogy szive, mely néhai püspökünk fejlethetetlen életéhez volt kapcsolva, megtörjék a vesztés sulya alatt, s követte őt az örökkévaló világokba. Temetése febr. 28-án ment végbe, mondhatni, egész Kolozsvár őszinte részvéte mellett, külső kifejezést is adván annak a tiszteletnek, melylyel a megboldogultat illette egész életében. Azt nem is kell említenünk, hogy egyházi hatóságaink testületileg voltak képviselve, valamint helybeli főtanodánk ifjusága is megjelent a temetésen. Emlékezete legyen áldott; nyugalma csöndes!

= A Bod Péter egyháztörténelmére előzetlenül jelentkeztek, az eddig közlötteken kívül, a sepsi-szt-györgyi Székely-Mikó tanoda és a n.-enyedi egyház. Valljuk meg az igazat: bizony, ez nagyon vékony eredmény. Hol maradnak az egyházmegyék? Egy-egy példányt csak megrendelhetnének, ha közös adakozás útján is. Hát a vagyonosabb papok: mert vannak, ám, ilyenek is. Vagy elposványosodják e dolog is? Mint a strucc, bedugjuk fejünket a homokba, s azt hisszük, hogy minket nem érdekel az egyházkerület becsülete. Szóljatok, beszéljétek, atyámfiai, férfiak; és ne feledjétek, hogy egy tett többet ér száz szóval.

= Hogy minő dolgokkal kell vesződni a papnak, annak bizonyosságul itt közöljük e minta-átiratot: „Hivata-

los tisztelettel kérem, miszerint az 1866, vagy ezen év körül ottan született Tóbiás Ferenc, kinek anyja Juli, atyját, ki rég elhalt, megnevezni, nem tudja; anyja másodszor férjezett, gyalai lakós Király Andrásához, keresztlevelét hivatalból, katonai ügyben, bélyegmentesen kiadni, méltóztassék, stb.“ Nő, már: miért hívják a fiut Tóbiás Ferencnek, holott atyját megnevezni, nem tudja; anyja Juli, ki másodszor is férjhez ment? Törvényes házasságból született-e, vagy házasságon kívül? A ki e rejtélyt megfejti, pályadíj fejében ezennel kifizetjük jutalom gyanánt, a közigazgatási hivatalnokok számára szerkesztett száz kótre menő utasításokat.

— Van szivdobogás és reménykedés! Magyarósi egyházunkban nem kevesebben, mint 38-an pályáztak. Kit fognak candidálni; kit fognak megválasztani? Hisszük, reméljük, hogy a méltók közül a legméltóbbat. És midőn annyi egyházunk papi állomása üresen áll, avagy nem kell-e óhajtánunk; hogy minél több egyházunk erősödjék meg úgy, mint a magyarói, és akkor nem kell félnünk, hogy nem lesznek elegenden, kik az ur igéinek hirdetésére vállalkoznak. Még egy gyenge papi állomás is van akkora tisztesség, mint egy diurnistaság; ha pedig önértet, és az ur házának szeretete, valódi buzgóság is járul hozzá, nincs a földnek olyan méltósága, melylyel cserélni, hajlandó lenne egy protestáns pap.

— Lapunk más helyén közöljük a piskii ev. ref. főkegyház főhívását, kérelmét és a „Gyűjtőívet.“ Főt. püspök afjának érdeklődése és meleg ajánlata, hisszük, nem fogja eltéveszteni hatását: mi itt azért emlékszünk meg róla, hogy felajánlhassuk készségünket a közvetítésre. Nyugtáznunk fogunk nyilvánosan minden adományt és rendeltetése helyére beszoigáltatjuk. Ne hagyjátok el a mi hitünk sorosait!

— Hiában valók az ország törvényei, a felvilágosított század végén is, szedik a kath. papok a lélekvásárló térítvényeket. Cékus luth. superintendens a napokban hozott egyet nyilvánosságra, mely hangzik ekképpen „Alólirottak azon természeti jognál, mely a szülőket gyermekeiknek úgy testi, mint valósi neveltetésére nézve is megilleti, s mely semmiféle tételes törvény által nem korlátozható, jelen iratunk erejénél fogva ünnepélyesen kijelentjük: hogy mi senki tanácsa, annál kevésbé unszolása következtében, hanem önkéntesen, szabadon és öntudatosan, közmegegyezéssel abban állapotunk meg, hogy mi isten jóvol-

tából születendő mindkét nemű gyermekeinket, egy és ugyanazon vallásban, t. i. a róm. kath. hitben nevelendjük, s e végből mindenkor csak is a róm. kath. iskolába járattandjuk, és velök együtt csak is a róm. kath. istentiszteletet látogatandjuk és soha megengedni nem fogjuk, hogy gyermekeink akár protestáns egyházat, akár protestáns iskolát látogassanak. Ezen ünnepélyes nyilatkozat alakjában kiadott és bennünket lelkiismeretünkben, halálos vétkek terhé alatt, kötelező és eskü erejével bíró ígértünket a rozsnói plebánia jegyzőkönyvébe beigtatni, megengedjük.“ E hitványság következtében interpellatio is történt az országgyűlésen, mely kiadatott a cultuszminiszternek. Trefort majd beszélni fog a törvények tiszteletéről és fog maradni minden a réginél és a plebánus urak a markukba nevetnek. Más idők kellenének ide, hogy a bajon segítve legyen és más felfogás az emberi jogokról!

Szerkesztői nyiliposta.

— A tanárok és egyházmegyei jegyzők közgyűlési tagságára vonatkozólag még folytonosan veszünk cikkeket, Elismerjük, hogy sok jó anyag van e dolgozatokban. Pro és contra sok argumentum van felhozva. Azonban, miután az illetők kibagyása alkotmány-változtatást feltételez, ez pedig sem nem időszertű, sem nem szükséges, mi azon véleményben vagyunk, hogy miután a tárgy eléggé meg van vitatva, nem csak a hírlapi discussio teréről, hanem egyáltalában vegyük le a napirendről, ejtsük el az egészet. A codificaló bizottság jót akart, a zászló becüteteért harcolnia is kell, de reméljük, nem fog mereven ragaszkodni ajánlatához és e tekintetben szent lesz közöttünk a békesség.

— A szerkesztői tisztesség nem engedi, hogy „malitiosus“ paptársunk nevét nyilvánosságra hozzuk. Ha ő eleget akar tenni az érdeklődők ohajtásának, felhatalmazhat, és mi azonnal megnevezzük.

— Szilágy-Somlyóról, levelező-lapon, kóttakat vetünk három kérdőjellel. Szerkesztőségünkben egy muzikalis ember sem levén: kérjük a rebus megfejtését.

— A canonica visitatiók, remélhetőleg, be vannak fejezve: nem kaphatnánk tádósításokat, reflexiókat? Nem mindig ö a betű.

— Kutylfalvára. Nem érdemes szóra. A helyreigazítás máshová nézett. A teve és szunyog mind a kettő szép állat, de mi egyiket sem szeretjük.

HIVATALOS RÉSZ.

Szám 269— .886.

KÖRLEVÉL.

Mindenik egyházmegye esperesének.

Egyházkerületünk 1885 évi rendkívüli közgyűlése 30 jkvi sz. a. tárgyalás alá vétén a codificaló bizottságnak, igazgató-lanácsunk által előterjesztett munkálata rendén, a canonica visitatio reformjára vonatkozó indítványt, elvileg kimondta a reform szükségét, de azt is elhatározta, hogy a munkálata által javasolt szabályrendelet tervezete elkészítve, az eredeti munkálata ide vonatkozó részletével együttesen, közöltessék az egyházmegyékkel,

hogy azoknak véleménye kíséretében legyen ez ügy a folyó évi egyházkerületi közgyűlés elé terjeszhető.

A bizottságot azon célzat vezette javaslata megtételénél, hogy a canonica visitatiók egy-egy egyházmegyében három év tartama alatt végeztessenek s ehez képest alaposabb, intensivebb munkát hajthassanak végre; továbbá, hogy az egyházközségi számadások rendszeres és külön hivatott közegek által végzendő vizsgálat alá vonassanak, a szabályzertű hármass forum mindenik fókán keresztül; hogy az egyházközségek vizsgálati költsé-

gei lehetőleg reducaltassanak, mégis azonban ne csak a vizsgálatot végző hivatalosak munkájukért méltó jutalmat nyerjenek, hanem egyszersmind az egyházközségek lezártított, de rendszeresen fizetendő évi járulékaiból, szabályos ellenőrzés mellett kezeltetve, egyházmegyei pénztárak is legyenek alapíthatók, melyek idővel oda nőhetnek ki magukat, hogy jövedelneikből némi egyházmegyei szükségletek volnának fedezhetőek. Az egyházkerületi közgyűlés viszont ez intentiókkal szemben helyeslő állást foglalt ugyan el, szükségét látta azonban, hogy az ide vonatkozó szabályrendeletre nézve maguk az első sorban érintett egyházmegyék is kihallgattassanak, hogy így, emherileg szólva, tökéletes munka legyen végezhető.

Igazgató-tanácsunk nemcsak az egyházkerületi közgyűlés iránti köteles engedelmességgel, hanem a maga helyeslésével is fogadta a főt. egyházkerületi közgyűlés e határozatát, sőt annál egy lépéssel tovább is kíván menni, a midőn első sorban épen az érdekelt egyházmegyéket kívánja nyilatkozattételre szólítani, hogy miképen kívánják e nyilván mélyreható újítás keresztülvitelét?

Főlv kívánja továbbá ig. tanácsunk ez alkalmat arra használtatni, hogy a canonica visitatio és az egyházközségi számadások s pénzkezelés e tervezet reformjával egyidejűleg az egyházközségi számadásvitel, költségvetés készítés és pénztári kezelés ma meglehetősen kezdetleges állapotban levő rendjén is gyökeres és egységes reform hajtassék végre így, ha hosszabb idő alatt is, az egyetemes egyház törvényeinek egyházkerületünk törvényeivel való egyeztetése alkalmával egyházaink vagyoni ügyeinek kezelési formái is újja szerveztessenek.

Mind e célszavaknak érdekében, tehát, igazgató-tanácsunk, a főt. egyházkerületi közgyűlés idézett határozatával, olyképp való végrehajtását hagyja meg, hogy valamennyi egyházmegyénk idei tavaszi közgyűlése, szükség esetén, egyházmegyei tanácsa nyilatkozzék arra nézve, hogy egyházkerületi közgyűlésünk elvben már meghozott határozatához képest:

1. Melyik egyházközség mennyi évi költséget szolgáltatna be a megállapítandó helyre a canonica visitatio összes eddig fizetett költségei helyett, s mily mértékben kevesebbet annál, a mennyit e címen jelenleg fizetnek?

2. Ez évi járulékok három évenként gyűlő összegéből egy canonica visitatio három éves cyclusa alatt hány százalék volna esperesi, jegyzői, egyházmegyei directori javadalmazásra és az egyházmegyei pénztárra fordítandó, különös tekiutattal arra, hogy az esperesek nemcsak a rendszeres visitatio, hanem az egyes egyházközségekben felmerülhető kérdések, vagy nehézségek alkalmával is kötelezendők volnának a helyszínén való megjelenésre; továbbá arra, hogy az egyházmegyei directorok volnának az összes egyházközségi számadások másodfoku vizsgálói és a tractuale consistoriumban előadói?

3. Törvényesítendő-e némely egyházmegyénk azon szokása, hogy a rendszeres visitatioiban az esperesen,

jegyzőn s lehetőleg egy gondnokon kívül, a director is részt veszen?

4. Végül a külön, rendes postai úton küldendő leltári, számadási, költségvetési és pénztári naplói minták oly célból fognak megküldetni az egyházmegyéknek, hogy azokra vonatkozó megjegyzéseiket megtéve, használhatóságuk iránt tegyenek jelentést igazgató-tanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvárt, 1886, február 18.

Bodor Anlal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 329—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a széki egyházmegyéhez tartozó m.-borzasi egyházközség kántor-tanító állomásra pályázat hirdettetik.

A javadalom következő:

1. Tisztességes lakás, kitünő veteményes kerttel, melyben a veteményen kívül megterem egy szekér csős törökbuza.

2. Egy és fél hectoliter férőjü szántóföld, ennek fele minden évben használható.

3. 18 hectoliter szemes törökbuza.

4. Minden gazda, a kinek igavonó marhája van, fizet fél szekér fát, kinek nincs marhája, 20 krt, vagy ha a tanító fát vesz: a marhas gazdák tartoznak haza vinni, a gyalagosok levágni.

5. Iskolás gyermekek fizetnek 40 krt.

6. Temetés 20 kr., bucsuztatóval 40 kr.

Pályázati határnap f. évi március hó 25-e. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós h. esperes aához Székre küldendők. Kolozsvárt, 1886. március 1-én.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 306—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyéhez tartozó kajántói egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden háztól 15 liter gabona (50 ház).

2. Pénzfizetés minden háztól 1 frt o. é.

3. Tanításért mindenik tanulótól 1 frt o. é. és 15 lit. gabona (30—35 tanköteles), ismétlőktől 40 kr.

4. Temetés 40 kr. bucsuztatóval 1 frt. o. é.

5. Egy hold 240 □ öl tagosított szántó, melyet az egyházközség mivel és egy hold 46 □ öl tagosított kaszáló.

6. Két marhára legeltetési jog a község határán.

7. A közös erdőből egy félurbéres telek után járó rész.

8. Lakház kerttel.

Pályázati határnap f. évi marcius hó 25-ike. Folyamodványok nt. Szakács István esperes aához Sz.-Lonára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 28-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvárt.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. MÁRCIUS II.

10. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A communitás.

Az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés 102—1886. jkönyvi sz. alatt hozott határozat értelmében, meghatározandó levén a communitás jog- és hatásköre, e célból az érdekeltek részéről bizottság küldetett ki, mely munkálatát elkészítvén, annak közlését érdekesnek tartjuk, actualis jelentőségén kívül, részint, hogy mindenki meggyőződhessek, hogy a communitás nem status in statu; másfelől, hogy a tárgyra nézve mindenki tájékozva lehessen és így véleményét elmondhassa.

I. A communitás jog- és hatásköre.

A rikán-belőli communitásnak a dicső emlékt Bethlen Gábor erdélyi fejedelemtől 1614-ben kelt, azután Rákócy György s későbbi fejedelmek által megerősített kiváltság-szevelekbén biztosított és csaknem három százados üdvös gyakorlat által szentesített joga ama szent feladaton — mint hatáskörön — alapszik, mely anyaszentegyházunk szellemi, erkölcsi és anyagi életének fejlesztésében áll. Szorosabb értelemben a communitás jog- és hatáskörét részint a négy egyházmegye ecclesiasticumjai, részint az 50—60-as években a communitás által ernyedetlen buzgalommal s anyagiakban és erkölcsiekben ritka áldozatokkal alapított, jelenleg „Székely-Mikó-Kollégium“-nak nevezett gymnasiális iskolának kül- és beléletére vonatkozó ügyei jelölik ki. Az előbbi célnak megvalósítására az együvértartozás érzete, a közös akarrattal való cselekvés indító oka, az utóbbira pedig a mostoha viszonyokban rejlt az a körülmény ad ösztönt, hogy egynegyed századnál több multja dacára, még mindig zsenge intézetét a jelen- és jövőben — mint az anya kedves magzatát — gyöngéd szeretettel ápolja s kiskoruságából önállóságra jutni segítse az in capite et membris megújhadó communitás.

Ezek szerint, egyfelől a fejedelmi adomány-szevelekbén körvonalozott egyház-iskolai, másfelől

a communitásnak a kollegiumhoz való alapítói viszonyából kifolyó s a fennálló egyházi törvényeink keretébe beilleszthető ügyek képezik a communitás jog- és hatáskörét. És pedig;

1. melyek egész anyaszentegyházunk életére tartoznak, mint: vélemények, javaslatok, kérvények stb.;

2. melyek a négy egyházmegyét közösen érdeklő ügyeire és beléletére tartoznak;

3. melyek a speciális jelleggel felruházott kollegium ex- és intensiv fejlődését idézik elő;

4. a communitás főgondnokának és a communitást képviselő kollegiumi egy fő- és egy al-gondnoknak kijelölése, továbbá a communitás jegyzőjének megválasztása.

II A communitás constitutiója.

Minden jog- és hatáskör érvényesítése akár mely testület körében azon testület mikép szervezetében nyer életet s tagjai által lüktető erőt. Bizottságunk úgy véli, hogy helyes utra indult, midőn e tekintetben is a traditionalis alapot s a történeti jogfolytonosságot fogadja el vezérelvül. Itt a kiinduló-pont a múlt, s megálló-hely a jelen. Amarra az írott hagyományok támaszkodnak a történeti kútforrásul szolgáló becses jegyzőkönyvekben; emerre az isten kegyelméből még élő alakok hivatkoznak a communitás áldozatkész alapítóiban. Ekként a múlt a jelent öleli át a jövő biztos zálogául.

Ime, continuitas és mégis változás felel meg legjobban nem csak a természet rendének, hanem — úgy látszik — a communitás szervezetének is. Mint tél után a tavasz a természet új ruhájába öltözködik: akként a múlt idők viszonyai között szép feladatot teljesített communitásnak is a korszellemhez alkalmazott működő-terén új alakban kell magát megelevenítenie; hogy levetközzék az ó-ember, és felöltözködjék az új-ember. Leélte-e magát a természet, vagy megszünt-e az ok és oko-

zat szerint ható örök törvény csak azért, mert a gyümölcsöt adó évszak után a természet álomképe rejti magában az új csirázás embrióit? Leélte-e magát a communitás, mert régi divatu ruhájában szemlélvén őt sokan, nem tartják képesnek az új korszellem követelményei szerint való illeszkedéshez?

Nem! Cummunitásunk története az ellenkezőt tanusítja; azt nevezetesen, hogy valahányszor a szükség úgy hozta magával, mindig meg tudott alkudni a viszonyokkal. Meg tudott alkudni az 1802-ki teleki communitás újszervezetében; meg tudott alkudni az 1852-ki sepsi-szentgyörgyi communitás újabb szervezetében; és meg tud alkudni a célba vett legújabb szervezetben is! S ha a jó gazda a régi tömlőbe tölti az új bort: cselekedjünk mi is akképen, hogy az új szervezet terv-javaslatánál induljunk ki, ha nem is a nagyon régi, de minden esetre a legközelebbi múlt hagyományából, melynek — mint a forgalomban levő pénznek — kettős képe van. Egyik, az 1852. máj 24-én újból formulázott és effectumba vett communitási szervezet; másik az ezen szervezetben „szerveződött“ kollegium-alapító közönség élő gyakorlata, éppen három évtizeden át.

Emez idézett szervezet szerint minden egyházmegyéből az esperesnek legalább 5-öd magával kellett megjelenni, hogy a kívánt 20 szám kiteljék. Szavazati joggal bírt minden megjelent pap a politicumokban; míg a juridicumokban csak az egyházmegyei ülnökök szavazhattak, kik, ha teljes számmal nem jelentek meg, a nem ülnökök közül ad hoc eskettek föl helyettes ülnököket. A gyűlések felváltva tartását rendszeren szept. és máj. hónapokban Sepsi-Szentgyörgyre, Kézdi-Vásárhelyre, Kovásznára és Nagy-Ajtára határozták, jóllehet később részint a központ miatt, részint a kollegiumnak ideplántálásával a gyűléseket leginkább Sepsi-Szentgyörgyön tartották s pedig a felmerült körülményekhez képest, egy évben nem csak kétszer, hanem többször is. A meg nem jelenőkre pénzbírságot szabtak: esperesre 6 frtot; az ülnökök- és esperesi kinevezettekre 3 o.-frtot. Főgondnoka eleinte egy, később kettő volt.

Ezek előre bocsátása után, a célba vett új szervezet szerint, a communitás tagjai lennének:

1. Az elnök, ki a communitás főgondnoka.
2. A négy egyházmegye esperesei, jegyzői, és direktorai.

3. A négy egyházmegye gondnokai.

4. A Székely-Mikó-Kollegium előljáráóságából az igazgató- és gazdaságfelügyelő-tanár két gondnokkal együtt, azon gondnokok közül, kik nem egyházmegyei gondnokok. A gymnasium kiegészülése után pedig még egy gondnok és egy tanárképviselő.

5. A négy egyházmegye mindenikéből 3 papi és 3 világi képviselő, kiket az egyházmegyei gyűlések választanak.

6. Az alapító tagok közül éltök tartamára azok, kik 50 frttal járultak a kollegium megalapításához. Az erkölcsi testületek (egyházak, községek) e jogot képviselő által gyakorolják, bizonyos időtartamig.

7. Végül, jövőre nézve, hogy a hivekben a kollegium iránti érdekeltség az anyagi és erkölcsi áldozat tekintetében folyton ébren tartassék s így az iskola érdeke annál hathatósabban előmozdítathassék: a communitás tagja lehet, ki a kollegiumhoz legalább is 100 frt alapítványt tesz.

Az elnök akadályoztatása esetén, a gyűlésen jelen levő esperesek, vagy gondnokok közül ad hoc egy elnök választatik.

A jegyzőt az egyházmegyék jegyzői közül a communitás választja 6 évre.

Érvényes határozat-hozatalra legalább 20 tag jelenléte szükséges.

A gyűlés egy évben egyszer, rendszeren szept. közepén Sepsi-Szentgyörgyön tartatik; azonban, rendkívüli gyűlés máskor is hívható össze az elnök által. Egyébiránt, minden gyűlés elhatározhatja, hogy jövőre hol tartassék ülés.

A fölmerülhető költségeket a négy egyházmegye közösen hordozza.

III. A communitásnak — mint alapító közönségnek — a kollegiumhoz való viszonya.

A főben és tagokban ekként megújult communitás, mint patronus, alkotó és alapító-testület oly viszonyban áll a kollegiumhoz, mely bizonyos köteleességeket szab elé, a köteleességek pedig jogokat involválának magukban. És ugyan:

1. a communitás köteleessége a kollegium szellemi és anyagi jólétéről gondoskodni. A tőkék és alapítványok kezeléséről s az iskolai előljáráóság birálatán keresztül ment számadásokról tudomást szerezni.

2. Ebből folyó jogához tartozik a communitásnak, hogy a közte és kollegium közt állandó

kapcsot alkotó fő- és algonokát, saját kebeléből, a közbizalmat bíró s az anyaszentegyház felvirágoztatására élüket odaadó, áldozatkész egyének közül, az 1880. egyházker. közgyűlés 30. 4., d) b) pont alatti értelemben, kijelölhesse és az egyházkerületi gyűlés által megválasztathassa.

Az alapító közönségnek eme, részint közvetlen, részint közvetett befolyása és érdekeltsége a fejlődés alatt álló iskolának minden esetben csak életető szelleme lehet. S ez annál nagyobb elevevényben tartandó, minél inkább előtérbe nyomul a sokak részéről panaceának contemplált államsegély — akár reménység alatt, akár, s még inkább, megvalósítva!

Penke István.
bizottsági jegyző

Küzdelem a közalap ügyében.

Megérkeztek ez év elején a bevallási iverk, a conventi „kezelési szabályzatok“ kíséretében. Minden egyéb utasítás nélkül, úgy vettük kezünköz, mintha azt mondta volna az én igen tisztelt esperesem: a többi önként következik, csak rajta, mert még, mint a sinoron. Megvallom, nem minden töprenkedés nélkül kezdtem a dolog megoldásához; annyival inkább, mivel ismertem azon nézetét sokaknak, hogy csak három évig tartják kötelességüknek az illetmények fizetését, azontul megszűnni reménylik. Jóllehet, én soha sem ámitottam őket ezzel, de mégis erősen ragaszkodtak némelyek ezen — úton-útfelen felkapott — tévhithez. Aggodalmaimat növelte még azon körülmény, hogy egyházmegyénk előjárósága, rettentő mély hallgatással, semmi támogatást kilátásba nem helyezett. Mit tegyek? Isten segedelmében, és a törvény erejében bizva, megkezdtem, a szent ügy érdekében, a nemes harcot.

Január első felében, egy presbyteri gyűlés alkalmával előterjesztettem az 1886. évi új bevallási iverk kitöltésének teendőit. Mintha tüzes vasra hideg vizet öntenének, úgy prűszkölt, sistergett az én választott népem. Különösen az első padban ülő Mérges Péter uram forrongott erősen; belefogódzott a három év fülébe-farkába, azt rágta, tépte, húzta. A refrain pedig ez volt: többé nem fizetünk! Utána Nyakas Tóbiás, Szomoru Jónás és a többi, uni sono hangoztatták az ősi jelszót: nem fizetünk! De, hát a pap nem azért pap, hogy rajta könnyen ki lehetne fogni. Voltam én még ilyen zivatarban. Nem csak Franklinnak volt villámhárítója. Szépen benyultam a zsebembe, elővettem a múlt évi 52. sz. Prot. Közlönyt és az abban foglalt segélyezések kimutatását felolvastattam a tanítóval. Ez, meglehet, igen jó fogás lett volna más helyen, de itt épen ellenkező hatást keltett, mivel a segélyezett papok névsorában, két oly egyén neve is foglalt helyet, kik az én népem által, mint köztudomásu vagyonos emberek ismertettek. Tehát a hatást nem értem el. Úgy jártam,

mint Franklin, nyakamba zuhant a villám. Az uraimék zugva és morogva hagyták el a gyűlést. Mind a mellett, jegyzőkönyvbe vétettem, hogy 15 nap alatt nálam szóval, vagy írásban, reclamálhatnak az illetmények helyes, vagy helytelensége iránt.

Másnap reggel, a templom kerítés elő részén ki volt ragasztva a hirdetmény; a 15 nap alatt megtehető fel-szólamlás tárgyában.

De rossz hadvezér volna az, ki csata előtt nem ké szülne az ütközetre. Én is készültem. Magamhoz hivat-tam a kurátort, felkértem, hogy minden presbytert járjon el és egyenkint, külön-külön időben, idézze meg hozzám, minden egyéb felvilágosítás mellőzésével.

Jött legelőbb is Mérges uram, átszegző tekintetekkel. Leültettem. El kezdtem beszélni szépen, szeliden; folytattam erélyesen; kértem, intettem, fenyegettem: nem használt semmit. Rögeszméje lett a három év, attól ő nem távozik. Jött azután a másik, harmadik; jöttek néha hárman, négyen összetalálkozva, meghallgatták a beszédet, és elmentek egy szó biztatás nélkül.

De a községben sem volt téllenség. Az ellenség szélylyel járt, konkolyt hinteni mindenfelé. Jöttek a hivek, nem reclamálni, hanem megtagadni a fizetést, fenyegetőzni azzal, hogy más vallásra térnek, ha tovább is erőltetem. Az ilyen beszédekre szépen elővettem a zsinati törvénykönyvet, megmutattam az olvasni tudóknak, vagy fel is olvastam a közalapról szóló §-eket, és megmutattam az ő felsége a király nevét; rendíthetetlenül válaszolva: nem tehetek róla, ez törvény. Kezdttem erősen aggódni. Tanakodtam magamban az utak és módok felett.

Még van egy tér a győzelem kivívására; még van egy hely a buzgóság felköltésére: a cathedra. Itt fogom megvívni a döntő harcot.

Leültem íróasztalomhoz és a Pál zsid. 13; 16. 17. alapján hozzá kezdtem egyházi beszédem készítéséhez. S míg ezt készítettem, ime — mint nem reménylett segítség — jött, a Prot. Közlönyben, a főpásztori levél. Tehát nem vagyunk magunkra hagyatva. Van, a ki vigyáz. Van, a ki segítségünkre jön. Nó, most már kettős fegyverrel fogok harcolni. De hogy a hatást kizsákmányoljam, a pásztori levél mellett adott utasításhoz alkalmazkodva, hivattam a kurátort, és kiadtam a rendeletet: vasárnap, délelőtti templomozás után azonnal, egyházközgyűlés fog tartatni, a közalap ügyében. Ezzel sem voltam megelégedve. A győzelmet minden áron biztosítani akartam. Felkértem tehát a helybeli felekezetünkön levő, haszonbérli urat, a közgyűlésen megjelenésre és az ügy melletti küzdelemre. A templomi közönség minél számosabb megjelenését pedig azzal véltem biztosítani, hogy egy közben első templomozás alkalmával, kihirdettem, hogy a vasárnap-i isteni tisztelet alkalmával, egy püspöki levél fog felolvasatni. Tárgyáról hallgattam.

Eljött a kitzított vasárnap. De az ellenségnek is van annyi esze, hogy az ágyú torkába nem rohan. Jókor megéreztek a puskapór szagot, és az én ellenfeleim is szép ritkasággal valának képviselve. Többek között Mérges uram is megjelent. Ő nem fél. Rajta nem fog sem

kicsi, sem nagy fegyver. A három év olyan, mint a szent háromság, azt elvitatni nem lehet.

Hangzik az ige. Elememben voltam; illetőleg, saját beszédemet mondtam. Főtétel volt: adakozzatok a közalapra; részek, erre adni: szükséges, lehetséges és kell (magyarul muszáj) is. Beszéd alatt jelent meg a haszonbérő úr, régi jó barátom. Mielőtt bevégeztem fejtegető és buzdító szónoklatomat, így szóltam: halljátok meg a főpásztor sziveket és veséket átjáró szózatát, és kezdtem az egy iv papírra leirt pásztori levelet olvasni: „Áldást, békességet Istentől!” Elolvastam. Lelki gyönyörűséggel hangoztatva a szép ígéket. Egy pár mondat befejezés. Ámen.

A nép kivonul a templom eleibe, hol az áldást szokta megvárni. Elmondtam az áldást. A visszaköszönés után felkértem jelen levő egyháztagjainkat az azonnal való közgyűlésbe menetelre. De én uram és én istenem, miféle csoda történhetett, mint a sóbálvány úgy áll minden lélek, nem mozdul senki. Szétnézek. És ime, Mérges uram fél távozóban gúnyos mosolygással felel hívásunkra, „hogy hát most haza kell menni, mert enni kell.” Erélyesen kiáltottam a tömegre: „utánam atyafiak!” Haszonbérő úri barátom pedig érces, erős hangon, parancsolólag szólítottá nekinkint a hiveket, míg szép lassan, egyenkint, megindultak utánunk, és Mérges uram elpárolgott egyedül. Menet

közben — észrevétlenül — átadtam nevezett barátomnak egy, előre elkészített, határozati javaslatot benyújtás végett.

Alig foglalt helyet a csekély számu gyülekezet, mintha parancsszóra hajtották volna, úgy jött egy-egy csoport, kik bizonyosan itt és amott várták a történendőket, hogy ahhoz szabják magukat. Részt kívántak venni az ellenállásban.

A szokásos nevek feljegyzése után, megnyitottam a közgyűlést. Ekkor előlépett az említett haszonbérő ur és beadta a, tölem átvett, határozati javaslatot. Mit a tanító, mint jegyző, felolvastván, így hangzott:

„Határozati javaslat.”

„Mondja ki az egyházi közgyűlés, hogy:

„egyházközségünk, a magyar reformátusok országos zsinata által megállapított és ő felsége, a magyar király által kegyelmesen megerősített, egyházi közalapról szóló törvényeknek, valamint a főtiszteletű konvent által, erre vonatkozólag, kiadott határozatoknak, mindenben köteles hódolattal — engedelmességgel —

Az országos reformátusok közalapjába, minden egyháztagnak, illetményét — évenként — beszolgáltatni ismerje kötelességének.

A presbyteriumot pedig utasítja, hogy a kiadott felsőbb rendeletek és szabályok szerint járjon el.”

Egy falusi pap.

(Vége következik.)

T Á R C A.

Adalékok a kolozsvári ref. egyház történetéhez.

E lapok hasábjain a fönnebbi cím alatt a múlt években egy cikksorozatot kezdettem meg szeretett egyházzal sok homályborította multjából.

A sokat gúnyolt „történelmi rongyszedők” sorába állva, munkálom, megvallom, nem szégyenlem. Egy-egy sugárkát lopni a mult ködébe, vagy éppen az előttünk elment karaván-csapat rég lehamvadt tűzhelye alól egy-egy becses ereklyét hozni napvilágra, hogy „látvánlássunk és hallván-halljunk a hitnek csoda dolgairól” azt hiszem, mégis nem hiábavaló dolog!

Ha e „tövisek közt levő liliumok”, mint a hogy I. Rákóci Gy. nevezte el kolozsvári egyházunkat, hervadásán szívünk megesnék, jólesik, a multba nézve, virágzását látni és érezni illatát!

Fájdalom, hogy kolozsvári egyházunk feles számu igen becses documentumai dacára — annak történetét egy szerves egészszé öntve látni — nem egyhamar érhetjük meg. Presbyteriumunknak — több meglevő adathól következtetve — talán épen ez egyház alakulásától kezdve voltak jegyzőkönyvei. Hogy hová lettek? A jó isten tudja!

Egyházunknak az óvárban volt temploma véglegesén az 1693-ik évben lett átadva „a pápista atyafiak”-

nak. 1692-ben még vonakodott ecclesiánk azt átadni, mint az alábbi iratból kitetszik. A miből a következők, hogy I. Rákóci György akkor, mikor a b.-farkasutcai templomunkat 1667. június 10-én felszenteltette, még nem mondott le teljesen az óvári templom jogáról, dacára annak, hogy mint eddigelé tudtuk, Bethlen Gábor a cserét szerződésileg végrehajtotta.

A reformátusok, vagy mint régen neveztek, az orthodoxusok, a XVII-ik század végén is többségben voltak a katolikusok felett Kolozsvárt, még is, mint ez irat mondja, nekik „itt benn (a b.-városban) három, nekünk pedig csak egy templomunk (a farkasutcai) volt.”

Az óvári templomokat (a magyar és szász reformátusokét (!) a Bethlen Gábor csere-szerződése dacára sem szerették volna a ref. hivek kezeik közül kibocsátani. Ez okból szerkesztették az alábbi iratot a Gubernatorhoz és a Rendekhez.

Van ez iratban még egy érdekes és eddig nem sokat szelöltetett adat. Az t. i., hogy a kolozsvári szászok a XVII-ik század végéig ref. vallásuak voltak, és a mi magyar ref. egyházunk hatóságai alá tartoztak. Szilágyi Ferenc, a kolozsv. ref. eccl. történetében, és Fekete Mihály, a kolozsv. ref. coll. történeti vázlatában Szalárdi krónikás nyomán említik ez érdekes adatot, de csak úgy mellékesen. Kezeim között van egy néhány adat erre; jelesen, egy néhány szász református pap és kántor neve, és egy

pár confessionalis-reversale formula, melyet a megválasztott szász ref. pappal irattak alá. Mely papok között több magyar születésű is van. Alkalom adtán közölni fogom.

De most lássuk a panaszos instanciát!

Ao. 1692 die. 20 May. A Kolozsvári Refta. Ecclésiának alázatos Instantiája Mltgs. Gubernator Urunkhoz eő Nsgához és a három Religion levő Uri Fő s Nemessi Rendekhez eő Nsgukhoz s eő Kglmekhez.

Alázatosan lévén Nsgtok s Kglmetek tegnapi napon hozzánk expedialt becüls Ft Rendek által tött informatióját, melybenn méltóztatta Nag-tok s Kgltek értésünkre adni, minemü terhes okoktul indittatvánn kellett Nag-toknak s Kglteknek, az Erdelyi Catholicus Urainkal eő Nsgokkal s eő Kglmekkel in Religionis cantrahalni, és a mi Vallásunknak nagyobb securitasáért a mi Kolozsvári Refrta Ecclánk óvári Magyar Reformátusok és ugyan ott lévő Reformatus Szászok Templomit Catholicus Urainknak cedálni. Mi egész megnyugvással vagyunk a Nsgtok s Kgltek reánk s Ecclánkra való Ines (istenes) gondviselésébenn; mindazáltal minemü nagy szomorúságára és fogyatkozására léssen ecclánknak, ha az említett templomok Catholicus Urainknak cedaltatnak, alázatosan jelentjük Nagtoknak s Kglteknek s könyörgünk edgyzersmind ez iránt való nagy generozunkat Inesen (istenesen) reme-dealtatni méltóztassék Nagtok Kgltek

1. Mivel magok is Catholicus Uraink aequalitast solicialnak, a mi két Templomink advánn eő Nsgoknak s eő Kglmeknek nem léssen aequalitás, Catholicus Urainknak itt benn (vagyis a belvárosban) három, nekünk egy Templomunk lévén.

2. Nekünk az óvári mind magyarok mind szászok Templomatul szép Donatioink s privilegiumaink vadnak, melyek ellen mint adhasuk azon Templominkat? módgyát alig láttyuk.

3. Félünk azoktul a siralmas consequentiáktól, melyek következnek ha az említett Templomok Catholicus Urainknak engettetnek, mind a vallásunkon levő Embe-reknek, s kivált a gyermekeknek elidegenítése, mind a Pápastai sok ritusok iránt következő alkalmatlanságok miatt.

4. Mi itt nagy számmal lévén In (isten) jóvoltából, ugy hogy a most közelebb csak a külső Templomban ezerhétszáz emberek communicáltak (!) (Szinte hitetlennek látszik, hogy abban a kicsiny fatemplomban miként fértek meg ennyien! Azonban, itt — hihetőleg — egy kis (!) hyperbolizálást használhatt azon kor legkisebb statiscai érzékkel nem bíró querelansa! H. G.) mi egy Templomban el nem férünk, más Templom építésére pedig alkalmatlanok vagyunk.

5. Az unio azt hozza magával, hogy edgyik vallás a másiknak opprimálásával ne promovealja magát, Ngtok Kgltek azért kényszeríteni méltóztassék Catholicus Urainkat azon Unionak megtartására.

Közli: *Herepei Gergely.*

KÜLFÖLD.

(b. r.) A vallás eredetét és előbbrehaladását tisztán pszichologiai uton igyekszik kimagyarázni Langhans Ed. egy a „Reformblätter“-ben megjelent cikkében. Érdemesnek tartjuk e tanulmányszerű cikket legalább főbb vonásaiban megismertetni olvasóinkkal, mert az író, az általa elfoglalt álláspontból, igen ügyesen tudja megoldani feladatát.

A vallásos hitet — mondja szerző — mint akár-mely más jelenségét a szellemi életnek, csupán lélektanilag, magából az ember szellemi életéből lehet kimagyarázni. Valamint a szép iránti érzéket, a tudás ösztönét, a jognak és az erkölcsi jónak öntudatunkban felfedezhető eszméit az emberi szellem természetéből kell származtatnunk és levezetnünk, ugy a vallás gondolatvilágának megértése végett sem szabad másként eljárunk. A vallásos hitet olyas valami gyanánt kell felfognunk, a mi szükségkép az ember szellemi természetéből ered.

Ha mi akár a műveltségtörténet kezdetén, a természetnek még egyszerű gyermekét tekintjük, akár évezredekkel később a már előhaladott indut és egyiptomit, vagy végül a tizenkilencedik századi európaiat, mindig ugyanazt az emberi szívet találjuk, mely, a látható dolgokon tul, egy érzékfeletti eszményi világot keres, hogy abba fogózva, arra támaszkodva, helyreállithassa lelkének a való élet nyomása által megzavart sulyegyenét. Az érzéki világ, mely az embert körülveszi, szüntelen mintegy arra tör, hogy őt kinos meghasonlásba juttassa. Az ember érzi, hogy a természet vakon működő erőinek, a sors szeszélyeinek ép ugy zsákmányául van dobva, mint az állatok, vagy a növények, s mégis azzal biztatja magát, hogy ő nem csupán természeti lény; jogot és hivatást érez magában arra, hogy a természeten uralkodjék, hogy azt saját céljaira, boldogulására eszközül felhasználja. De azért a világ nyugodtan halad a maga útján, zivatarban és napfényben, az őserdők veszélyeiben, a tengerek zúgásában, mitsém törődve a kicsinyke Én-nel, nem annak uralkodói igényeivel, leghőbb vágyaival, segély utáni esdekléseivel. Az emberi nem öntudata első felébredésének idejétől fogva, midőn még semmit sem mond vala magáénak, faágakból készített kunyhóján s fegyverül használt fabunkóján kívül, el egészen magas műveltséggel dicsekvő napjainkig, mindig a meghasonlás ugyanazon kínzó állapotában leledzett, hogy t. i. a maga részéről így szolt a természethez: én több vagyok, mint te vagy; de a természet mindig így válaszolt: te én előltem semmi vagy! Ez ellenmondás megoldatlanul nem maradhatott. A megoldást az istenbe vetett hit szolgáltatja. Az ember, sejtő lélekkel és benső szükségétől ösztönözötve, egy magasabb, eszményi hatalom felőli hitre emelkedik, ki a mindenhatónak látszó természetet is uralja, s a kinek létében gyökerezik saját szellemi élete. És most istenének nevében, kivel épen legbensőbb mi-voltánál fogva, magát rokonnak érzi, fejét magosra emeli, s azon felemelő öntudattal, hogy szabad szellemi lény, halad földi pályáján. Bármely vallásban tulajdonkép ar-

ról van szó; hogy az ember a legfőbb hatalomhoz való emelkedése által, szellemi létét, szabadságát, méltóságát megalapítva és biztosítva lássa. Bárminő fejlődési fokon haladjon át a vallásos hit, hármily alakot öltson magára, a legdurvább érzéki felfogás alakzataitól kezdve, a legmagasabb szellemi felfogás által létrehozott alakzatokig, annak tulajdonképi lényegét mindig azon meggyőződés alkotja, hogy mi a természet vakon és tekintet nélkül működő erőivel és a sors szeszélyeivel szemben, szabadok vagyunk, hogy ama vak erőkkal szemben érezzük a mi emberi méltóságunkat.

A vallás előbbrehaladása az általános emberi mivelődés előhaladásával lépést tart. A mily mértékben a magasabb miveltség az ember számára magasabb javakat hoz elő, magasabb életcélokat mutat fel, abban a mértékben lesz a vallás is tartalmasabb és szellemibb. Az ember a vallás által saját magasabb én-jét, ennek szabadságát, akarja megmenteni, biztosítani, szemben a sorssal és a kültermészeti hatalmakkal; azonban eleinte én-jéről s ennek szabadsági és uralkodási igényeiről nagyon hiányos képzettel bír. Kivánsága csak annyira terjed, hogy a patak ne vonja meg tőle halait, a mező és az erdő szaladó vadjait, kunyhója s ennek lakói legyenek az ellenségtől megoltalmazva. Ennyiből áll az egész szabadság és méltóság, melyet magának, szemben a külvilággal, igényel, s melynek megoltalmazását várja a felsőbb hatalmaktól, isteneitől.

Századokkal később, a magasabb miveltségi állapot magasabb javakat és súlyosabb bajokat mutat fel, mint azok valának, melyek az egészen érzéki természeti élet körében jelentkeztek. A jog, szemben a jogtalansággal, az állami rend, szemben a vérbosszu szokásával s más egyéb durva társadalmi eljárással, a haza jólléte és dicsősége, a családi nemes erkölcsök, ezek lesznek azok a javak, melyekbe az ember az élet becsét helyezi, melyeknek birásában látja emberi méltóságát: azért ama javakat a vallásos érzés zománcával vonja be, azaz, ama javakat tartja az élet legmagasabb eszményi javainak, s így azoknak ajándékozását és megoltalmazását várja isteneitől. Az ember fejlődésének e stadiumán, a régi természetistenek, a házvédő szellemek, a halászat és vadászat istenei, valóságos istenek magaslatára emelkednek, erkölcsi hatalmakká lesznek, a jónak védőivé, a rossznak bosszulóivá. Természetes dolog, hogy a fejlődés e fokán, midőn az ember olyatén javak megszerzésében és birásában látta a maga emberi méltóságát, a melyek nem csak az egyesre, hanem az emberek összeségére nézve, valódi javak, tehát közjót alkotnak, bizonyos közmegegyezési nézeteknek kellett létrejönniök, a jelzett javaknak becsére, értékére vonatkozólag; más szóval, bizonyos közmorál fejlett ki, mely a közügy, közjavak s ezek adói és oltalmazói iránt minden egyestől őszinte tiszteletet követelt, mely utóbbinak megtagadása, az illetőt a közügy elárulója és az elvetemültség hírébe hozta volna. E fokon állott a vallásosság a régi világ kulturnépeinél Kínától Rómáig és Káthágóig.

Az ember azonban szellemi méltóságát és szabadságát a nép- és családi élet javain kívül valami más egyében is keresheti, t. i. önmagában, saját erkölcsi személyiségében. A népek életében bekövetkezik az a fordulópont, midőn a közügy terén lelhető javak helyébe a kedélyi élet benső szükségei lépnek; győzelem, dicsőség és külső hatalom fénye helyett más csillagok gyakorolnak vonzó hatást: belső tisztaság és boldogság, béke és megváltás. Két indogermán származásu népnél jött létre e változás legelőször s körülbelül ugyanazon időben: a görögöknél és az indusoknál. Amott volt a delphii Apollótisztelet, legnagyobb tanítványával, Sokratessel. Emitt élt Buddha. Az isteni bölcsesség summája gyanánt tanítá a delphibeli isten: „ismerd meg magadat!” s az ott gyakorolt istentisztelet célja a lélek tisztasága, az akarat megváltása és megszentelése vala. A messzi Indiában Buddha ekkint tanít „győzd meg tenmagadat! Arról, ki vágyait legyőzi, lehull minden szenvedés, mint a vízcsöpp a lotuszvirágról. Ki haragján, gyűlöletén uralkodik, olyan, mint a tó, csendes, tiszta, mély.“ És azután néhány száz évvel, egy más földön, újra zendül ama szózat, népiesebb, erőteljesebb, szivrehatóbb hangon „Boldogok, kiknek szivök tiszta, mert ők az istent meglátják. Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyeri is; ő magát pedig elveszti és magában kárt vall.“ Mind e szavakban egy és ugyanazon dologra hivatunk fel: az ön-belsőnkbe való visszatérésre. A görögök e gondolatot tovább fejték philosophiájokban, az indusok félig bölcselileg, félig vallásilag tárgyalták azt, a keresztyénségben a vallás középpontja lön.

A vallásos fejlődésnek tehát minden fokozatán és így a keresztyénségben is, voltaképp egyazon dologról van szó, arról t. i. hogy az ember, istenhez emelkedése által, méltóságát és szabadságát, szemben a sors és a természet lenyüggő hatalmával, kivivja és megőrizze. Ez a szabadság és méltóság pedig, mely az ember miveltségi és vallási fejlődésének legalsó fokán a legközönségesebb érzéki szükségletek kielégítésében állt, a valódi keresztyén embernél nem állhat egyébben, mint az ő erkölcsi személyiségének kifejlődésében, érzületének nemességében, szivének tisztaságában. E javakat kívánja megszerezni és ápolni hite és istentisztelete által. A világnak örök létalapjához és céljához, a szünet nélkül változó jelenségek közt egyedül változhatatlanhoz, az örökkévaló istenhez emelkedik, hogy innen nyerjen erőt a napi kötelességek teljesítésére, a rossznak legyőzésére, a vállaira nehezülő bajok elhordozására; világosságot az élet talányai megfejtésére. Istenhez emelkedik, hogy a világ zaklatásai közt lelki békét, meghasonlott szive megnyugtató kiegyenlítést találjon, és hogy a látását zavaró sokféle homály dacára tudja felismerni, hogy miben áll életének célja és rendeltetése. És minthogy az ember erkölcsi személyiségének teljességéhez a mások jóllétében és fájdalmában való részvét, a családi kötelességek eleven érzése, a közügy iránti érdeklődés és a hazaszereget érzelme is hozzátartozik: azért e nemes javak is ott

találhatók a valódi keresztyén ember vallásos öntudatában, hogy mindezen vágyak, érzelmek és törekvések az örökkévalót környező fénytől megszentelő felavatást és hatékony erőt nyerjenek. A mi korunk az emberiség eszményére törekszik. És ha mi emberiség alatt azt értjük, hogy ez nem egyéb, mint a bennünk rejlő és rajtunk kívül található rossz elleni állandó harc által kifejlésre segíteni az embert, megvalósulásra juttatni az ő szépre, jóra és nemesre törekvő eszményi céljait: akkor a keresztyénség, modern felfogás szerint, az emberiség, a humanitás eszményére való törekvésnek is mondható.

Imé, az elmondottakban kifejtve a jelentőség, mely a vallásban általán s a keresztyénségben különösen az ember szellemi életére nézve rejlik. „A népek — mondja az egykor égis magasztalt, s most sokak által méltatlanul kigúnyolt Hegel — a népek tudják, hogy vallásos öntudatuk igazságot tartalmaz, azért a vallást mindig méltóságuk tényezőjének tartották, életük ünnepnapja gyanánt tekintették.“

(v. b.) Németország. Negyven évvel ezelőtt Dortmund városa csaknem egészen protestáns helység volt. Ezen időtől fogva azonban a katolikusok száma, nagyszámu kath. munkások betelepülése által, 33,000-re növekedett, az összes népesség 75,000. Hogy a katolikus elem ily nagymérvű növekedése megakadályoztassék, a protestáns munkások egy egyletet alakítottak, a mely már is 2000-nél több tagot számlál, s melynek alapszabályában azon határozat áll, hogy senki sem vehető fel tagul olyan, a ki egy vegyes-házasság kötésénél azt az ígéretet tette, hogy leendő gyermekeit a katolikus egyházhoz tartozóknak tekintendi. Ezen határozat, a mint nagyon hamar kitűnt, nem maradt eredmény nélkül, mert nem sokára a vegyes-házasságból származó gyermekeknek nagy száma, protestáns templomban kereszteltetett meg. Westfalban és a rajna menti Poroszországban több hasonló irányu egylet állott elő.

Remélhető, hogy ezeknek jó következményei nem fognak elmaradni; mert nincs annál megvetendőbb, mint midőn egy protestáns férfiú beleegyezését adja abba, hogy minden gyermeke a katolikus vallásban neveltesék, mivel Róma, vegyes-házasságok kötésénél, ezen törvénytelen kivánsággal lépik föl. Elég sajnós, hogy Magyarországon is nem egy példájával találkozunk ezen gyávaaságnak.

*

(v. b.) Brazília. A brazíliai császár 60-ik születés napja alkalmával a rio-de-janeiro-i tanács 133 rabszolgát, 20 férfit és 113 nőt, bocsátott szabadon: 34,925 dollárral váltották ki őket. Harminc rabszolga váltásdíjának adományozója ismeretlen volt; most azonban többé nem titok, hogy a nagyilekü adományozó a császár. A születési ünnepnapon még egyszer ismételte a császár ama kivánságát, hogy isten engedné neki megérni Braziliában az utolsó rabszolga felszabadítását is. A születésnap alkalmával felszabadított 20 férfi-rabszolga átlagos életkora 25 év, a nő-rabszolgáké 29 év volt.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Hogy meg tudják csinálni, az bizonyos! A magyarországi cath. herceg-primás, Simor János, folyó évi október 28 án tölti be ötvenedik esztendejét, hogy áldozár. Szolgálatnak nem utolsó numerus, bármely pályán, az igaz. A ki munkásságából, esztendeiből, életéből ennyit fordít egy ügyre, megérdemli a tiszteletet, ezt sem tagadjuk. De arra gondolunk, hogy ez alkalomból Simornak ötven-éves jubileumot rendeznek. Budapesten egy bizottság alakult, mely ez ünnepélyt országossá teszi. Az ország minden catholikusait csatlakozásra hívja fel, és adakozásra, hogy egy művészi kivitelű pásztorbottal lepjék meg, kinek jövedelme évenként többre megy egy félmilliónál. És a míg ők így buzgólkodnak, egészen külső dolgokért, és találnak módot, hogy a cath. öntudatot felferjék, nyilván-tartsák: mi protestánsok abban találjuk örömünket, dicsőségünket, hogy kitűnő embereinket legyalázzuk, semmibe vesszük; a domestikára való adakozást nehéznek tartjuk, ellene zúgolódunk; egyházaink pusztulnak és nem segítjük; papjaink szegények és mégis ők a bűnbakkok. Hej, calvinista magyarom! Nem így tettek azok, kik későbbek voltak a nápolyi gályákra menni, hogy sem megtagadják élő hitőket. Nem így tettek, kik felépítették mostani templomainkat, iskoláinkat és énekelték nagy buzgósággal: Erős várunk nekünk az isten! Az isten ma is erős várunk; de ha kihalt a buzgóság, a lelkesedés, ha csodát várunk, azt kell énekelnünk ma-holnap: requiescant in pace! Ez aztán igazi jubileuma lesz az akkori Simornak. Ébredjetek!

== Terjedelmes tudósítást vettünk ujonnan választott zágoni pap aának, Bodor Jánosnak beigtatásáról, mely febr. 27 és 28-án ment végbe nagy ünnepélyességek között. Volt banderium, hosszú kocsisor, elfogadó beszédok, kétszáz terítékű bankett, bál és szép, felemelő szellemű beköszöntő beszéd. És mi mindezeknek szívéből örvendünk. Hadd, történjék meg vagy egyszer, hogy az egyszerű calvinista pap is részesüljen oly külső óvatiókban, melyek nem személyét illetik, hanem az állás méltóságát. Hisszük, reméljük, hogy ifjú lelkészársunk is ilyenekül becsüli a személye körül történeti tündéreteket; előlegnek veszi ama tiszteletből, mely őt ént fogja, ha majd fehér hajszálakkal, de az önért és az öntudat büszke megnyugvásával mondhatja el amaz ígéretet; többet munkálkodtam, hogy nem mint mindnyájan azok!

== Nagy-Várad olyan közel van mihozzánk, és olyan csere-viszonyban állunk egymással, hogy egyik ev. ref. papja éppen nyugalmazott lelkész és esperes, id. Dombi Lajos barátunk fia, ifj. Dombi Lajos, ki egyházkerületi képviselő szilágyi egyházmegyénkből. Nó hát, szivesem megemlítjük, hogy második papnak, az eltávozott Kun Béla helyébe, közelebről Csák Máté, vésztői lelkész választatott meg. Ha a név jelent valamit, kívánjuk, hogy Csák Máté barátunk, a magyar haza dicsőségére, és egyháza javára, mint buzgó, munkás és fáradhatatlan ember írja be nevét a protestáns egyházi élet történet-könyvébe. Nagy-Várad exponált hely, a pápizmus egyik hatalmas helye, oda férfiú és egész ember kell: hát apostolok legyetek és dicsekedése a tiszán-túli superintendentiának!

== Elitelt cath. papok. Egy asszony válopert indított a férje ellen. Míg a per folyt, a férjétől külön élő asszony-

nak két gyermeke született, kiket a budapesti cath. segéd-lelkészek a keresztelés alkalmával törvényteleneknek irtak be az anyakönyvbe. Ez ügy a törvényszék elébe került, holott a járásbíró „családi állás elleni kihágás miatt“ a káplánokat három napi fogságra és 20 frt pénzbírságra ítélte. Az alapul szolgáló paragrahus így szól: „egy hónapig terjedhető elzárással, és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő azon anyakönyvvezető, a ki az állam törvényei szerint érvényes házasságból született gyermekeket, noha e körülményt tudta: az anyakönyvbe mint az állam törvényei szerint törvényest be nem jegyzi.

= **A Bod Péter egyháztörténelmére** 'előfizetői jelentkezett, az eddig közlötteken kívül, a maros-vásárhelyi collegium.

= **Boldog idők** következnek az emberiségre! Tudósok és nem-tudósok „Volapük“ név alatt világ-nyelvnek megalapításán fáradoznak, melyet egyiránt megért a sátoros cigány és Nagy-Britannia királynéja, meg a francia akadémia

elnöke. Népek, nemzetek, országok, határok nem lesznek többé akadály, lesz egy akol, egy — nyelv, holott ellene mond történet, psychologia és minden. Bolondságok bolondsága!

= **A magyarói papi állomásra** kijelöltettek: Balázs József, Benkő Gyula, Nemes Árpád, Losonci József, Lénárt József, Henter Pál, Tavasz József és Gruzda Domokos.

= **Necrolog.** Fájó szívvel vesszük a tudósítást, hogy kőbóri ev. ref. egyházunk lelkésze, tiszt. Nemes Sámuel: aa. bevégezte földi életét e hó 7-én. Lehetetlen, hogy meg ne dobbanjon szíve annak, ki arra gondol, hogy néhai paptársunk 1838-ban szenteltetett fel a pályára, melyen annyi örömet, és amnyi fájdalmat látott, és majdnem egy félszázadig hintette azokat a magvakat, melyeknek virágait, gyümölcseit élvezni, learatni, egy boldogabb kor lesz hivatva. Özvegye, árvái, mély gyászszal, paptársai, egyháza a kegyelet és tisztelet meghatottságával állták körül koporsóját, mely egy derék munkást ragadott el sorainkból. Áldás emlékéen!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 250—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyéhez tartozó selyei egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden gazdától, kinek szalmás gabnája terem, 3 kal. búza, 2 kal. zab, kinek szalmás gabnája nem terem, ugyanannyi kis véka (23 l.) szemes, felesektől, fél-annyi.

2. Minden gazdától 2—2 szekér fa.

3. Minden gazdától egy-egy boglyányi (félszekér) széna.

4. A más háza megett lakó szegény özv. asszonyoktól 3—3 sing vászon.

5. Cameraticum beneficium 33 frt 90 kr.

6. Can. portio: 5 h. 1031 □ öl szántó, 4 h. 138 □ öl kaszáló; a szántókat, fordulókként, megszántja, adandó maggal beveti, valamint a szántók, egy a kaszáló termését behordja és elhelyezteti az egyházközség.

7. A can. portiobeli földekre minden gazda kivisz évenként 2—2 szekér trágyát.

8. Stola: esketésért 1 frt, keresztelésért 20 kr.

A papi állomás tanítási kötelezettséggel van egybekötve, mely tekintetben az egyházközség is még befoly, felelőssége melletti segédtanító tartására, a segéd-tanítói lak és beltelken kívül, minden gyermektől 40 kr. tandíj, 1 hold 536 □ öl can. portiobeli többlet és annak megszántása, bevetése, terménye behordása és szokásos terménybeli adományyal.

Az összes javadalom egyházhatóságilag megállapított pénzértéke, tisztességes lakhely, beltelek és segéd-tanító tarthatási illetéken kivüi, 404 frt 72 kr.

Pályázati határnap f. évi április hó 5-ke.

Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes afiához, J. ukafalvára (u. p Nyárádtó), küldendők.

Kolozsvárt, 1886, március 9-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

135—1886. h. sz.

MEGHIVÓ.

Folyó hó 17-re házassági törvényszéki gyűlésbe hívom meg a tiszteletes házassági törvényszéki ülnököket Dicső-Szent-Mártonba reggeli 9 órára.

Harangláb, 1886. március 2-án.

Benedek Ferenc,
esperes.

Szám 199—1886.

MEGHIVÓ.

A sepsii ev. ref. egyházmegyei méltóságos és tekintetes gondnok, tiszteletes lelkész és t. c. világi s iskola-tanítói képviselő urakat ezennel hivatalos illemmel fölkérem, a jelen 1886. év március hó 25-én, d. e. 9 órakeresztetett fel a pályára, melyen annyi örömet, és amnyi fájdalmat látott, és majdnem egy félszázadig hintette azokat a magvakat, melyeknek virágait, gyümölcseit élvezni, learatni, egy boldogabb kor lesz hivatva. Özvegye, árvái, mély gyászszal, paptársai, egyháza a kegyelet és tisztelet meghatottságával állták körül koporsóját, mely egy derék munkást ragadott el sorainkból. Áldás emlékéen!

Isteni tisztelet tartására tiszteletes Havadtői Mihály angyalosi lelkész kedves aát kértem fel.

A gyűlés tárgyai: Megnyitó és esperesi előterjesztés után, felsőbb leiratok: jelesen, az e. m. főjegyzők és tanárok egyh. ker. közgyűlés tagjai közül kihagyása iránt már leküldött és az addig valószínűleg leérkező egyházvizsgálat módosítását tárgyzó, igazgató tanácsi leiratok; jelentés-tétel az egyházvizsgálatról és közalap bizottságtól; segélyérti kérvények ellátása a közalaphól, és 1000 frt egyh.-ker. házipénztárból; lehető indítványok és kérelmek tárgyalása.

Az ellátást igénylő indítványok és kérelmek legtovább márc. 18-ig hozzám beadandók lesznek.

Egerpatakon, 1886. március 4-én.

Csiszér Gábor,
sepsii ref. e. m. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. MÁRCIUS 18.

II. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évré 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Határpör.

Azokban a régi jó időkben, a mikor az elmélet körében a polyhistorok, a gyakorlati élet mezején pedig az ezermesterek uralkodtak, sem az állam, sem az egyház tényezői és feladatai nem voltak oly nagy számban s annyira szövevényesek, hogy a hatalmak működési körének szigorú elkülönítése lehető és multhatatlan lett volna. Egy-egy alispánból kitelt az egész megye területén előfordulható minden kérdésnek korlátlan ura és bírója s a nagytiszteletű esperes uron fordult meg az egyházaknak és belső embereknek nem csak mindenféle hivatalos dolga, nem csak az egyházközségeknek és papoknak egymás közötti kölcsönös ki- és szétosztása, hanem bizony még az is, hogy melyik díjlevéllel melyik özvegy lelkészné, avagy pap-leány kis kezecskéje jár együtt; a főtisztelétű püspök ur pedig már épen elevenek és holtak fölött ítelt s az ő döntő szava ellen fölebbezési forumot mind hasztalan lett volna a tiszteltes urnak, avagy a presbyteriumnak keresnie...

E patriarchalis idők azonban, istennek hála, immár lejártak s ma már, itt csak az egyháziakról szólva, tisztában vagyunk arra nézve, hogy a közigazgatás és igazságszolgáltatás körei hol és miként válnak el egymástól, meddig terjed a fokozatos hatóságok jogainak és kötelességeinek határa s hogy az egyes hivatalosak mit végezhetnek maguk s mire nézve kötelesek az illetékes testületek eljárását provocálni.

Azaz, hogy, ki kell igazitanunk szavainkat: azt gondoltuk, hogy mindezzel tisztában vagyunk, kivált mióta az egyetemes zsinat által alkotott és a Felső által megerősített egyházi törvények minden egyes egyházi hatóság hivatalos jog- és hatáskörét szabatosan körülírták s így az illetékességi kérdéseket előre is megoldották.

Am, egyetemes konventünknek a múlt évi november 17—25 napjain tartott gyűléséről föl-

vett s kezünkhez nyomtatásban most jutott jegyzőkönyve 15. és 17. számú pontjaival s illetőleg 17 számú határozatával egyébről győzött meg, mert ott csakugyan ilyen illetékességi kérdés kétülésre nyult tárgyalását és eldöntését olvassuk.

Az eset, a mennyire a szövegből kivehetjük, a következő. A dunántúli egyházkerület b.-somogyi egyházmegyéjének egyik egyházközségében a papválasztás szabályszerűsége kérdésessé válván, az egyházmegyei bíróság a választást, a candidatio szabályellenessége okán, megsemmisítette. Az egyházmegyei közgyűlés, azonban, a bíróság illetékességét el nem ismervén, magának tulajdonította a kérdésben a döntést, mely határozat ellen az egyházmegyei közgyűlés kisebbsége az egyházkerületi közgyűléshez folyamodott s ez szintén az egyházmegyei közgyűlést, nem pedig a bíróságot mondta ki a kérdésre nézve illetékes forumnak. A helyett azonban, hogy ez a végzés foganatosított volna, a kérdés, a konventi jegyzőkönyv előadása szerint, az érdekelt „egyház több tagjának fölebbezése s a b.-somogyi egyházmegye határozata folytán“, az egyetemes konvent elbirálása alá terjesztetett. Az egyházmegye tehát előbb közigazgatási ügyet lát ebben a papválasztási kérdésben s utóbb, nóha az egyházkerület is igazat ad neki e fölfogásában, a maga felsőbb forumának, az egyházkerületnek, kikerülésével az egyetemes konvent elbirálását provocálja s ez, csakugyan valamennyi közigazgatási végzés megsemmisítésével, a kérdés illetékes forumának a bíróságot mondja ki; hogy azonban a dolgot, ha lehet, még complicaltabbá tegye, az ügyiratokat „további megfelelő intézkedés végett az egyetemes konventi bírósághoz“ teszi át. Tehát, nem az egyházmegyei bírósághoz, mely különben egyszer már ítelt a kérdés fölött; de nem is az egyházkerületi bírósághoz, mely a kérdést még nem is látta, holott ha az első forum illetékesen ítelt, a második szó csakis az övé lehetett volna,

hanem a végső forumhoz, a konventi bírósághoz, melynek pedig, ha a kérdés csakugyan, minden kérdésen kívül, bírósági ügy volna is, az egyházkerületi bíróság kikerülésével semmiképen sem lehet és szabad ítélnie.

Az egyetemes konvent e határozatát az Egyházi törvények 212. §-ára alapítja, mely „a szabályellenes választások” ügyében csakugyan az egyházmegyei bíróságot mondja ki illetékes forumnak, de ugyanez a szakasz egymagának az esperesnek is megadja a jogot, hogy a nem okadalt panaszokat, „ha azokat a presbyterium általános többsége indokoltan aaptalanoknak nyilvánítja”, vizsgálat nélkül is elutasíthatja s továbbá, az Egyházi törvények ez egész fejezete (Harmadik rész IV. Szabályellenes választások) kizárólag a választások szabályellenességéről, a választás törvényellenes lefolyásáról, a vesztegetésről s a választók választó-jogosultságáról és az ezek miatt kimérhető büntetésekről szól, de egyetlen szóval sem emlékezik a candidatióról s az e körben elkövethető szabálytalanságokról s ezek ítélő forumáról, holott pedig a konventen fölmerült konkrét esetben épen a candidatio szabálytalansága okán történt a választás megsemmisítése. Ha, túlfelől, az egyházi bíróságok hatáskörét megállapító törvény-szakaszok (239. 245. 249. 250. 254. §§.) határozmányait tekintjük, ezekben kivétel nélkül mind az illetők „fegyelmi vétségeit” látjuk az egyes bíróságok illetékességi körébe utalva, a „fegyelmi esetekről” szóló rész szakasza pedig (257. §.) semmit sem tud arról, hogy a papi állomásokra való candidálás körül elkövetett szabályellenességek, „fegyelmi vétségek” volnának. Magok az Egyházi törvények sem utalják tehát egyetlen szakaszuk rendjén is, a papválasztások alaki hiányait a bíróságok hatáskörébe, a mint hogy józanon nem is lehet a kijelölő bizottság tévedéseért, vagy akár gonosz szándékú szabálytalanságáért is, a jelölteket büntetni, sem az eljáró hivatalosak hibájáért a kijelölés, vagy választás lehetőségének jogától elútni.

E szerint, az Egyházi törvények magok is nyitva hagyják az utat annak a helyes fölfogásnak számára, a melyet a mi egyházkerületünk egyszázados joggyakorlata szentesített és célszerűnek bizonyított s a mely szerint határozott különbséget kell tennünk a papválasztások rendjén fölmerülhető alaki hiányok, meg fegyelmi vétségek

között, amazok nem büntetést, hanem csak kiigazítást, emezek pedig a rendes bírósági eljárást: törvényes vizsgálatot és valóságos birói ítéletet vonván magok után; az elsőt a sokkal könnyebben mozgó közigazgatási, az utóbbit a szigorú formákhoz kötött és bizony nehezkesebb bírósági úton.

Ugyan mi is lenne belőle, ha a pályázat kiírásának, a folyamodványok bevévésének, a kijelölő bizottság összealkotásával a candidálásnak, a próba-szónoklatok tartásának, a választás kitűzésének, a választók összeírásának és a választás keresztülvitelének, a mi egyházkerületünkben elég szövevényes, határozmányai közül egyik, vagy másik alaki hibájáért, mindig a bíróságnak kellene összeülnie s ha a felebbezési forumok rendje szerint természetesen az is lehetővé válnék, hogy akár minden egyes momentumra nézve az egyházmegyei, egyházkerületi és konventi bíróság ítélete provocaltassék. Hiszen, így megérhetnők, hogy kivált egy-egy jobban javadalmazott egyházközségünkben*) esztendőkre elhuzódnék a papválasztás, mert a hivatalos eljárók és a pályázók a nyomatékosabb érdek által felkeltött nagyobb érdekeltég révén, a formák akármelyik ágán újabb és újabb hibákat követhetnének el, s a zsiros konc fölött folyó pörök marakodásai közben a szegény egyház éveken át hoppon maradna.

A mi egyházkerületünk papválasztási szabályai is ösmerik a fegyelmi eljárást s mindannyiszor, valahányszor fegyelmi vétség fordult elő, a bíróságok ítélethozatalát követelik meg; de az alaki hibákat igen bölcsen, a közigazgatási forumokra: az esperesre, egyházmegyei tanácsra és állandó igazgató-tanácsra, avagy a püspökre bízzák; minde forumok a törvény által levén fölhatalmazva és kötelezve a saját hatáskörükben a törvények végrehajtásának ellenőrzésére, e szerint, közigazgatási teendőik végzése mellett, mintegy a közigazgatási bíróság jogkörével is föl levén ruházva.

Mit tesznek a testvér-superintendentiák a konvent idézett, s nézetünk szerint, egészen tévesztett határozatával szemben, mely sem az Egyházi törvények határozmányjaival, sem és főkép az egyház józanul fölfogott érdekével meg nem egyeztethető: azt mi nem tudhatjuk. Hanem azt tud-

*) A magyarói állomásra, mint olvasom, negyvenfelé járt a pályázók száma. Sz. B.

juk, hogy egyházkerületünknek gondoskodnia kell a mentésről ez abnormis határozat ellenében, a mi a codificatio rendjén, papválasztási szabályaink amugy is kimondott főtartása mellett, minden nehézség nélkül megtörténhetik. Már mi csak tart-suk meg továbbra is jónak bizonyult törvényes gyakorlatunkat: a fegyelmi vétségeket intéztessük el fegyelmi bíróságaink által, a közigazgatási úton elkövetett alaki hibákat pedig igazítsuk ki köz-igazgatási forumaink útján.

Ilyen szerű határpörökre nekünk semmi szükségünk.

Szász Béla.

Küzdelem a közalap ügyében.

(Vége.)

Felolvasás után, mint elnök, azon kérdést tettem fel: van-e valakinek a határozati javaslatra nézve valami észrevétele?

A nép hallgat. A főkolompos, Mérges uram, nincs jelen. De ott van Nyakas Tóbiás uram, ki hathatós ellenbeszédet akar indítani. Észreveszem a készülő vihart és határozottan oda szólók a jegyzőnek: a ki a törvény ellen beszél, írja fel nevét a jegyzőkönyvbe. Egy, kettő bekerül, de ismét megváltoztatják nézetüket, mire nevüket ismét kihuzattam. Megszeppen Nyakas uram. Nem támad egyenesen, hanem a haszonbérő urral kezd disputálni. Jóval kezdeti. Győzi ez észszel is, de hanggal és ha kell pénzzel is. Álljon itt mutatványul a következő párbeszéd:

Nyakas: Hátha én a gyermekem számára egy alapot akarnék állítani, adna-e arra a Ténsúr?

Haszonbérő: Hogyne barátom.

Nyakas: Könnyű azt úgy mondani.

Haszonbérő: (előveszi tárcáját és egy forintot ad) Nesze barátom. Ezt a te gyermeked számára adom, gyarapítsd, míg felnő, de számadással tartozol róla.

Nyakas: Átveszi a forintot és átadja kezelés végett, a jelenlevő keresztapának) Köszönöm alásan. (Elhallgat.)

Ismételve kérdem — mint elnök: van-e még valakinek észrevétele? Hallgat mindenki. Ha nincs senkinek több felszólalása — mondom — ezennel kinyilatkoztatom, hogy a határozati javaslat általános többséggel elfogadtatik.

A jegyzőkönyvet felolvastuk, aláírtuk. A gyülekezetet megáldottam és elosztottunk.

Most már nem kételkedtem a győzelmen. Vége volt habozásomnak. Erősen elhatároztam: ha még ellenzést találok, a törvény minden szigorával leverem, megsemmisítem.

Kitűztem a presbyteri gyűlést a következő vasárnapra. Az addig eltölt napok alatt elkészült az egyház tagok névsora, bejegyeztetvén minden fizetni köteles a bevallási ivbe. Ezen idő alatt gyakran láttam Mérges uramat jöni-menni, hadonázni; de egyéb jelenség nem adta

magát elő, mint hogy néhány ellenszegülő egyenkint megjelent nálam, ajánlva magukat a közalap illetményének hordozására.

A presbyterek a kitűzött időre megjelentek, Mérges uram kivételével, ki állítólag elútagzott. Mindenek előtt, felolvastattam a közalapról szóló törvényt és a konventi szabályzatokat. Emlékeztettem a presbytereket hivatalos eskűjökre; figyelmeztettem az engedelmességre, felhiva, köteles segítségük nyújtására. Megszólal erre Nyakas uram hogy hát ő erre sohasem áll és nem is ad ő soha semmit. Utána Szomoru Jónás uram hasonló beszéddel áll elő. A rossz példa ragadós. Már emelgette fejét egyik és másik, egy-egy köhintéssel készülve a nagy mondásra. Tudtam ennek bekövetkezését. Résen álltam. Azonnal, felállva ülőhelyemről, határozott, kemény hangon szó-lottam: mivel Nyakas uram és Szomoru uram a törvénynek ellene szegülnek és hivatalos eskűjük dacára, engedelmességet tanusítanak, ezennel mindkettőjüket presbyteri hivataluktól felfüggesztem; ellenük a fegyelmi eljárást elrendelem.

A két ellenkező egyén kikelt a presbyteri székéből, és egy „adjon isten j'egességét“ köszöntéssel eltávoztott. A többi felemelt fejek megint rendes állapotba tértek vissza.

Van-e még valaki — kérdém — a ki a törvény ellen kíván szólni? Nem szólott senki. A kedélyek lecsillapulása tekintetéből, a gyűlést feloszlattam, másnap reggelre jelölve ki az összejövetelet a közalap ügyeinek elintézésére; illetőleg, a bevallások megállapítására.

Másnap (hétfőn) reggel a presbyterium, a két felfüggesztett egyén és Mérges uram kivételével, teljes számban megjelent. A bevallásokat, felszólamlásokat, kiigazításokat, minden ellenzék nélkül, megállapítottuk; a hátrálékok felszedésének módzatait elintéztük. Némelyek önként ajánlkoztak ennek felszedésére. A felfüggesztett presbyterek ügyének ellátására pedig a jövő szombat délutánját tűztük ki.

Midőn gyűlésből távoztunk, ime, mit látok? Mérges uram az utcán — egy csoport ember között tüzesen beszélve, hadonáz. Mit beszélt, nem tudom. Nem is ügyeltem, hanem csendesesen haza mentem. Később jelentette a curator, hogy Mérges uram őt az utcán megtámadta, azt kiáltva, többek között, hogy ő nem fizet soha senkinek egy krajcárt sem. Jól van, curator uram — szóltam — vegyen maga mellé egy presbytert és a felfüggesztett két egyént, valamint Mérges uramat is, 12 forint büntetés terhe alatt, idézze meg a szombaton tartandó egyházi bíróság elé.

Szombaton megtartottuk a fegyelmi bíróságot. Megjelent mind a három makacsodó presbyter. Referált az egyházi jegyző — a tanító. Kihallgattuk a vádlottakat. Megmaradtak konok makacsodásukban. Kiküldettek. A fegyelmi bíróság, mindhármukat egyhangulag presbyteri hivataluk elvesztésére ítélte. Behivattak. Szóval kihirdettem előttük az ítéletet. Ugy látszott, mintha könnyedén vették volna, de a figyelmes vizsgáló előtt feltűnhetett rejtett megilletődésük. Köszöntek és eltávoztak. Sajnáltam őket. Bármennyire törvényes volt is eljárásom, ^{*}őszintén

bánkódtam ez esemény felett. Nem lehetett máskint. Nem tértek meg, makauskódtak. Érvényt kellett szerezni a törvény rendeleteinek. Az egész egyház békéje forgott kockán; meg kellett menteni.

Igy folyt le ezen küzdelem. Hiszem, hogy paptársaim igen sokan, ilyen és még nehezebb küzdelmet folytattak, vagy folytatnak ez ügyben. Néhol simán keresztül megy. De sok helyen — mint nálunk is — hol nehezen capacitálható egyénnel van baj, ott igen elkelne vagy egy buzgó egyházmegyei gondnok megjelenése és hathatós rábeszélése. Ne mondják: né, mindent a papok csinálnak.

Leirtam e küzdelmet azért, hadd, tudja meg az a szép közönség, a melyik a papságot kényelmes hivatalnak, a papot pedig egy szükséges rosznak tartja: mily nehéz körülmények között kell azt a sovány képét megszolgálni. És tudja meg az a magas egyházi hatóság, mely egyházaink közérdekei feletti örökösre van hivatva, hogy míg itt alant köteleseinket hiven megteszszük, addig a mi jutalmunk — a megnyugtató öntudaton kívül — nem egyéb, mint a körülöttünk reánk zúduló gyűlölség és károztatás.

Egy falusi pap.

Az egyházmegyéből.

Papoc, 1886, március 11.

Az orbai ref. egyházmegye vizsgáló bizottsága — canonica visitatio — az 1885 évre vonatkozó vizsgálatát f. évi március 1—6-ig végezte, megkezdve azon jó reménnyel, hogy „mindenek szép és ékes rendben fognak találni.“ És e reményben, általánosságban véve, nem is csalódott.

A vallás-erkölcsi élet vizsgálata mellett, kiváló figyelmet fordított a visitatio az iskolákra és az egyházak anyagi állásának számbavételére. A vallás-erkölcsi életre zsihasztólólag hat a vadházasságban élők feltűnő nagy száma. E tekintetben az egyházi hatóságok nem sokat segíthetvén, valóban ideje lenne már, hogy a külhatóság erélyesen intézkedjék.

Az iskolákról, melyek között egy felekezeti, egy állami leányiskola, a többi községi, általán elmondhatni, hogy virágzó állapotban vannak, tanszerekkel, tanerőkkel, egy-kettő kivételével, teljesen ellátvák, a vallásosoktatás buzgón teljesítetik mindenütt. Ugy a lélek-, mint a tankötelesek és tényleg iskolába járók száma általán emelkedést mutat. Biztos statistikai adatokkal azonban, ugy ezen, mint vagyoni tekintetben, csak a vizsgálati jegyzőkönyv összeállítása után szolgálhatunk.

Az egyházközségek anyagi viszonyai is, általán véve, jók, de vannak egyes egyházközségek, melyek a szükséges jövedelmi alapokkal nem bírván, a polgári község gyámolítására utalvák, s ha a polgári község akarja, gyámolítja; ha pedig nincs arra kedve, avagy módja, csak tengődnek. Igy pl. Kőrös, Páké.

Az egyházi épületek is, általán véve, jó állapotban és az „első magyarnál“ biztosítva vannak, egy pár he-

lyen a melléképületek ujitandók a favaszon; Páván, különösen Papolcon a templomok várnak újra építésre.

Az egyházközségek pénz- és magtár-vagyonai, valamint kegyhagyományai többnyire házilag kezeltetnek. Ezekre vonatkozólag a visitatio a legszigorubb gonddal járt el, aprólékos vizsgálat alá vette az adós-leveleket, hogy azok a törvényes kivánalmaknak megfelelőleg vannak-e kiállítva, s hol hiányokat talált, felelősség és közkereset alá vetésnek terhe alatt, rendelte meg a hiányok kipótlását. Minthogy pedig a hány egyházközség, csaknem ugyanannyiféle, s hiányosabbnál hiányosabb kötelezvény-minták léteznek: azon óhajának ad a visitatio kifejezést, hogy nyomtatna a m. ig. tanács rendes- és pótkötelezvény-iveket s azokat épen ugy, mint az anyakönyvi kivonátokat, rendeltetné meg az egyházközségekkel. Igy egyforma és a törvény előtt kifogásolhatlan kötelevelek lennének az egész egyházkerületben.

Az anyakönyveknek, hol nem nyomtatott ivatekből állanak, a főt. konvent által kiadott nyomtatott ivatekből való köttetése 1887-ik év elején megkezdődőleg, elrendeltetett.

A családkönyvek, nagy részben, készen vannak, s hol hiányoznak, elkészítésök szigoruan meghagyatott. E tekintetben is több oldalról felmerült azon óhaj: vajha az ig. tanács a családkönyvek egyforma kiállíthatása végett, egy részletesebb utasítást, illetőleg, mintázatot adna ki az eddigieknél! A családkönyvek összeállítására nézve két út követése tapasztaltatott. Vannak, a kik minden egyes család számára külön ivet nyitnak, mint a telekkönyvnel; mások beköttek a családkönyvet s elől néhány tiszta ivet tétetvén, azokra betürendben, mindenik betü után üres helyet hagyva az ujonnan jövő családok részére, beírják a családneveket s minden név után oda teszik a lapszámot, hol az illető család a családkönyvben bevezetve van. Én magam ez utóbbit követem, mert így nem megy annyi üres lap kárba, nem hányódhatnak el a külön ivatek s bevezethető a lap- és családszám is.

A „Közlönyt“ mindenik egyházközség megrendelte. Erre nézve ismét azon óhajásnak hallottuk kifejezését, hogy jó lenne, ha a hivatalos rész egészen elkülöníttetnék a nem-hivatalos résztől, még pedig úgy, hogy az első iv lenne a nem-hivatalos részzel egészen betöltve, a melléklet pedig tartalmazná a hivatalos részt, semmi egyebet; így — mondák — nem kellene az egész évi folyamot végig forgatni valamely rendelet megkeresése végett. Részemről nem vagyok e nézetben. Ha az egyházközségek rendelik meg a lapot, az az egyházközségek tulajdona s beköttekve, papról papra kell maradnia a maga egészében, megjelölve mindenik évfolyamot. A meglenni kellő index pedig mindig eligazít, hogy valamely rendelet melyik évfolyam hányadik számában és lapján feltalálható, miért hát külön köttetni a nem-hivatalos részt évenként, a hivatalos részből tán több évit együvé, mialatt el is veszhet belőle? (Lásd nyiltpostánkat. Szerk.)

A visitatioi kiadások orbaiban: szemledij, ellátás,

tovább szállítás, presbyteriumok megtisztelése, az egyes egyházközségekben, átlag véve, nem haladják felül a 10—15 frtot. És e csekély anyagi terülvél szemben megvan a visitationak azon üdvös hatása, hogy az egyházközségek arra magokat rendbe szedik s olyan dolgaikat, melyekre éven át nem is gondolnának, tisztázzák, stb. Szóval, mindenik egyházközség előjárósága kötelességének ismeri, a visitatióra szellemi és anyagi ügyeivel úgy készen lenni, hogy nála „mindenek szép és jó rendben talál-tassanak!”

Földes György,
vizsg. biz. jegyző.

Az áll. igazgató tanács nagy üléséből.

Kolozsvár, 1886. március 14-én.

Jelen voltak: főt. Szász Domokos, püspök ur, mint elnök, Bihari Sándor, ig. tanácsos, dr. Kolozsvári Sándor, ig. tanácsos és h.-elnök, Lészai Ferenc, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán tanügyi ref. Szabó Adám, számvevő, Deák József, pénztáros, Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és helybehagyó tudomásul vétele után, titkár jelenti, hogy mult évi november 17—25 napjain Budapesten tartott egyetemes konvent jegyzőkönyve egyházkerületünk részére 560 példányban megküldetett, melyben 59 jkőnyvi szám alatt foglalt határozattal felhivattak az egyházkerületek „A magyar reform. egyházi kölcsönös tüzkár-biztosító intézet”, „A magyar országos ref. lelkészi és tanári nyugdíj-intézet” és „A magyar országos ref. lelkészi és tanári özvegy-árvai gyámintézet” alapszabály-tervezetekre vonatkozólag részletes véleményük megállapítására. Az egyházmegyék, collegiumok és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek felszólítatnak, hogy a tervezetekre vonatkozólag véleményes nyilatkozatukat idei ápril 25-ig terjesz-szék fel az igazgató-tanácsához.

A Gecse emberszereteti intézet igazgatóságának indokolt felterjesztésére azon alapítványi intézet pénztárosának fizetése, a befolyt kamat-jövedelmek után eddigelő élvezett 10°/_o és a haszonbérék után illetett 6°/_o helyett, 600 frtban és a kamatjövödelmek után 2°/_o-ban, a jegyzői fizetés pedig a 100 frt összeg helyett, 300 frtban és a kamatjövödelmek 1°/_o-ában állapított meg s a határozat jóváhagyása végett, az intézkedések megtételnek.

A marosvásárhelyi collegium előjáróságának felterjesztésére megengedtetett, hogy a mennyiben a Moos István által alapított tanári nyugdíj alaptőkéje arany-pénzben nem volna kölcsön kiadható, annyiban ezen alap tőkéje folyó pénzben kölcsönöztessek ki, törvényes zálogjogi biztosíték mellett. Az ugyanezen alapra vonatkozólag felküldött tanári nyugdíj alapszabály-tervezet, véleményezés végett, egy bizottságnak adatik ki.

Benedek Ferenc, küküllői egyházmegye esperese, súlyos családi körülményei, hajlott kora s meggyengült egészsége indokából beadott lemondása tudomásul vétetett s a lemondását tárgyazó nyilatkozata áttétetett főt. püspök urhoz, az esperesi helyettesítés tekintetéből szükséges intézkedések megtétele végett.

Küküllővári egyházközségünknek birtokháborításért lett beperesítése ügyében tett jelentés folytán, kimondatott, hogy a haszonbérbe adott egyházközségi fekvőket a számadó gondnok, a haszonbér szabályszerű felmondásának mellőzésével s a haszonbérlet tárgyát képezett fekvőket önhatalmulag vevén el a haszonbérletől, ezen önkényű és szabályellenes eljárás által okozott károkat a számadó gondnok köteles hordozni, s esperes utasított, az egyházközség pénztárából ezen per folytán jogtalanul kiadott perköltségnek a számadó gondnok által megtérítetése végett a szükséges lépések megtételére.

Főt. elnök ur felbontja az egyházkerületi nyomtatványok előállítására tárgyában, a helybeli nyomdák által beadott ajánlatokat, melyek átvizsgálására és jelentés-tételre bizottság neveztetett ki.

r. l.

T Á R C A.

Az én édes apám.

(1794—1886.)

A mai világban a gyászkerethez azoknak van joga, kik erkölcsi, szellemi, politikai, tudományos, vagy művészi tekintetben maradandó emlékkel, el nem évülhető munkássággal járultak az egyház, a nemzet, az emberiség ügyéhez. Kik méltók arra, hogy a mai nemzedék hálás tisztelettel kísérelje sirjokba, és követendő például fogadja el azon a pályán, a melyre a gondviselés elhívta. Kevés van ilyen. Bár volna több!

Nem ezen a jogon kérem az engedelmet e lap olvasóitól, hogy e számban egy igénytelen nevet gyászkeretbe foglaltam, és hogy e rovatban e névnek hirtokosával foglalkozom.

Szívem jogán kérem.

A mióta a megteremtett világon élek, a mióta magamat tudom; a mióta értem, hogy vannak megalázottak mellőzöttek, szegények, kicsinyek: mindig ezeknek a pártján állottam; mindig ezekért tettem, a mit lehetett; ezekért imádkoztam. És van-e helyzet, mely alárendeltebb volna, mint egy szegény falusi calvinista papi ház? Én is ott születtem. Szalmás kunyhóban. Ablakai nem voltak nagyobbak, mint az utolsó zsellér-teleké. Padlózata csak annyiban különbözött a csipkebokor aljától, mert szegény édes anyám minden héten megsikálta és behintette sárga poronddal. Annak a háznak legnagyobb ékesége: a szülői szeretet volt.

Ennek a jogán kérem azt a gyászkeretet. Nem a nyilvánosság egy közlönyének szerkesztője adja a kiváló érdemnek: a gyermeki hála adja a szülői szeretetnek;

az ötvenes évek nyújtják a kilencvenkét esztendőnek; a véletlen által Erdély első cathedrájába emelt fiu meghajlik a tán egyik osztályba sem sorozható egyház papjának emléke előtt; a fiu adja az édes apának; az élet a halálnak; a kegyelet az örökkévaló világoknak. Szívem jogán kérem, hogy az ördög-kereszturi néhai pap nevét gyászkeretbe foglalhassam.

Nem volt különbség a többi ötszáznál az egyházkerületben, midőn arra a pályára lépett, melyről így szólott a megváltó: „ime, elbocsátlak titeket, mint a bárányokat a farkasok közé!“ De kivált közölök az istennek ama különös kegyelme által, hogy emberöltöket látott elhullani maga mellől; államokat, trónokat látott összeomlani; megváltozott a világ, az élet, új társadalom formálódott a romok felett, lassankint látta sirba hullani kortársait és ő, ki a múlt század végén született, kinek bölcsője felett a nagy francia forradalom harci riadójának egy accordja ott zendült a szellők szárnyain: mint egy agg patriárkha megérte jelen-századunknak is majdnem a végét.

Kilencvenkét esztendő! Istenem! Mi, a kiknek minden igyekezetünk abban összpontosul, hogy meg tudjuk mérni az időnek becsét. A kik tudjuk, hogy mennyi örömet, minő boldogságot juttathat részünkbe az isten egy pillanat alatt. A kiket tanít a tapasztalás, hogy mit és mennyit lehet szenvedni egy hirtelen elröppenő óra lefolyása alatt. A kik tudjuk, hogy csak egy rövid esztendő alatt is mennyi jót, nemest, mennyi magasztost lehet végrehajtani, ha az igazság szolgálatába szegődünk, ha az örökkévaló eszmék diadalmaért rajongunk, ha nem a magunk egy napi érdekét, hanem az emberiség végtelen céljait tekintjük: mi elképzelhetjük, mi felfogjuk, mit teszen, kilencvenkét esztendőn keresztül érezni, gondolkozni, lelkesedni; érezni örömet, bánatot, részt követelni a harag szenvedélyéből, izzani a pokol tüzében, midőn látjuk a megváltó keresztire feszítését és felolvadni a gyönyör tengerében, ha a mennyei kijelentés megvalósulását szemléljük!

És e század élő példát nyújt mindezekre. 1794-től 1886-ig Európa földje látta az apocalypsisnek eddig a történelem által sem említett változásait. Az emberi jogok evangyeliomának kihirdetésével kezdődött; keresztül ment a feudális kor rabszolgaságának eltörlésén; felszabadította a szellemet láncfaiból; mint Izrael népe a Veres-tengeren, vérnek tengerén gázoltak át a népek, hogy a polgári és erkölcsi szabadságnak birtokába jussanak; szárnyat eresztettek a tudományok és eddig soha nem ismert magasságig emelkedtek; a művészet és költészet oly szépségeket nyújtottak, mintha a culminatio csucspontját sejtetnék. Hát az egyes népek! Hát hazánk! E korra esik a nemzeti fölébredés, az ujja születés. Előbb csak a szivekben zsongott a teremtő meleg; majd a toll hegyére röpött a szellem, hogy onnan a kard éléről lemarva a rozsdát, véres betűkkel írja fel a történet könyvébe: hogy a magyar nemzet méltó a népek tiszteletére, szeretetére, méltó az életre.

Az én édes apám, ki született 1794. július 4 én, kinek „Absolutorium Scholasticumát“ 1825. october 15-én nem kisebb férfiak irták alá, mint a következők: Gregorius Dósa, de Makfalva; Joannes Lukás, de Borosnyó; Johannes Antal; Volfgangus Bolyai; Sámuel Molnár, de Alsó-Csernáton és a mely így kezdődik „Gregorius Szász, de Illencfalva, Siculus Armalista; in Sede Siculicali Maros, pago Illencfalva in lucem editus“ és folytatja „Functus est munere Praeceptoris publici in Classe Grammatica, Jurati Assessoris in Sede Scholastica, et postremo Senioris diligenter et fideliter;“ az én édes apám tanulásában nem emelkedett fölebb a „classis primae“-n, de meg volt áldva a tudás-szomj ösztönével, erős fejvel, mely gyenge volt a memorisálásban, de kérlelhetetlen az ítéletben és határozott a dolgok erkölcsi rendje felett; benne a logica nem tudomány volt, melyet praelegálni kell, hanem élet-szabály, melyet meg kell valósítani a gyakorlatban; vallása nem dogmákból állott, hanem a szív érzelmeiből. Mert az én édes apám csupa szívből állott. A szellem minden functioit a szíve végezte. A szíve tette emberré, hazafivá, pappá, család-atyává. A szívével kísérte az emberiség fejlődését, hazájának sorsát. Régi divatu ember módjára, ismerte az akkori tudomány mélységeit, de egy derült órát, egy jókedvű mosolyt többre becsült ezer ráncolt homloknál. Epicureusi természet volt az essenusok egyszerűségébe oltva. Szenvedélyes és hajlandó a könnyelműségre, hirtelen haragu, de gyorsan kienesztelődő; nem követelt semmit, de dolgozott sokat, mint egy napszámos és szemei ragyogtak a boldogságtól, ha cökös fehér kenyeret adhatott kicsiny családjának és édes anyám puha kalácsal rakta meg az asztalt sátoros ünnepeken.

Ennek a könnyű gondolkozásnak tulajdonítható, hogy harminckét éves korában még senior volt a m.-vásárhelyi collegiumban és az élet komoly oldaláról csak akkor kezdett eszmélni, midőn Köteles professor így szólott hozzá: „Keed pedig már menjen el innen, mert elég vén.“ És akkor, kezében egy pálcával, neki indult az országnak, és a ki a Nyárad-völgyén, Murok-országban, a tiszta székelly magyar nép között nőtt fel: letelepedett a régi Dobokamegyének Ördög-Keresztur nevű oláh falujában, melyben éveken keresztül ürességben volt a papi állomás, mert az összes fizetés, egy szalmás kunyhón kívül, 20—30 hold canonica-portio volt, melyet a papnak kellett megmivelní, ha meg akart élni.

És az én apám megélt. Fölnevelte egy fiát és egy leányát. Volt ökre, tehene, juha. Anyámnak libája, pulykája, csirkéje. Paraszt felfogás szerint: vagyonos ember hirében állott, mert nem éhezünk és ritkán voltunk rongyosak, mezitláb pedig soha sem jártunk.

Oh, de minő áron! Hát azért tanul egy ifju két évtizeden keresztül mindenféle bölcsességet; azért lesz Krisztus felséges evangyeliomának hirdetője: hogy kezébe kapát, fejszét, kaszát vegyen; trágyát hordjon, szántson, vessen? Oh, emlékszem azokra a hó nyári napokra, midőn szegény öregem ott izzadott a dülön és arattott, mint egy napszámos; télen saját kezével vágta a

fát, hogy mi melegben lehessünk; emlékszem a kopott darócra, mely sehogy sem akart hasonlítani a palásthöz, és azokra a kerges kezekre, melyek jobb körülmények között, arra lettek volna hivatalos, hogy könyvet irjanak, és így eldurvultak a kaszálás nehéz munkájában. Oh, legyenek áldottak elhaló porukban!

Aztán vannak, kik legyalázzák a szegény falusi calvinista papot: hogy nem mivel magát, hogy elmarad a világtól, hogy rusticus lesz. Lehetnek, kik önmaguk az okai s ezek megérdemlik az ítéletet. De a leggyakoribb eset, hogy a mindennapi élet szükségai vonják el felesleges hivatalától. Nehéz dolog, elmerülni az evangéliom tanulmányozásába, ha gyermekeink ruhátlanok. Nehéz dolog, olvasni Plátont, Plutarchot, Dantet, Milont, ha lelkünket nyomja a felelősség terhe, hogy családunk éheznek. Kicsoda fog prédikatiót írni, ha a szántás ideje elérkezett, ha érett gabonájának kalásza letörök az alatt a túlerettség miatt? Jó öltözet lehetett a szőrruha, jó táplálék a vadmez, de a tizenkilencedik században már kimentek a divatból és a prófétákat ma már lecsufolják, és kinevetik.

Dehogy dicsérem a kapzsiságot; dehogy nem hirdetem a lemondást, az önfeláldozást: de azt is értem, hogy adjatok enni az éhezőknek; adjatok meg legalább tisztességes bérét a munkálkodónak; és ha a becsületes cselédnek is megvan fizetése, csak a calvinista pap essék kívül a természeti és erkölcsi törvényen?

Emlékezem. Édes apám ifju korában tartott egy lovat, de a mely egyszer megbokrosodott és ledobta hátáról. Másnap eladta és soha sem tartott többet, ezt mondván: „a ló urnak, meg cigánynak való!” Emlékezem. A hatvanas években csak úgy gyalogosan meglátogatott az öreg ur. Éppen akkor volt nálam, midőn av egyházi fizetésemet hozta el a pénztárostól. Megdöbbenve kérdezte, hogy kié az a sok pénz? Mondám, hogy egynegyed évi fizetésem, 250 forint. „Nó fiam, mondá szegény édes apám, a Szász-családnak, Krisztus urunk születése óta, nem volt ennyi pénze egy rakáson!”

És dacára szegénységének, és a sok testi, lelki törődéssel járó dolognak, munkálkodásnak, a jó szónok és ügyes ember hírében álló papot ifjabb korában számos jó egyház hívta meg, hogy cseréljen ecclesiát. Ám, semmi ígéret, semmi biztatás nem bírta rávenni, hogy elhagyja azt a kis falut, mely neki először adott menhelyet, azt az egyházat, mely először nyújtott bár sok vejrétéssel megáztatott kenyeret.

Az én életemben is volt egy idő, midőn kértem, könyörögtem, hogy özvegy-asszony nővéremmel költözzenek be hozzám, és együtt élve, neveljük fel két kis árván maradt gyermekemet. Az öreg elérzékenyedett. „Már fiam, mondá, nagy megpróbáltatás ért testvéred menjen be hozzád, segítsen rajtad de én itt maradok; nem tudok én járni — flaszeren!”

És ott maradt. Azokat a berkeket, melyeknek minden lombját ismerte; ismerte az erdők titkait, a patakok forrását, a gyógyító füveket; azt a helyet, mely

édes anyám áldott szívét magába fogadta, mely őt látta az erő teljességében: nem tudta elhagyni hajlott korában, az élet alkonyán. 1825-ben octbr. 18-án kapta a consensust, esperes Mihályi Mihálytól, 1826-ban felszenteltetett Tordán: és így teljes hatvan esztendeig szolgált az ügynek, melynek mi is a nekünk adatott erőssel igénytelen munkásai vagyunk.

Most már megpihent. Álma legyen csöndes; emléke áldott! Koporsója felett Baló Sándor collegám, a kisdéd templomban és babuc-fodorházi fiatal barátom, pap-társam, Irsai József, a sirnál mondtak szivből szakadt könyörgést. Fogadják őszinte köszönetemet.

Életem, munkásságom, nemes becsvágyam hazámé, anyaszentegyházamé, forrón szeretett kis családomé; de ha lelkem feloldódik kötelekeiből, ha szívem nyugodni vágyik: a hála és kegyelet szárnyain oda repülök abba a kis faluba, melynek földje drága, mert bölcsöm ott ringott, és szent, mert áldott szülőim szerető szive ott pihen!

Szász Gerő.

Ez is történeti okmány.

Nos Johannes Bodola, Ecclesiarum Hungaricarum, in Transsilvania Helveticam Confessionem amplectentium, ut et quarundam Saxonicarum, Augustanae Confessionis addictarum Superintendens; item Sanctae Synodi Generalis Notarius Michael Marussi, Caeterique Venerabilium Dioecesium Seniores. Omnibus, hasce visuris et Lecturis Salutem et praesentis Vitae Prosperitatem a Domino Nostro Jesu Christo Precamur.

Ecclesiis Jesu Christi non modo utile est, sed et pernecessarium, illos Verbi Divini Ministros, qui ad Ecclesiarum Gubernacula primum emittuntur, publico Antistitum instructos esse debere Testimonio. Sic enim, tum Legitimi Sacrorum Ministri ab Erronibus stellationumque in Re Sacra exertentibus, qui sine certa ac fixasede passim vagantur, Ecclesiasque nonnunquam subdole invadentes, turbas in iis excitant, et monstrosas opiniones ac falsa ad eas inficiendas spargunt dogmata, discernuntur: tum Concives Ecclesiae cujusvis, de Legitima Pastorum suorum, jam conductorum, vel etiam conducendorum, Functione ac Sana Doctrina, necnon de Moribus, ac Vitae Innocentia persvasi tutius illos recipiunt, majorique alacritate ad eos audiendos, alendos, ac sustentandos accenduntur. Eorum ex numero, qui ad Sacrum in Agro Domini Laborem recenter emittuntur, est Vir Rever. D. Gregorius Szász Testimonio Hominum, Fide dignorum, de Probitate Morum eximie Nobis commendatus. Is enim, quum Fundamentum ac Summam Christianae Pietatis, Puraeque Evangelii Doctrinae, recte tenere Publico compertus sit Examine, Constantiam ad haec suam in Sana Doctrina, Fidem item ac Diligentiam in Sacro Officio, solemni promiserit Juramento: Sacro Ministrorum Jesu Christi Ordini in Sancta Nostra Synodo Generali adscriptus est, atque adeo Publica Ei Ordinatione secundum Apostolorum Consuetudinem commendatum est Ministe-

rium docendi Evangelium Salvatoris Nostri Jesu Christi, et Sacramenta, ab eodem Salvatore Nostro instituta, administrandi, reliquasque Sacri Ministerii Partes exercendi. In cujus rei confirmationem hoc Ei Publicum Testimonium, Majori Superintendentiae Nostrae Sigillo roboratum, duximus concedendum, ac tradendum: prout et concessimus, ac tradidimus. Datum e Generali Nostra Synodo, in Comitatu Tordensi Oppido Uj Torda congregata, Anno Aerae Christianae MDCCCXXVI Die 7-a Mensis Junii.

Extradat. per
Michaelem Marussi
 S Synodi Glis Notarius.

KÜLFÖLD.

(v. b.) Oroszország. Ugy látszik, hogy minél tovább, annál inkább kerül felszínre több kormányzóságban azon vélemény, hogy a hatalom több a jognál, és hogy mindenféle eszközök, bármily igazságtalanok is, felhasználhatók, csak szolgáljanak a hatalom nagyobbítására és erősítésére. Németország a békés polgárok közül sokat úz ki s juttatja őket a nyomornak és szegénységnek karjaiba, csupán azért, mert félti az ellengyelesedéstől némely tartományait. Oroszország, mely a balti tenger melletti tartományait félti az elnémetesedéstől, a vallás- és lelkiismeret-szabadság jogába markol, hogy az orosz elemnek felszinen maradását biztosítsa. Ez egy szomorú történet. Alig hat hónapi időközben az esthlandi partokkal átellenben fekvő Dágó sziget lutheranus lakói közül, egy berlini lap szerint, 1500; a „Journal de Pétersbourg” szerint, 3000 az orthodox (gör. keleti) egyház kebelébe ment át. Az orosz pap alig győzhette az áttértek fölkenését végezni. Egy vasárnap 106-on jelentkeztek nála. Az áttérteket azzal kecsegtették, hogy a lutheranus urak jószágai az orthodoxus parasztok között fel fognak osztatni. Donat püspök e hir alaptalanságát azonnal kimutatta és azóta az áttéréssel alább is hagytak, de rossz következményei nem maradtak el, mert az orosz állam-tanács, azt véelve, hogy a megcsaltaknak segítségül kell mennie, azt határozta, hogy a balti tenger melletti provinciákban levő lutheranus egyház támogatása nincs hozzákötve a földbirtokokhoz s így azok, a kik az egyháznak istenhozzádot mondtak, nem tartoznak többé neki semmi segítséggel lenni. Emlékezhetni, hogy néhány hónappal ezelőtt a balti tenger melletti provinciákban kihirdettetett, hogy egyetlen vegyesházasság sem köthető, hacsak elhatározva nem volt, hogy minden születendő gyermek az orthodox egyházhoz fog tartozni. A jelenlegi cár ezt a rendeletet, mely régi ugyan, de hatályon kívül állott, megerősítette és tudatta, hogy az olyan pap, a ki egy vegyes házasságot megáld, a melynél az említett elhatározás hiányzik, állomásától elmozdittatik. Így vélik a lutheranusok számának növekedését megakadályozni s ez által a balti provinciák elnémetesedését is. Valóban, alig hihető el, hogy a 19-dik században élünk!

(v. b.) Canada. A New-York-ban megjelenő Methodist Review szerint, a protestántizmus a Canadában lakó franciák között jelentékenyen hódít. Montréalban, a hol 10 évvel ezelőtt egyetlen protestáns egyházközség volt, jelenleg 8 van, 400 családdal, ezek korábban mind katolikusok voltak. A tiz utolsó évben a presbyterianusok állomásainak száma 12-ről 75-re, az egyházaké 3-ról 27-re és az iskoláikat látogató tanulók száma 190-ről 207-re emelkedett. A mint mondják, a baptisták és methodisták is hasonló jó eredménynyel működnek.

*

(b. r.) Jagello-jubiläum. Közlebbéről tartatott meg Krakkóban Liettvania és Lengyelország egyesülésének s az egyesült ország királya Jagello (az egyesülés előtt littván fejedelem) és a littván nép keresztyén hitre térésének ötszázados emlékűnepe. A székesegyházban ünnepélyes isteni-tisztelet tartatott, a városi tanács, az egyetemi tanárok, számos főhivatalnok, stb. jelenlétében. Mint tudjuk, Jagello és a littván nép megtérésének főindokát az képezte, hogy Lengyelország törvényes királynője, Hedwig, Nagy Lajosunk leánya, csak is a megtérés feltétele mellett, volt hajlandó Jagellonak nyujtani kezét. Azért az ünneplők a királyok sirboltjához menve, a Hedvig királyné koporsóját pompás virágkoszorúkkal ékesítették fel, a mi az ünnepélynek egyik nevezetes momentumát képezte. Az ünnepély nem csak vallásos. hanem főleg nemzeti jelleggel bírván, természetesen, a németiség ellen irányzott nyilatkozatok el nem maradhattak. Már a krakkói püspöknek, Dunajewszkinek meghívójában fordulnak elő kifakadások a „ravasz ós ellenség” (a német) ellen, a mely egykor ugy Prussiát, mint Liettvaniát magának alávetette és nemzeti lététől megfosztotta.

ARANY-KÖNYV.

== Lapunk 8-ik számában említettük, hogy Köbölkúton az új orgona átadatott a templomi használatnak. Fölépítésére adakoztak: Méltóságos báró Bánffy Kata ó nagysága, ki nem csak hogy 150 frtot kegyeskedett adományozni az orgonára, hanem, mint a köbölkúti ev. ref. egyháznak egyetlen és főpatronája, sziveskedett még egy szép, sötét megyszin, bársony, aranyrojtjal és arany poszománttal szegélyezett értékes szószék-takarót is küldeni, ezen felirattal: „Az ur istennek kedves az igaz, vallásos, munkás nép.” Alatta „Báró Bánffy Kata csináltatta. 1885.” Adakoztak még: méltóságos Sikó Lajosné, született Gyulai Eszter uraszszony 20 frtot. Köbölkútról Kolozsvárra költözött s r. kath. vallású nő, Makai Sándorné, szül. Borsa Julianna 5 frt. Nagytiszteletű Benkő János ur 5 frt. Közügyigazgató n. t. Csiki Károly ur 1 frt. M.-ujlaki lelkész t. Lőrinci Miklós ur 1 frt. Helybeli izraelita, Márkovics Salamón 1 frt. Fogadják a kegyes adakozók az egyház hála és szives forró köszönetét. Köbölkúton, 1886, febr. 11-én. Bőjte János, ev. ref. lelkész.

Folytatás a mellékleten.

= A fiátfalvi templom kijavítására aláírtak: Soós Farkas 1 frt, ifj. Kovács Pál 1 véka törökbuza, Sárdi Mihály 1 frt, Varró Mózes 1 frt, ifj. Burszán Sándor 1 frt, Imre Lajos 1 véka törökbuza, Kovács János 1 véka törökbuza, ifj. Burszán Mihály 1 frt, Horváth Miklós 50 kr, ifj. Burszán János $\frac{1}{4}$ véka törökbuza, Péterfi Ferenc tanító 50 kr, Szabó Mózes 50 kr, Mester András 30 kr, Varró Elek $\frac{1}{4}$ véka törökbuza, Mester János 1 frt, Fazakas Dénes 1 frt, Fazakas Domokos $\frac{1}{2}$ véka törökbuza, Lőrinci Pál $\frac{1}{4}$ véka törökbuza, Mester Lajos, Kálmán Lajos és ifj. Kertész Mihály egy-egy véka törökbuza. Fiátfalva, 1886, február 12-én. Soós Farkas, ev. ref. pap.

= Méltóságos gróf Haller János ur ő nagysága, egyházmegyénk fáradhatlan algonodnoka, szives ajánlata és közreműködése folytán, hévizi ev. ref. egyházunk orgona-alap javára, folyó évi február hóban, gyűjtő-iveket bocsátottunk ki. Szent célu felhívásunk úgy kezd feltűnni, mintha ez a jó és nemes lelkekben már is visszhangra találva, nem lesz elhangzó szó a pusztában, mert több kegyes és ügybuzgó gyűjtő küldötte vissza már is ivét, a kegyes adakozók szép névsorával.

Midőn egyfelől a kegyes adakozókat akarom a nyilvánosság előtt megnyugtálni, hogy adományaik, nemes érzésük sugalma szerint, kezeinkhez jutának; másfelől irántuk való hálás tiszteletből, a pénz tiszta kezelése felől is tájékoztatást kívánok koronkint nyújtani a nagy közönségnek. E célból kérem nagytiszteletűségedet, kegyeskedjék, becses lapjában helyet engedni e nyilvános nyugtázásnak, melyet, ismerve nagytiszteletűségednek ez irányban tanusítani szokott nemes érzésű pártolását, ezennel bátor is leszek az első közleményt az alábbiakban megkezdeni.

Méltóságos gr. Haller János, egyházmegyei algonodnok ur, 200 számú gyűjtő-ivén adakozni kegyeskedtek: Gróf Belhlen Árpád, Bonyha 5 frt, báró Nopcsa Elek, Déva 5 frt, Gerendy István, Balázstelke 1 frt, Horváth János altábornagy ő excellentiája, Budapest 2 frt, gróf Pálffy Géza ezredorvos, Alsó-Szombatfalva 1 frt. Összesen 14 frt. Nagyságos dr. Darányi Ignác, országgyűlési képviselő ur 64 számú gyűjtő-ivén Budapest 5 frt. Teintetes Lengyel József orvos ur 93 számú gyűjtő-ivén, Székely-Keresztúron: Dr. Lengyel József 2 frt, özv. Duka Jánosné 50 kr, Horváth Károlyné 20 kr, Pap János 1 frt, Borbáth Dani 1 frt, Kovács Béla 30 kr, Vitályos Albert 30 kr, Görög Károly 50 kr, Gyarmathy Dezső 50 kr, Mentovich Gyula 30 kr, Lengyel László 30 kr. Összesen 6 frt 90 krt. Ügyvéd tekintetes Csontos Olivér ur 103 számú gyűjtő-ivétől utalványozás által Csontos Olivérné ő nagysága, Marosvásárhelyről 1 frt. Méltóságos gróf Wass Albert főgonodnok ur 25 számú gyűjtő-ivén, Mező-Záh 3 frt. Méltóságos Pogány György főgonodnok ur 83 számú gyűjtő-ivén, Déva 2 frt. Nagyságos Petki Ferencné Királyhalmáról 150 sz. gyűjtő-ivén, Petki Ferencné ő nagysága 4 frt, Wass Ida grófnő, Mező-Záh 1 frt. Összesen 5 frt. Méltóságos báró Prónay Gá-

bor ur 68 sz. gyűjtő-ivén, br. Prónay Gábor Tápió-Ságh 5 frt és báró Prónay Gáborné ő nagysága, Pestvármegye 5 frt. Összesen 10 frt. Méltóságos báró Vay Béla főispán ur 124 számú gyűjtő-ivén: Méltóságos báró Vay Elemér, Alsó-Zsolca 5 frt, báró Vay Béla, Alsó-Zsolca 10 frt. Összesen 15 frt. Az eddig begyűlt összeg 10 krral kiegészítve: 62 frt, mely a kőhalmi takarékpénztárba helyeztetett el. Midőn a jó lelkű adakozókra isten áldását kérem, fogadják egyuttal egyházam nevében kegyes adományaikért legforróbb hálámat és tiszteletemet. A hévizi ev. ref. egyház nevében, 1886, február 20-án. Nagy József, ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Szász Gerő, helybeli ev. ref. első-pap, esperes, egyházkertületi közjegyző a maga, felesége: Gyűjtő Róza és gyermekei: Margit, Zsombor, Edith, Tibor, és nővére: Szász Zsuzsanna, özv. Néb Sándorné nevében, az isteni gondviselés kifogyhatatlan jóságába vetett meggyugvással jelenti, hogy öreg jó édes atya, após és nagypapa, nyugalmazott ev. ref. lelkész

S Z Á S Z G E R G E L Y

életének 92-ik, papságának 60-ik, özvegyiségének 23-ik esztendejében, folyó hó 11-én, Ördög-Keresztúron, rövid szenvedés után, bevégezte egyszerű, a nagyvilág zajától távol, csupán hivatásának szentelt, övéi által hálás kegyelettel megőrzendő életét. Emléke legyen áldott; megérdemelt nyugalma csendes! Földi részei folyó hó 13-án, Ördög-Keresztúron, rövid könyörgés után, fognak átadatni az örök nyugalomnak. Kolozsvártt, márc. 12. 1886.

= Helybeli főtanođánk ifjúsága emlékünnepélyivel tiltta meg a márciusi nagy napok emlékét. Jól tette; helyesen cselekedett. Minden dicséret illeti meg a résztvevőket és tisztelet a derék tanári karnak, mely nem csak fejét tölti az ifjúságnak tudománnyal, de szívét is fogékonyvá teszi a hazaszeretet és a szabadság iránt. A nemzeti ünnepek mindenha a nemzet életrealóságát és jövődjébe vetett hitét bizonyították; de sehol sincs az inkább helyén, mint az iskolában. Az ifjúság szívébe elhintett gazdag magvaknak kell meghozni a gazdagabb aratást. Mi, a kik akkor tettünk, a mit tudunk, elmegyünk: Veteres migrate coloni! Hadd, jöjjön utánunk oly nemzedék, mely méltó lesz arra, hogy homlokát ékesítse a teljes diadalom koszoruja.

= Egyházkerületünk boldog emlékezetű főgonodnoka, Zeyk Károly emlékének meginneplésére mult évi 1832. sz. alatt kelt és a „Prot. Közlöny“ mult évi 44. számában közzé tett körirattal elrendelt gyász-istentiszteletek legméltóbban az egyházmegyei tavaszi közgyűlésekkel kapcsolatosan levén megtarthatók: a szükséges intézkedések megtételét ajánljuk a nt. esperesek becses figyelmébe.

= Az államsegélyből folyóvá tett 4000 frtból és a házipénztárból ujabban kiutalt 1000 frtból való részeltetés végett a kérvények benyújtására kitűzött határidő — f. évi márc. vége — közeledvén: figyelmeztetjük az illetőket, hogy

4 kérvényeket az említett határidőre pontosan küldjék be az állandó igazg. tanácshoz.

— A Bod Péter egyháztörténelmi művére legutóbb előfizetett a fogarasi ref. egyházközség.

— A folyó esztendőben a husvét ápril 25-re esik, egy hónapra az év második negyedének kezdete után, tehát a lehető legkésőbbi időpontra. E században ez még nem történt és nem is fog megtörténni. A jövő században csak az 1943-ki husvét fog ismét ápril 25-re esni, a mikor mi már régen alusszuk a boldogok álmát és csak gyermekeink, unokáink fognak öntözödni és piros tojást enni. Egyáltalában, a husvét ritkán esik ilyen későre; minden században csak egyszer történik, így 1734, 1666, 1546, 1451-ben esett a husvét ápril 25-re; a 14-ik században egyszer sem; sorra jönnek aztán 1204, 1109, 1014, 919. A legkorábbi husvét terminus márc. 22-ke, így volt például 1818-ban. Ez összehasonlítás nem lehetséges többé a 2000 évig, mert ez a legkorábbi husvét is csak oly szűkmarkulag van clostva a századokra, így az 1761, 1693, 1573 és 1598, 1478, 1383, aztán a 13-ik századot átugorva, az 1236, 1041, és 946-ik években.

Szerkesztői nyiltposta.

— Lapunk hivatalos és nem-hivatalos részének elválasztása, azaz, hogy a hivatalos rész egészen külön, önállólag jelenjék meg: költséges volta mellett, technikailag is majdnem kivihetetlen. Ki tudná azt úgy beosztani, hogy mindig annyi körrendelet, köröztetés legyen, hogy kiteljék egy negyed, egy fél, vagy egész iv. És ha nincs annyi hivatalos: hát akkor tiszta papirost adjunk előfizetőinknek? Meg aztán, mostani alakjában a hivatalos rész bekötötven, a nem-hivatalos is meg lesz mentve az elpusztulástól, és akarjuk remélni, hogy a jóakaratu olvasó még a későbbi időkben is fog találni abban valamit, mely megérdemli a figyelmet; ha egyebet nem, legalább az egyházkerület mai képét és a mozgató eszméket. Hát, csak maradjunk így. Ha ma lerontjuk, a mit tegnap építettünk, Penelope sorsára jutunk, pedig tán férfiak lennénk!

— Szívesen kérjük mindazokat, kik hozzánk közlésre való dolgozatokat küldenek, hogy írják azokat a papirnak csak egyik felére. „Kutya nyelv“-nek hívják az ilyeneket írói beszédben és nagy kömbebségére van a nyomdai személyzetnek. Több papir fogy el ugyan ekkint; de papir mindig lesz, míg rongy lesz: rongyunk pedig van elég.

HIVATALOS RÉSZ.

A SZ.-SZOLNOKI EV. REF. ESPERESTŐL.

II. — 1886 *esperesi körlevél.*

760—1886. Midőn egyházmegyéim papi, tanítói és világi képviselőinek tudomására hozom, hogy a rendes tavaszi közgyűlést Sz.-Somlyón, ápril 11-én kezdődőleg fogom megtartani, felhívom t. paptársaimat, hogy a gyűlés határnapját a legközelebbi vasárnapon oly megjegyzéssel hozzák köztudomásra, hogy az egyházmegyei közgyűléshez intézendő kérvények, folyamodványok, indítványok stb. legkésőbb folyó hó 30-ig lesznek hozzám juttatandók. A később érkezett ügyek a tárgysorozatba nem lesznek fölveve s így elintézését nem nyernek. A tárgysorozatot a közgyűlést megelőzőleg 8 nappal fogom szétküldeni.

747—1886. A méltóságos igazgató-tanács 387—1886. sz. a. leküldvén a nagytiszteletű Tóth Sámuel conventi jegyző úr által szerkesztendő egyetemes egyházi névtárhoz szükséges adatok egybegyűjtésére szolgáló űrlapokat, én ez űrlapokat mai napon megküldöttem t. paptársaimnak s ez úton figyelmeztetve, hogy a 4, 5, 8, 10 és 12-ik rovatok betöltésénél az 1885. évi eredmény veendő alapul, felhívom t. paptársaimat, hogy az utasítás szerint tisztán, pontosan és szabatosan kiállítandó kimutatásokat legkésőbb folyó hó 25-ig hozzám juttatni sziveskedjenek.

372—1886. A „Wesselényi egyesület“ alapszabályainak 1—1 példányát ugyancsak mai napon megküldöttem minden anyaegyház t. papjának s midőn ezt jelzem, felkérem t. paptársaimat: sziveskedjenek, azt mind magok tanulmányozni, mind pedig az egyházközség tagjaival megismertetni.

761—1886. Az iskoláztatás ellenőrizhetése szempontjából még mult évi julius havában jó eleve felhívtam volt t. paptársaimat, hogy minden hónap elején az általam

körvonalozott kérdésekre tegyenek jelentést. Az iskola-év négy első hónapja meggyőzött arról, hogy ha tiszta képet akarok szerezni magamnak, egyöntetű jelentés nyerhetése végeft rovatos ivek szétküldése szükséges. A nyomtatott rovatos iveket még december havában szét is küldöttem s nagy határozottsággal tudtára adtam t. paptársaimnak, mily nagy fontosságot helyezek az iskolák ügyének folytonos és teljes ismeretére s a rovatos ivek a hónap utolsó napjani kitöltését s a következő hónap 5-ig hozzám juttatását rendeltem el. Ezen előzmények után január haváról 17, február haváról pedig 20 iskoláról nem nyertem értesítést. Ezek között vannak olyanok is, a hol ez idő szerint nincsen tanító, de tudják azt t. paptársaim, hogyha nincs is tanító, de van pap, az iskolázás nem szünetelhet s jelentés még onnan is küldendő, a hol ideiglenesen, esetleg mindket állomás üres. Most nevéket még azért nem emlegetek, mivel ez intézkedésem egészen új, azonban a leghatározottabban kijelentem, hogy a jövő hó 5-ig késlekedő, vagy éppen elmaradó paptársaimat névszerint fogom az egyházmegyei közgyűlés előtt bemutatni és azután nem fogok késni a törvény alkalmazásával.

762—1886. Felmerült eset alkalmából figyelmeztetem t. paptársaimat, hogy miután az esperesi mentvény csak a háromszori hirdetés alól oldoz fel s egyebekre nézve az eskető pap a felelős: a mentvényhez semmi más okmány nem szükséges, mint a kikérdezési bizonyítvány s az illetékes lelkésznek ehhez csatolt ajánlata. Ok nélkül való költséggel ne terheljük hiveinket. Kelt Sz.-Somlyón, 1886. márc. 13.

Nagy László,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvárt.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. MÁRCIUS 25.

12. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Több protestáns önértzet!

Az mindig úgy volt! A kath. egyház volt a büszke, a bátor és a parancsoló; a protestáns egyház pedig a szerény, az óvakodó és az engedelmeskedő. Ott az önértzet hatalmas és sok, itt gyenge és kevés.

Úgy látszik, a reformatió óta, a protestánsokból a csekélység és az alantasság érzete kiirt-hatatlan. Ők még mindig csak bizonyos félelemteljes tisztelettel bátorkodnak föltekinteni a ragyogó, kiváltságokban dúsgazdag katholicismusra. Még azon országos törvények is, melyek mellettük szólanak s vallásszabadságukat biztosítani akarják, csak azt eszközlik, hogy csekélységük érzete még mélyebb fokra szálljon alá szívóikben. Szakadatlan tapasztalásai ugyanis arra tanítják, hogy a kath. egyház nem riad vissza az országos törvények áthágásától, ha azok a protestánsok irányában megtartandók volnának. Majdnem minden nap alkalmuk van meggyőződni, hogy él még a régi kath. elv: eretnekek irányában nincsen kötelezettség!

Avagy, nem így áll-e a dolog, ha az elkeresztelésekkel és a térítvényekkel való tulbuzgó játékot, melyet a kath. egyház manapság is egész kedvteléssel űz, komolyan szemügyre vesszük.

Ime, az erdélyi róm. kath. irodalmi társulatnak „Közművelődés“ című heti közlönye ez évi 7-ik számában „Tartsuk szem előtt“ feliratu közlésében arra tanítja a kath. alantas papokat, hogy elkeresztelni szabad; hogy az anyakönyvi kivonatot a prot. lelkész kérésére kiszolgáltatni, nem kell; mert az idevágó cultusministeri rendelet itt figyelembe nem veendő, miután azt a magyar nagymélt. püspöki karnak nagyobb része el nem fogadta s a megyei papsággal nem közölte. Ha pedig mégis panaszra kerülne valahol egy elkeresztelési eset, úgy nem azzal kell védeni magát, hogy a kereszt-

ség által a gyermek nem a kath. egyházba, hanem az általános keresztyénségbe vétetett fel, hanem ott van a bíróságok előtt is érvénnyel bíró 1882. évi márc. 31-én hozott kúriai végzés, mely szerint a k. b. t. k. 53-ik §-a egyes-egyedül az 1868. évi LII. t.-cikknek az áttérésre vonatkozó szabálya áthágását helyezte büntetőjogi következmények sulya alá.

Kétségtelen, hogy ezen közlésből büszke önértzet szól. Eltekintve attól, hogy az a kath. főpapságot az őt illető titulusában hiven részesíti, ellenben a miniszteriumról csak demokratikus modorban emlékezik meg, mégis feltűnő, hogy a törvényt magyarázó miniszteri rendeletet egészen figyelmen kívül hagyandónak itéli s a prot. egyháznak sértegetését dicsőségnek és érdemnek tartja.

Hasonló eljárást követ a kath. egyház a térítvények kicsikarása körül. Dacára annak, hogy épen nem rokonszenvezünk holmi kemény kifejezésekkel, mégis, úgy szólván, kényszerítve, ki kell mondanunk, hogy a kath. egyház e tekintetben valódi arcesapásokat oszt az országos ide vágó törvényeknek.

Csak a minap keserűen panaszkolta el főtit. Cékus, a tiszakerületi ág. hitv. ev. püspök, hogy a rozsnyói kath. plébánián vegyes-házasságok kötése alkalmával a térítvények kierőszakolása rendszer folyamatban van.

Már interpelláció is történt ez ügyben. A nagymélt. cultuszminister úr az interpellációra még nem válaszolt és sokan azon nézetben vannak, hogy ő nagyméltósága a kért felvilágosítás folytán alkalmasint azt fogja válaszolni, hogy a kérdéses eset nem képez gravament, mert nem maga a felelős plébános csikarta ki a térítvényeket, hanem csak annak káplánjai, kik e tekintetben még a kellő routinenal nem bírnak.

Különben, eltekintve ettől, mindezen esetek csak azt bizonyítják, hogy a kath. egyház a hazai felekezetek viszonyosságát és jogegyenlőségét el

nem ismeri és az erre vonatkozó országos törvények előtt meg nem hajlik.

Ez pedig azért nagy baj, mert azon nézetet terjeszti, hogy az állam a katolikusokat és gyermekeinek, a protestánsokat mostoha gyermekeinek tartja csak. A mi annál nagyobb elkeseredést idéz elő, mert püspökeink nemcsak az állam törvényeit, hanem a miniszteri rendeleteket is alantas papjaikkal szigorú ahhoz tartás végett híven közlik s oda törekednek, hogy a protestánsok minden tekintetben iparkodjanak bebizonyítani, hogy engedelmes polgárai az államnak.

Baj ez az államra nézve még azért is, mert mi fennen és minden alkalomkor szeretjük hirdetni, hogy Magyarország a vallásos türelem tekintetében példánykép s ha sűrűn merülnek fel oly sértések, a minőket a fentiekben érintettünk, az állam e nimbusát elveszti.

Ettől meg kell óvni az államot. A keresztyén vallás, bármily felekezeti is legyen, minden körülmények között köteles oda hatni, hogy sem a családi élet, sem a felekezeti türelmesség, sem az állam békéje általa fel ne forgattassék. Ezen kívül, legnemesebb és legáldásosabb feladata abban áll, hogy az állam miveltségét hiveinél a kor magaslatára emelje.

Ezt szem előtt tartva, különösen a protestánsoknak több önérzetre van szükségük, hogy magasztos keresztyéni hivatásukat egész erőmegfeszítéssel betöltsék.

A protestantismus ugyanis csak részben öröke és fentartója a régen múlt századokból reánk maradt elvi és eszményi ereklyéknek. Más részben a protestantismus a gondolkozási és így a vallási és polgári szabadság teremtője, ennél fogva a jogállam megalapítója, előhozója az új-kor egész világnézetének.

Feladata tehát nagy; köteles, minden ellenlankadatlanul küzdeni, mi a népek felekezeti és társadalmi életében még mint anomalia, mint jogfosztás, mint az állami és egyéni szabadság eltiprása előfordul.

„*Suum cuique*“, mindenkinek a magáét; csakis ez és semmi más állandó jelszava nem lehet.

Ahhoz pedig, hogy ezen jelszávához képest híven járjon el, nem kell neki más eszköz, mint több önérzet.

Ez buzgón fel fogja keresni azon törvényes alapokat, melyekről az emberiségnek isten által adott

jogait hathatósan és sikeresen védheti. Ezen önérzet eszközölni fogja, hogy nem fecsérli el tehetéseit és erőit saját fennállását veszélyeztető partikularis hiábavalóságokra, hanem minden egyes protestáns lelkesz tántorithatlan bajnoka leend az állami és vallási szabadságnak, és az egész protestantismus az emberi jogoknak legyőzhetetlen védőserege lesz.

Hogy ez megtörténhessék, a protestáns papságnak, kivétel nélkül, éleszteni, ápolni kell hiveiben a protestáns önérzetet. Ha egy kath. menyaszonny inkább lemond protestáns vőlegényéről, sem hogy a szokott szertartások nélkül megeskettessék, mért ne mondana le inkább kath. arájjáról a prot. vőlegény, sem hogy térítvényt állítson ki?

Hasonlóképen, az elkereszteléseket is csak ezen protestáns önérzet teheti lehetetlenné és nem a törvény, miután ez csak akkor intézhető, ha panasz emeltetik, de akkor is a legigazságosabb intézkedése által sem képes a megtörtént sértést nem-törtétté tenni; legfőlebb megtorolja azt.

Arra tehát, hogy elvalahára a családi béke, a felekezeti türelem, a jogállam tekintélye vakbuzgó kath. papok által ne sértessék meg, nem kívántatik más, a létező törvények mellett, mint több protestáns önérzet.

Bierbrunner Gusztáv.

Vesződségek a közalap ügyében Háromszéken

Ma már ismeretes felekezetünk minden tagja előtt a közalap rendeltetése; tudva van, hogy áldozatot csak onnan kér, a kinek adatott s attól is oly mennyiségben, hogy azt zúgolódás nélkül megadhatja minden egyháztagnak. És mégis, vesződségek vannak oly helyeken is, hol a vallásos buzgóság és áldozatkészség példányszerű volt. Nem árt az ügynek, ha felmútatjuk a zúgolódás okait.

A legnagyobb zavart vidékünkön az idézte elő, hogy a hány egyházközség, annyiféleképpen fogta fel, magyarázta és hajtotta végre a törvényt. A mi egyházközségünk teljesen megnyugodva fogadta az első kiróvás alkalmával megnyerte a község színe-javát s eszébe sem jutott senkinek, még csak ellenvetést is tenni. Meghozta minden egyháztagnak úgy áldozatát, mint a törvény előírja, sőt mondhatni, a buzgóság a rendesen is túlment. Nem volt a három év lefolyása alatt egy krajcár hátrálék is s miután mi az első kiróvás alkalmával előkészítettük az egyháztagnak, hogy ez szentesített törvény, eszünkbe sem jutott, aggódni az új kiróvás felett. Mindazon által úgy a szószékben, mint a keblitanács ülésében megtétezt min-

den intézkedés, megállapított a terv. És fájdalom, az előleges intézkedésre nagyon is szükség volt. Itt, hol a községek csaknem egymáshoz vannak forrva, mi természetesebb, mint hogy az összejövetelkor a terhek megbeszéltesse. Hallgatóink mintha írásból olvasták volna, úgy tudták a szomszéd s még a 10-ik községnek is a közalapra egyesek által tett fizetéseiket. Mindenütt könnyítve van a népen, csak községünkben jártak el igazságtalanul: hangzott a súlyos vád. Több községben pro forma kirótták, de az egész kevés sem fizet annyit, mint itt a kepeválságos; többekben a jövedelem 1000-ik részét kérték s kinek nem tetszett 100 frt jövedelmet bevallani, az 10 krt sem fizet, mit itt a cselédek és napszámosak fizetnek, stb. És hogy több község, tudomásunk szerint, így kijátszodta a törvényt, az igaz is. Két nap küzdött erélyes lelkésztünk s a keblitanács a félrevezetett egyháztagokkal s ha megadták is magukat, de él lelkükben azon tudat, hogy ők más községhez képest igazságtalanul lettek megterhelve s mennyivel többet fizetnek más község tagjaihoz képest; azért, vagy a lelkészt jutalmazza meg, vagy plane az ő javára fizették,

Hasonló eset, tudom, több' egyházban fordult elő; holt ezen kellemetlenséget könnyen ki lehetett volna kerülni az által, ha ily nevezetes törvényt nemcsak útasításokkal rendelnek meg az egyházaknak, hanem az egyházmegyék lelkészei összejöve, egy közös kulcsban állapodnak meg. A közalap országos törvény, a helyi érdekeket figyelembe nem veheti. A helyi érdekekre alkalmazni a törvényt, egyházmegyei gyűlés lett volna hivatva; de ez elmulasztván, az egyházi hivataloskodók minden községben áldozatul estek, s a szent ügyre adott fillérek panaszszal, zúgolódással, hogy ne mondjam, erőszakkal lesznek fizetve.

A vidékenként megközelítőleg egyenlő arányú fizetés megállapítása ezutánra sem lesz késő, jóllehet a munkálatok három évre befejezést nyertek; de jön más három év s ha addig semmit sem teszünk, a szerzett tapasztalatokat nem érvényesítjük örökös lesz a harc; már pedig az ügy nem harcot, hanem békét s lelkesültséget követel s csak úgy is lesz áldás utána.

Igen, áldás lesz utána akkor, ha erélylyel lépünk fel s a népszerűség kétes sikeréért nem altatjuk hiveinket, nem keressük a törvény betűi között a mentő utat, s a mit nagy küzdéssel összehozunk, azt saját céljainkra ki nem zsákmányoljuk, hol arra szükség nincs, vagy ha van is, szenvedhető. Ott, a hol sem nemzetiségi, sem felekezeti érdek nincs veszélyeztetve; ott, a hol az illető pap anyagi gondok nélkül tisztességesen élhet — mint azt „Egy falusi pap“ e lapok közelebbi számában felemlítette s mihez hasonló eset itt Háromszéken is történt — ha az illető kérelmező elég merész is kérni, miért proponáltatik az illető hatóság által? Nem használ annyit a segélyeztetten, mint a mennyi visszatetszést szűl azoknál, kik a közalapért buzgólkodnak és a közalap-fizetéshez járulnak. Segélyre, fájdalom, kevés kivétellel, mindnyájan hovatovább inkább rá vagyunk utalva, de azért akkor folyomodjunk, mikor a nemzetiségért és felekezetiiségért küzdők részben biztosítva vannak.

A közalap nem kíván nagy áldozatot s örömmel meghozzák azt a hivek csak úgy a kiróvásnál, mint a segély-kiosztásnál a törvény szelleme tartassék szem előtt.

Kézdi.

Az egyházmegyéből.

Réty, 1886, márc. 12.

A sepsii egyházmegyében a folyó évi vizsgálat (canon. visitatio) két rendben szállott ki. Január 18—28 napjain és február 17—26 napjain. Az első kiszállás alkalmával megvizsgáltatott 18 egyházközség, a második kiszálláskor 17, összesen 35 egyház, melyek között 34 anya-, 1 leány-egyház. Brassó nem vizsgáltatott meg ez évben, mert csak három évenként vizsgáltatik s a mult 1885 évben meg lett vizsgálva, azért a brassói adatok, népességi mozgalom, tőkék és jövedelmek nem szerepelnek e tudósításban, csupán a megvizsgált 35 egyházközségbeli adatok lesznek itt kitüntetve. Ezen körülményt azért látok szükségesnek felemlíteni, hogy ha valaki a mult évi vizsgálati jegyzőkönyvet megtekinti, ne tűnjék fel előtte a nagy különbség, mely van a népességi mozgalomban, mert Brassóban az állandó egyháztagok száma 2500, változók vannak mintegy 800-an, a brassói filiában pedig, Hosszúfaluban, 359 egyh. tag; és a vagyon-érték kimutatásban, mert a brassói egyházközségnek mintegy 16,300 frt tőke-vagyona nincs betéve az alább kimutatandó idei vagyon-értékben.

A vizsgáló-bizottság személyzete esperes Csizsér Gábor, jegyző: Kisantal Sámuel és director: Nagy Sándor.

Ezen előzmények után, megkezdem tudósításomat a vizsgálatról, még pedig nem az egyes egyházak sorrendje szerint, hanem az 1867 évi közzsínat 138 jknyvi számában megállított kérdések sorrendje szerint, kiterjeszkedvén minden kérdéskor az egyházakban észlelt haladásra, vagy hanyatlásra s feltüntetve mindenütt a vizsgálat intézkedéseit, utasításait, vagy rendeleteit.

1. A megvizsgált 35 egyházban van 34 rendes és 1 segéd lelkész, Árapatakán; nyugalmazott lelkész 1 van Uzonban. Énekvezető van 32, mert ürességben van az énekvezetői állomás Eresztevényen, Szemerján és Szacsván, hol a községi tanítóval van helyettesítve az énekvezetői állomás. Nyugalmazott énekvezető van 3: Angyaloson, Szemerján és Uzonban. A 32 énekvezető közül 11 felekezeti tanító, még pedig: Besenyőn, Angyaloson, Gidófalván, Oltmezőn, Kőrispatakon, Szotyorban, Kököshen, Uzonban, Komollón, Bikfalván, Magyaroson, mely egyházközségekben felekezeti iskolák léteznek. Ezen kívül felekezeti iskola van még két egyházban, u. m. Aldobolyban és Lisnyóban, melyekben nem az énekvezetők vannak alkalmazva tanítókul, hanem más tanítók állítottak helyökbe. Van az énekvezetők közül 7 községi tanító Hidvégen, Arapatakán, Erősdön (állami), Rétyen, Nyénben, Egerpatakon, K.-Borosnyón, a többi 14 énekvezető csak énektanítással és templomi szolgálattal foglalkozik.

2. Képviselőt egy egyházközségben sincs. A számadó megyebírák rendszerint mindenütt három évre választatnak. Van a 35 egyházban 35 megyebíró és Uzonban az iskolai alapok kezelésére és számadására egy pénztárnok, a ki az egyház vagyonán kívül, más különbözőféle alapokat kezel, p. o. Tatrangi-féle hagyományokat, sirbolt- és taneszköz-alapot. Új megyebíró választotta Martonoson. Málnáson a megyebíró elhalván, a vizsgálat előtt két nappal, helyettes megyebíró állított be, míg a törvények értelmében betöltetik a megyebírói állomás. Zalánban új megyebíró választott; Uzonban is új van választva, ki nem akarja elvállalni; a vizsgálóbizottság ezt áttette az egyházmegyei tanácshoz, utasítva az illetőt, hogy el nem fogadásának indokait adja be. Besenyőn intézkedés van téve új megyebíró választására, minthogy a megyebíró hivataloskodásának három éve letelt.

A presbyteriumok mindenütt be vannak állítva, 4—16 taggal, a legtöbb egyházban a presbyterek száma 12, Zalánban, Hidvégen, Bikfalván és Borosnyón 16 a szám. Eresztvényen a zsinati törvény 22. §. a) pontjában megjelölt illetékes tagokon kívül, 4 presbyter van, a népesség csekély voltának viszonya szerint 27 egyházban egyharmadában meg van ujtva a presbyterium. Két egyházközségben egészen megújított, Martonoson és Kálnokon. Négy egyházközségben nincs ujtás, mint Málnáson, Árkoson, Arapatakán és Szacsván, a miért a vizsgálóbizottság részint hibáztatását fejezte ki, részint utasítást adott az egyharmadában való megújításra. Uzonban fele ujtattván, megrendeltetett, hogy évenként egyharmadában ujtassék. Nyénben nehézségek mertülvén fel, mert oly egyének is választattak be, kik bizonyos ideig a hivatalviselés képességétől a büntető-törvényszék által megfosztattak, visszautasított az egyházközséghez, hogy törvényesen ujtassék meg a presbyterium. A presbyterek összes száma: 376.

3. A 35 egyházközségben a lélekszám 20,952. 201—1340 között van a lélekszám, tehát a középszám 770. Ezeren felül van a lelkek száma Hidvégen, Uzonban, Nyénben és Borosnyón, legkisebb a népesség Eresztvényen. A szülöttek száma 798, haláleset 559, tehát a szülöttek száma feltülmulja az elhaltakét 239-el. Kevés apadás volt Uzonban és Zalánban, egyebütt mindenütt szaporodás. Legnagyobb szaporodás volt Málnáson, Szermerján és Borosnyón úgy, hogy ezen három egyházban a szaporodás 63. Házasság 190 pár. A népességi mozgalmat megtekintve, a következő statisztikai számítás jön ki: 25 előre esik 1 születés, 37-re egy haláleset és 110 személyre egy pár házassult.

4. Az istenisztelet és minden egyházi cselekvény mindenütt rendszeren gyakoroltatik. A hívek mindenütt gyakorolják a templomot. Az isteniszteleten kevés hotány volt Bikfalván, hol két volt urbéres fiu karácson első napján azon székbe ült, hová a volt székely katona osztály fiai szoktak ülni; ezért az utóbbiak karácson második napján más helyekre, új év napján meg más helyekre kezdtek ülni s így a rendtelenség meglevén,

lelkész afa január 17-én, istenisztelet végén, a szószékből intette az ifjakat, hogy a templomban ne rendetlenkedjenek, mert a templom imádságnak helye. Ezen tárgyat a presbyterium minden oldalról megvitatta, abban állapodott meg a vizsgálat jelenlétében, hogy a templomi tilésekben az a rend, mely volt 1885 karácson első napjáig, ezután is megtartassék. A vizsgálóbizottság a presbyterium ezen határozatát helybehagyta s kötelezett minden egyháztagot, ezt, büntetés terhe alatt, megtartani, a presbyteriumnak pedig meghagyta, hogy ezen határozat érvényben tartása felett, hivatalából kifolyólag, öröködjék; lelkész afa pedig a jövő vasárnap, u. m. február 21-én, istenisztelet végeztével, e határozatot hirdesse ki. Szacsván Budai Ferenc ur panaszolja, hogy egy volt katona osztálybeli leány azon székbe ült a templomban, hol a Budai-család nőtagjai ülnek, a presbyterium egyházvizsgáló székünk előtt azt nyilvánítja, hogy a Budai-családnak nincs külön széke. Ezen írásbeli panasz kiadatott a presbyteriumnak, hogy igazságos és lelkiismeretes véleményét és feleletét adja be 30 nap alatt az egyházmegyei tanácshoz.

5. Biblia-magyarázat mindenütt gyakorlatban volt, kivéve K.-Borosnyót, hol, a lelkész nagy szembetegsége és testi elgyengülése miatt, nem tartatott meg. Lelkész afa úgy nyilatkozik, hogy nyugalomba kíván lépni, a törvények által biztosított fizetés mellett; a vizsgálóbizottság utasította mind a lelkészt, mind az egyházat a törvényes útra.

6. Az ismétlő-iskola nincs beállítva hat egyházközségben, u. m. Martonoson, Bodokon, Kálnokon, Kőrispatakon, Kilyénben, N.-Borosnyón, mely hat egyházközségben 149 nem részesült oktatásban, a vizsgálóbizottság Martonoson rendelkezett a községi előljárással útján, Bodokon a szolgabírói hivatal intézkedést tevén, tádomásul vétetett. Kálnokon a presbyteriumnak meghagyatott, hogy az előljárással által rendeltesse meg a feljárást, s ha nem sikerül, jelentse be esperes afiának. Kőrispatakon az iskola-ügy tárgyalás alatt áll. Kilyénben, a tanító gorbasága miatt hagyták fel állítólag a tanfelügyelőséghez átírás határozatott, N.-Borosnyón a presbyteriumnak meghagyatott, hogy az iskolaszéki elnököt szólítsa fel, mikép 15 nap alatt rendezze be az ismétlő-iskolát, mi ha meg nem történik, jelentse be esperes afiának. Ismétlő-iskola kötelesek száma 767, iskolába jár 292, felsőbb iskolában van 16 tanuló; tehát összesen 408. E szerint nem jár iskolába 359

7. Konfirmáció 8 egyházközségben volt: Martonoson, Etfalván, Árkoson, Kilyénben, Arapatakán, Erősdön, Hidvégen, Szacsván: konfirmáltatott 170 ifju Megjegyzendő, hogy konfirmáció két évben szokott tartatni, többnyire mindenütt. Vannak kicsiny egyházak, hol három évenként tartatik.

8. Himlő-oltás mindenütt volt, a beoltott gyermekek száma 567. A beoltottak száma nem adatott fel: Martonoson, Zalánban, Lisnyóban, Magyaroson, N.-Borosnyón.

9. Botrányos életűek 13 egyházban vannak. Némely helyen vad-házasságban élők. Több helyen törvénytelen születések. Intézkedés tétetett e tárgyban Egerpatakon, Hidvégen, Bodolán, Nyénben, Angyaloson, Besenyőn, Komollón, Rétyen, Oltszemén, Zalánban, Kálnokon, Sz.-Királyban. Legfeltűnőbb a botrányosok között F.-Dobolyban egy pár, kik közül a férfi mostoha-fia a nőnek. A vizsgáló-bizottság előhivatta, eltiltotta egymástól, felolvastván előttök 1. Kor. 5, 1—6 versét, ha egymástól el nem távoznak, átírás határozatott a külhatóságához.

10. Felekezeti iskola van 13, állami iskola 2, Érődön és Bodolán, községi iskola 21. Állami tanító van 5, a felekezeti iskolákban, mint tanító van alkalmazva 11 énekvezető és 6 tanító, még pedig Gidófalván, Aldobolyban, Bikfalván, Lisnyóban egy-egy, Uzonban 2. Összesen 17 felekezeti tanító. A községi iskolában van 34 tanító, kik között 7 énekvezető van alkalmazva. E szerint, a tanítói összes személyzet 56.

A fiuk és leányok elkülönítve taníttatnak 5 iskolában, u. m. a gidófalvi felekezeti, a bodoki, zaláni, szemerjai, n.-borosnyói községi iskolákban. A többi iskolákban együtt osztályonként taníttatnak.

Iskola-kötelesek száma 2200. Iskolába jár 1844. Felsőbb iskolában van 28 tanuló. Tehát, összesen tanításban részesült 1872. E szerint nem jár iskolába 328. Többnyire igazolva vagy szegénység, vagy szolgálat által.

Más felekezeti jár a mi felekezeti iskolánkba 86 tanuló, részint görög keleti, részint róm. kath., részint unitárius, részint izraelita. 9—10 személyre esik egy iskola-köteles, 11-re egy iskolába járó.

Az iskolák mindenütt fel vannak szerelve. Az iskola-épületek között legrosszabb a nyéni, mely összeröskadással fenyeget, miután sem a tanfelügyelő, sem a politikai hatóság semmit nem lendítettek e tárgyban, vizsgáló-bizottságunk átírást határozott a közigazg. bizottsághoz. A szacsvai tanterem hiányosan van berendezve.

Közvizsga mindenütt volt. Vizsgát állott 814 tanuló jó eredménnyel, kitűnő vizsga jeleztetett a múlt iskolai év végén Martonoson, Étfalván, Oltszemén, Kálnokon, Arapatakan, Uzonban, Kököshen, Éresztevényen, K.-Borosnyón, F.-Dobolyban.

A vizsgáló-bizottság által csaknem mindenütt megvizsgáltatván, jó eredmény észleltetett. De legkitűnőbb eredmény találtatott Uzonban, mely iskola minta-iskolának is megjárna a népessége 146, mert még más helységekből is hoznak ide tanulókat; kitűnőnek találtatott még a k.-borosnyói és étfalvi iskola.

11. Anya-, jegyző- és családkönyvek rendszeresen vitetnek. Utasítás adatott Oltszemén az ifju lelkésznek az anya- és családkönyv pontos vezetésére. Uzonban a jegyzőkönyvben kihuzások vannak s egy sajátos jegyzőkönyvvezetést talált a vizsgáló-bizottság 1886 január 26-ki presbyteri gyűlés első pontjában, mely a következő: sepsii egyházmegyei alondnok, Ujvárosi József ur jelen levén, mint uzoni egyháztag az említett gyűlésben,

lelkész, Pünkösti Ferenc úgy nyilatkozott s jegyzőkönyvre vétette, hogy Ujvárosi József ur sem presbyter, sem patronus nem levén, megjelenhetik ugyan a presbyteri gyűlésben consultative, de szavazati joga nincsen. Egy kihuzás a jegyzőkönyvben ezen eset bejegyzésénél van, mert be van írva a „műkedvelő“ szó, mely kihúzatott, mintha a gondnok ur, mint műkedvelő megjelenhetnék. A vizsgáló-bizottság ezen tárgyat az egyházmegyei közgyűlésre teszi át, hogy onnan az igazgató-tanács útján az egyházkerületi közgyűlés, mint törvény-magyarító testület eleibe terjesztessék, hogy az egyházmegyei gondnokok saját egyházukban a presbyteriumnak tagjai-e, vagy nem? Lisznyóban és Besenyőn az anyakönyv betelvé, új anyakönyv állítása rendeltetett meg az új mintha szerint.

12. Kepe-hátrálék kevés van. Gidófalván a fakepezésre nézve azon utasítás adatott, hogy a presbyterium jelenlétében szedessék be. Kálnokon átírás határozatott a külhatóságához. Martonoson, Zalánban, Bodolán, Angyaloson, Oltszemén tisztázásra visszautasított a presbyteriumhoz és utasítás adatott a további eljárásra. Egyebütt kepehátrálék nem jelentetett be.

(Vége következik.)

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. március 21-én.

Jelen voltak: főt. Szász Domokos, püspök ur, mint elnök, Gyarmathy Miklós, ig. tanácsos. Dr. Kolozsvári Sándor, ig. tanácsos és elnök-helyettes. Dr. Jenei Viktor, ig. tanácsos. Parádi Kálmán, tanügyi előadó. Szabó Ádám, számvevő és Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül előadott ügydarabok bejelentése és helybehagyó tudomásul vétele után, főt. Szász Domokos, püspök ur előterjesztésére körrendelet kibocsátása határozatott el, melyben felhivatnak az egyházmegyek esperesei és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek, hogy a generalis dictaturára beszolgáltatandó közpénzeket közvetlenül egyházkerületünk pénztárnokához küldjék be, a beküldendő ily pénzekről szerkeszsenek két egybehangzó kimtatást s annak egyik példányát főt. püspök urhoz, a másik példányát, a pénzzel egyidejűleg, egyházkerületünk pénztárnokához küldjék be. A beküldendő összegek, mint letétek kezeltenek gyümölcsöző elhelyezés mellett s a generalis dictaturára évenként beszolgáltatnak.

Maros-Tordamegye közigazgatási bizottsága, vett felszólításra, tudatva azt, hogy közigazgatási ügyekben, az eddig fenállott gyakorlat szerint, az egyházközségek képviselőiben bár eddigelő a számadó-gondnokoknak kézbesítették az iratok, kívánatunkra kész a kézbesítéset egyházközségeink papjaihoz intéztetni; de az esperesi hivatal útján való kézbesítés, gyakori és az egyházmegyei vizsgálatok alkalmával, huzamos távollétük miatt, fennakadást szenvedhetne: a zsinati törvény 28. §. 9-ik és 29. §-re hivatkozással megirattott, hogy egyházközsé-

geinket a presbyterium elnöksége, vagy is papja képviseli külhatóságokkal szemben s megtaláltatott, hogy az egyes egyházközségek ügyében a közigazgatási kézbesítéseket a papok kezéhez, az egyházmegyében fekvő minden egyházközségünket, vagy papjait érdeklő ügyekben az esperesi hivatalhoz intéztesse s felkérletett, hogy az egyes egyházközségek ügyében a papok képviselőjében s kezéhez intézendő kiadványokat egyszersmind az esperesi hivatalhoz is sziveskedjék elküldeni a szükséges felügyelet és ellenőrzés gyakorolhatása szempontjából.

A sz.-udvarhelyi egyházközség felküldi b. e. Szabó Ferencné, szül. Boda Anna által hátrahagyott végrendeletet, melyben egy értékes taxás telkét azon egyházközség leánynövelde alapjának hagyományozta, tudatva, hogy a néhai alapítónő törvényes örökösei perrel léptek ugyan fel, de követelésük nem bir alappal; felfejti az egyház, hogy a leánynöveldével szomszédos házastelek, melynek megszerzése kiváló érdekében áll, eladóvá tétetett s kéri a b. e. Boda Anna hagyománya terhére annak megvételét en-

gedélyezni. A hagyomány hálás szívvvel elfogadtatott s a nemes hagyományozó nő emlékének megörökítésével, alapítvány-levele az örök emlékü alapítványok könyvébe beigtattatik; a felküldött adás-vevési szerződés, a hozott határozat helyhehagyásával, megerősítési záradékkal ellátatott.

Búzai egyházközségünk új iskolaház és tanítói laképítése költségeire kiutaltatott b. e. Bakó Károly által iskolai alapra tett 1000 frt alapítványi-tőkéje kamatos kamataiból gyűlt 1213 frt s az építés megkezdése végett szükséges lépések megtételére felhivatott h. esperes afa.

Zágoni egyházközség énekvezérének félfizetéssel nyugalomba helyezésével a fenmaradó hason felerész fizetésnek 100 frttal feljebb emelése s annak a szépen gyarapodó kepeválsági alap jövedelméből kiutalása megengedett.

Ezekon kívül ellátatott még kevésbé közérdekű több ügydarab. r. l.

T Á R C A.

Idegen országokban.

(A „Prot. Közl.“ eredeti levele.)

Midőn Kolozsváron keresztül jöve, útban voltam, hogy Itáliát beutazva, Franciaországban keresztül térjek vissza Utrechtbe, hol jelenleg tanulmányaimat tovább folytatom, megigérttem volt, hogy a nevezett országok protestáns egyházi viszonyairól, a mennyiben azok tudomásomra jutnak, tudósításokat fogok küldeni. Azonban, csak most, utazásom bevégezte után, teljesíthetem ígéretemet. E halasztás oka nem annyira bennem rejlik, mint a dolog természetében. Midőn Venezia-ba megérkeztem és az ottani protestáns lelkészeket meglátogattam, azok által meglehetősen sok és fontos adat birtokába jutottam, a melyeknek összeállításából egy csinos tudósítás kitelt volna. Igen, de ez adatok inkább csak a veneziai egyházközségre vonatkoztak, s így nem voltak elégségesek, hogy teljes képet adjanak a magyar protestáns közönségnek az itáliai protestáns egyház helyzetéről. Tovább mentem tehát, Firenze-be (Florence), mely város az itáliai protestantismus fő gócpontjául tekinthető. E városban van, ugyanis, az itáliai protestánsok egyik részének (a „chiesa valdeze“-nek) egy theologiai seminariuma és a mellett egyik legnépesebb egyházközsége.

Azonban, bár itt is, meglátogatva egyes theologiai professorokat és papokat, tekintélyes adatok birtokába jutottam, munkámat nem éreztem még befejezettnek, míg Rómát is meg nem látogattam és ott be nem mentem az ottani theologiai seminariumba is, melyet az olasz protestánsok egy más, az előbbtől inkább csak a névben, mint a dolog lényegében különböző felekezete (a „chiesa libera“) tart fenn, az ottani theologiai professortól is felvilágosításokat nem kértem. Ily teljes képet alkotva magamnak az itáliai protestáns egyház helyze-

téről, átláttam, hogy azt felületesen, egy levél szűk keretében tárgyalni, legnagyobb bűn volna, a melyet én protestáns egyházam ellen elkövethetnék. Véleményem szerint, ugyanis, az itáliai protestantismus ügye nem csak az itáliaiak ügye, hanem általában a világ összes protestánsaié. Mert, ha Itáliában győzedelmeskedik a protestantismus, az a protestantismus végleges győzelme leend. Épen azért elhatároztam, hogy az itáliai protestáns egyház helyzetét, a mint az megérdemli, egy nagyobb értekezésben igyekszem olvasóink előtt feltüntetni, melyet nem sokára küldeni fogok.

E levelet, tehát, a francia protestáns egyház egyes körülményeinek felületes vázolására szenteltem. Oly teljes képet különben sem alkothattam magamnak a francia protestáns egyházzal, mint az itáliairól. Igen, mert míg Itáliában csaknem két hetet töltöttem s több városban megállottam, s így több személytől nyerhettem felvilágosításokat, addig Franciaországban csak Párisban magában állottam meg, s az itt töltött négy napot meglehetősen igénybe vette a világ e legelső városa számtalan művészeti és tudományos gyűjteményeinek megtekintése, s egy Versailles-ba való kirándulás. Azonban, dr. Gergely Sámuel tanár urnak, ki nagyfontosságú történelmi kutatásokkal foglalkozik Párisban, ügyes kalauzolása, melyért ezennel a nyilvánosság előtt is köszönetet mondok, mégis lehetővé tette, hogy egyes lelkészeket meglátogathattam és még azon felül részt is vehettem egy istenitiszteleten, mely folyó év március 7-ikén délelőtt a „l'église étoile“ nevezetű templomban tartott.

Bersier, a francia protestánsok legelső szónoka, prédikált. Már beszélt, midőn mi a központtól távoli, a „l'arc de triumphe“-on kívül fekvő templomba beléptünk. Azonban, mint dr. Gergely tanár ur mondja, Pá-

risban akkor lépik be az ember a temetőbe, a mikor épen neki tetszik és akkor hagyja el azt épen, a mikor neki tetszik. (Ez nálunk is így van. Szerk.) És valóban, még utánunk is nagyon sokan jöttek. De ugy a kitünő beszéd, mint a kiváló szónoklat, nem engedett senkit, a prédikáció bevégezte előtt, távozni. Azonban, az utóima előtti ének alatt, már többen távoztak.

Az utóima utáni orgonajáték alatt aztán lassan osztott kifelé a közönség. Mi helyünken maradtunk, mert szándékunk volt, az alkalmat felhasználva, Bersier-vel itt találkozni. Azonban, mi történik? Látjuk, hogy egyesek szintén visszamaradnak. Ekkor vettük észre, hogy a tőlünk meglehetősen távol eső urasztala fel van szerelve a szent vacsorára. Rögtön elhatároztam, hogy részt veszek abban.

És kezdetét vette a bevezető szertartás. Sokkal rövidebb volt, mint az nálunk szokásos. A „hiszek egy“-et, bűnbánati vallomást és egyes doxológiákat különböztetem meg benne. Némileg a katolikus misékre emlékeztető volt, hogy valahányszor a pap „amen“-t mondott, az orgona melletti női kar mindig viszhangozta azt és midőn a pap az előleges szertartásokat ezen szavakkal rekesztette be: „Szent, szent, szent a seregeknek ura istene“, stb., a női kar rázendítette a „Sanctus, sanctus, sanctus“-t.

Különben, Páris minden egyes protestáns templomában van egy ily kar szervezve, mely inkább női tagokból áll. Ez a kar éneklő aztán a prédikáció előtti énekeket is, mint nekem monsieur Decoppet, Páris egyik leghíresebb papja mondta, ki engem nagyon szívesen fogadott és családjának is bemutatót. Ugyanő mondta, hogy a közönség együtt énekel a karral, de bizony, mint én tapasztaltam, a közönség inkább csak néma szerepet visz, mint az, fájdalom, nálunk is gyakran megtörténik. Különben, a női kar gyönyörű énekének telemelő hatását nem lehet eltagadni.

A „sanctus“, stb. után aztán a pap felszólította a híveket, hogy a kik elkészítették magokat, járuljanak az urnak asztalához. Csodálkozásomra, agg és ifju, aszony és leány, egy szóval mindenki, nem- és korkülönbőség nélkül, felkelt helyéről és nyomult az urasztala felé. Az urasztala körüli kis téren aztán körbe állt, a mennyi oda fért. És valóban, el kell ismernem, hogy az ily módon való urasztalához járulás sokkal jobban megfelel azon szeretet-közösségnek, melynek az uracsora jelképe, mint a nálunk szokásos rend, mely szerint a nem- és korkülönbőség szerint, külön csoportokban jönnek az urasztalához, a mi mindig bizonyos kasztrendszerre emlékeztet.

A pap két kezében két tálcán hordozta körül a kenyeret. Így kettő vett abból egyszerre (tehát nem a pap nyújtotta) és kettő kapott egy szentírási helyet. Hasonlóképen a borból is egyszerre két pohárral hordozott körül. A bor piros volt.

Miután mindenki részesült ugy a kenyérből, mint a borból, a pap egy imával bocsátotta el ezt a csoportot. Azután jött a másik csoport, mennyi az urasztala körül körbe állhatott s így tovább, ugyanazon szertartással

részesítve az uracsorában. A legvégén egy áldással bocsátotta el a pap a közönséget, mely az orgona ünneplés hangjai mellett, távozott a templomból. Megjegyzendő, hogy az uracsoravétel a legnagyobb csendben foly le. Nem csak az ének, hanem az orgona is hallgat.

A mi különben a francia protestáns egyház szervezetét illeti, ezt az idő rövidsége miatt, nem tanulmányozhattam eléggé alaposan. Az egyházkormányzat tökéletesen presbyterian. Egyházmegyék vannak, melyek mindegyike meghatározott számú követeket küld az ugynevezett „Synode generale“-ba, mely a legfőbb igazgató testület. Egyébkint a papok egyenrangúak. A francia protestánsok száma jelenleg ugy 600,000. Van két papnövelde. A párisi papnöveldeben jelenleg 36 theologus tanul. A Montauban-ban levő már népesebb, mert ott 50—60 a theologusok száma.

Utrecht, 1886, március 12.

Rákosi György,
ev. ref. papjelölt.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Br. Bánffy György ő méltósága áldott emlékü édes atyja, néhai br. Bánffy Albert emlékére, a most éppen betöltendő szilágy-nagyfalusi ev. ref. pap javadalmára 1000 frtos alapítványt tett, melynek 50/0-át maga és örökösei mindaddig fizetendik, míg a tőkét a jelzett célra kifizetni nem fogják. Ezen kívül jövőre is fentartotta a nagyfalusi uradalmának azon intézkedését, hogy az uracsora osztáshoz szükséges kenyér és bor fedezésére mindig egy-egy s így összesen 6 véka tiszta búzát és 6 veder szinbort szolgáltat ki a pap kezéhez. Az alapító-levél elkészítésével szilágyi esperes, Nagy László aa. bizatott meg. A hol a tett beszél, ott a szavak feleslegesek.

= A Bod Péter egyháztörténelmi művére előfizetőül jelentkezett a nagyenyedi egyházmegye. Nagyon helyesen tennék az egyházmegyék, ha e jó példát mindnyájan követnék.

= Szilágy-szolnoki egyházmegyénk négy ürességben levő papi állomására a következő arányban mentek be a folyamodványok: a bogdándira 17, a kémerire 13, a nagyfalusira 12 és a vérvölgyi papi állomásra 20 folyamodvány. A kijelölés, tudomásunk szerint, e hó 23-án ejtetett meg; jövő számunkban már a névsort is közölhetni fogjuk.

= Bierbrunner Gusztáv, ev. lelkész, átdolgozta Spurgeon E. H. angol papnak „Szántó János beszédei az eke melől, vagyis, jó tanács mindenféle ember számára“ című könyvét és kiadta. E munka megszerezhető 60 krért. A tiszta jövedelem fele az ó-kéri templom építésére fog fordíttatni. A könyv harminckét fejezetet foglal magában és a legfontosabb tételekkel foglalkozik a lehető egyszerű, népies nyelven, sok élettapasztalattal és bölcsességgel. Népies olvasmányának valóban pompás könyvecske; de haszonnal forgathatják a lelkészek is, mert rövid, érthető modorban oly sok igazságot találnak összehalmozva, hogy azokat sikerrel használhatják a templomi szószéken is.

= Szalk-Szentmártoni lelkész, Dobos László, mint a Dobos János egyházi beszédeinek kiadó-tulajdonosa értesítést adott ki, mely szerint e beszédek 3-ik kötetére, az előbbi kötetektől függetlenül, új előfizetést nyit 1 firt 50 krral. Az e kötetben kiadandó beszédek nem csak kellemes olvasmányul szolgálnak, hanem egyszersmind a hivek lelki épületére, a szószékben is nagy sikerrel használhatók, a mennyiben nem annyira az észhez, mint a szívhez szólanak. Ezen kívül, a ki három forintot bektüld, a már megjelent két kötetet azonnal megkaphatja. Ajánljuk paptársaink figyelmébe.

= Az udvarhelyi egyházmegye, a sz.-udvarhelyi egyház, és oda való kollegium, folyó hó 21-én együttesen tartották meg a néhai Zeyk Károly, államfőgondnok emlékülmempijét. Imát tartott Tolvaly Zsigmond, egyházi beszédet Benkő Ferenc, peteki lelkész, emlékbeszédet, Szakács Mózes, tanár.

= Tíz éves találkozás. Tisztelettel emlékeztetem mindazon jó barátaimat és volt tanulóársaimat, kik a hit-tanszaki tanfolyamot velem együtt, a debreceni ref. főiskolában, az 1876-ik év június havában végezték, azon írásba is foglalt határozatunkra, hogy az 1886-ik év husvét utáni első vasárnapján — tehát a naptár szerint, f. évi május hó 2-án — Debrecenben találkozni fogunk. Kérem egyszersmind mindnyájokat, hogy hol és minő állapotban létükről, eljövetele szándékukról, vagy az ezt metalan gátló akadályokról engemet (Tépe, Biharmegye, u. p. Derecske) értesíteni sziveskedjenek. Baráti szeretettel. Tépén, 1886, márc. 18. Szele György, ev. ref. lelkész.

= Necrolog. Küküllői egyházmegyénk egyik főgondnoka, mlg. Thuróci Pál életének 73-ik évében, folyó hó 18-án Buzás-Besenyőben, meghalt. A megboldogult egyike volt azoknak, ki mindig a legmelegebb érzéssel viseltetett az egyház ügyei iránt és a kinek tisztos alakját mindig ott lát-

tuk az egyházkerületi közgyűléseken, valódi érdeklődéssel kísérve a dolgok menetét. Egygyel kevesebb a buzgók száma! Legyen emléke áldott, nyugodalma csöndes!

= Halálozás. Ákos i. ev. ref. lelkész, Kelemen Endre, folyó hó 1-én, életének 63-ik, papságának 35-ik esztendejében jobb létre szenderült. Béke a kiszendetett porokon!

Szerkesztői nyiltposta.

= *Conditio, sine qua non!* Ismételjük, hogy névtelenül beküldött cikkekre nem reflektálunk. Ki még a szerkesztő előtt sem veszi le álarcát: annak vagy nincs igazsága és így sötétben ólalkodik; vagy ha igazsága van, nincs erkölcsi bátorsága, hogy érette elvállalja a felelősséget. Mindkét eset felment ama kötelezettség alól, hogy személyekkel és testületekkel szemben mi exponáljuk magunkat. A ki a nyilvánosság előtt ítéleti jogát gyakorolni akarja, ne fétse fejét a betöréstől s érezze a kötelesség-teljesítés magasztos feladatát is.

= *Miután egy lap szerkesztéséhez nem csak papír, tinta és olló szükséges, hanem mindenek felett tömérdék idő, melyet a sok kézirat átolvasása tölemeszt; és miután még egyéb teendőnk is van busásan ezennel kijelentjük, hogy a hozzánk beküldött kéziratok vagy megjelennek a lapban, vagy a papír-kosárba vándorolnak; de arra nem vállalkozunk, hogy a felhasználhatatlan maculaturákat visszaküldjük. Hát, ugyan mit is kezdenének vele az illetők? Ritka halott az, kit a mai világban — behalzsamoznak. Teljességgel felesleges is.*

= *Hogy mi a phrasis?* Mikor a bodzafa-puska nagyot szól és a gyermek azt hiszi, hogy — Armstrong-ágyu. Szappan-buborék, mely szép, de ha elpattan, szennyet hagy maga után. Ignotos fallit, notis est derisui.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 450—1886.

KÖRLEVÉL.

Az országos közalap ügyében.

Utasításul a püspöki vizsgálat alatti egyházközségeknél.

Hivatkozással az egyetemes konvent által az országos segélyalap kezelésére vonatkozólag legujabban megállapított Szabályzat 39-ik cikkelyére, a püspöki vizsgálat alatti egyházközségeknél keblitanácsait, illetőleg, lelkipásztorait figyelmeztetem s utasítom a következőkre:

1-ször. Az előző évekből fenmaradt hátrálékok ügyének állásáról tegyenek hozzám jelentést, jelezve abban azon intézkedéseket, melyek azoknak felhajtása érdekében tétettek.

2-szor. A folyó évre vonatkozó bevallások két példányban kiállítva, a Szabályzat 24-dik cikkelyének szem előtt tartásával, megerősítés végett, hozzám felterjesztendők. E példányok közül az egyiket a püspöki hivatal számára, a 30-dik cik. értelmében, visszatartom; a másikat helybehagyási záradékkal ellátva, a keblitanácsnak viszsaküldöm.

3-szor. A fő-tabellák csupán a több egyházközségeket magukba foglaló egyházmegyék számára levén megáll-

pitva, a helyett, az illető lelkipásztor egy közönséges bevallási ivre, mely e célra alkalmas, jegyezze föl az egyházközség bevallási ivén követelésül kitett végső összeget s ez ivet is terjeszse föl közvetlenül a központi végrehajtó bizottsághoz.

4-szer. Midőn az illető lelkipásztor pénzt küld fel a földhitelezetethez s erről a végrehajtó bizottságot értesíti, egyidejűleg tegyen hozzám is jelentést, jelezve abban nem csupán a felküldött összeg mennyiségét, hanem egyszersmind azt is, hogy abból mennyi a hátrálék s mennyi a folyó járulék.

Elvárom fentebbi utasításaim pontos megtartását, hivatkozással egyházkerületi közgyűlésünknek 25—1883. sz. alatt kelt végzésére, mely a felelősség elvét megállapította. Kolozsvárt, 1886. március 20-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 457—1886.

KÖRLEVÉL.

Az országos egyházi segély-alap ügyében.

Öszes esperes-társaimhoz intézve.

Az egyetemes konvent által az országos egyházi

Folytatás a mellékleten.

közalap kezelésére vonatkozólag 39—1885. jkvi sz. alatt megállapított Szabályzat III-dik rész 28-dik cikkelye rendel, hogy minden egyházmegyében alakítson az egyházmegyei közgyűlés egy három tagu „Egyházmegyei közalap-bizottságot“, és pedig a pénzügyekben és számvitelben jártas férfiakból. E bizottságnak egyik tagja és elnöke az esperes. Utasításul adja továbbá ugyanazon cikkely, hogy a mely egyházmegyékben folyó év február 1-ig közgyűlés nem lesz, illetőleg nem volt tartható, azokban az esperes ezen egy alkalomra maga válasszon két férfit, kiknek megbízásuk a közelebbi közgyűlésig tart.

Tekintettel arra, hogy egyházkerületünkben a jelzett időig egyházmegyei közgyűlések nem tartattak, föl kell tennem, hogy esperes társaim a fentebbi utasítás értelmében jártak el s megalakították az ad hoc bizottságot, melynek feladatát a 29-dik cikkely körvonalozza. E cikkely g) alpontja értelmében a közalap-bizottság minden ténye nemcsak az egyházmegyei közgyűlések, hanem a felsőbb egyházi hatóságok birálatának is tárgyát képezhetvén: fölkérem összes esperes-társaimat, hogy folyó év ápril 10-ig az ad hoc bizottság üléséről fölvett jegyzőkönyv másolatát terjeszszék föl hozzám, hogy azokat észrevételeim kíséretében a mélt. állandó igazgató-tanácsnak bemutatthassam. Az ily jegyzőkönyvek esetről-esetre hozzám jövőben is fölterjesztendőek lesznek.

Kolozsvártt, 1886. március 21-én.

Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

Sz. 519—1886.

KÖRLEVÉL.

Mindenik egyházmegye esperesének, mindenik kollegium m. tt. előljáróságának és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségnek.

Az egyetemes konvent mult évi november hó 24-én tartott üléséből 58 jkvi szám alatt kelt határozatával felhivatván az egyházkerületek az iránt, hogy a tárgyalási alapul elfogadott „Magyar református egyházi kölcsönös tüzkárbiztosító intézet“, „M. országos reformált lelkészi és tanári nyugdíjintézet“, és „M. országos reformált lelkészi és tanári özvegy-árvai gyámintézet“ alapszabálytervezetre vonatkozólag tegyenek véleményes előterjesztést: igazgató-tanácsunk a folyó évben tartandó egyházkerületi közgyűléshez e célból terjesztendő nyilatkozatának megállapítása előtt, szükségesnek találta egyházi hatóságaink véleményének meghallgatását.

Felhívjuk ezen indokból az egyházmegyék m. tt. köz- vagy tanács-gyűlését, a kollegiumok m. tt. előljáróságait és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek képviselőit, hogy az egyetemes konvent idézett s megküldött jegyzőkönyve 58-ik pontja alatt foglalt alapszabály-tervezetekre vonatkozó véleményét megállapítva, folyó évi ápril hó 25-ig terjeszse fel a jegyzőkönyvi kivonatot igazgató-tanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-anácsától. Kolozsvártt, 1886. március 16-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 27—1886.

KÖSZÖNET-NYILVÁNTÁS.

A kolozsvári ev. ref. egyház presbyteriuma a „Kolozsvári Takarékpénztár“ és „Kisegítő Takarékpénztár-Szövetkezet“ nsgos Igazgatóságainak hálás köszönetét e helyen is nyilvánítja azon nemes tettükért, mely szerint, valamint az előző években, úgy e f. 1886-ik évben is kisedovodáink javára külön-külön 50—50 frtot voltak szivesek adományozni. A kolozsvári ev. ref. egyház presbyteriumának, 1886. március 7-én tartott gyűléséből.

Herepei Gergely,
presbyt. jegyző.

Dr. Kolozsvári Sándor,
algonok.

Szám 239—1886.

MEGHÍVÓ.

Az 1885. évi egyházkerületi közgyűlés által megállapított törvény 60-ik cikkelye értelmében, egyh.-megyei rendes közgyűlést hívok össze ürd.-füzesi egyházunkba, folyó év ápril hó 13-án d. e. 9 órakor kezdődőleg.

Ezen gyűlés alkalmával isteni tisztelet és néhai Zeyk Károly statusgondnok felett emlékbeszéd tartására ifj. Köhlös István lelkészafia kéretett fel.

E gyűlés tárgyai:

1. Elnöki jelentés. 2. Tisztviselők választása, n. m. esperes, főjegyző, két director, aljegyző, köz- és házassági törvényszéki bírák választása. 3. Felsőbb leiratok, nevezetesen a k. közgyűlés tagjai számának apasztását és az egyházvizsgálat módosítását célzó ig. tanácsi leiratok. 4. Canonica visitatio előterjesztései. 5. Indítványok. 6. Egyesek, egyházközségek panaszai. 7. Kérelmek, folyamódások képezendik.

Mély közgyűlésre ennek t. tagjait ezennel tisztelettel meghívom.

Egyszersmind, ismételtlen felkérem azon t. lelkész és tanító fiait, kik a közalaphól és házipénztárból segélyt nyerni kívánnak, hogy ez iránti kérvényüket fenjeltt gyűlésre adják be.

Nemkülönben, felhívom azon egyházközségeket és t. kántor-tanító urakat, kik még egyházmegyei képviselőjüket meg nem választották, ezen választás keresztülvitelére. A választás tényét igazoló ezen okmányok beadására ezen gyűlés tüzetik ki. Szék, 1886. március 16-án.

Somkerek Miklós,
h. esperes.

240—1886.

A hunyadmegyei reform. esperestől.

Mindazokat, kiket illet és érdekel, az erdélyi reform. egyházkerület hiv. lapja útján is értesitem arról, hogy a hunyadi ref. egyházmegye ez évi rendes közgyűlését, f. év ápril hó 4-én s következő napjain fogja megtartani Szászvároson, mely alkalommal (ápril hó 4-én) néhai b. e. Zeyk Károly, e. k. főgondnok emlékezetét tárgyazó gyász-istenitiszteletet rendez, a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközséggel együttesen, hunyadi ref. egyházmegyénk.

Tordos, 1886. márc. hó 21-én.

Bartha Lajos,
ev. ref. esperes.

Sz. 546—1886.

KÖRLEVÉL.

Mindenik egyházmegye t. esperesének, és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak t. lelkészeinek.

Egyházközségeink részéről a generalis dictaturára évenként beszolgáltatandó pénzek beküldése tekintetéből az egyházmegyék esperesi hivatalai és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek presbyteriumai egymástól különböző eljárást követvén, többen igazgató-tanácsunkhoz, mások közügyigazgató afiához, mások meg az egyházkerületi közgyűlés alkalmával a generalis dictaturára fizetvén be, ez által úgy azok kezelése, mint az évi járulékok összegeknek és hátrálékoknak számbavétele és ellenőrzése nehezzé tétetett: igazgató-tanácsunk szükségesnek találta jövőre egyöntetű eljárás életbe léptetését s e célból körrendelet kibocsátását.

Ezen közpénzekről való számadásvitel, u. m. krajcáros előtörke, püspöki fizetés-pótlék, képezdei illeték, agentialis költség, az egyházközségek és papok részéről fizetendő központi özvegy-árvai illeték, a generalis dictatura évenként csakis az egyházkerületi közgyűlések alkalmával s így rendesen évenként csak egyszer ülvén össze, gondoskodni kellett oly kezeléssel, ki az egyházmegyei vizsgálatok alkalmával felszedendő ezen közpénzeket a generalis dictatura összeüléseig átvegye és gyümölcsözőleg őrzeménybe tartsa.

Igazgató-tanácsunk ezek folytán felhívja az egyházmegyék espereseit, hogy az egyházmegyék vizsgáló bizottságai által a visitatio alkalmával egyházközségeinktől és papjainktól felveendő a fennebb felsorolt közpénzeket, az egyházmegyei vizsgálatok befejezése után, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek pedig minden év május hó 1-ig küldjék be közvetlenül egyházkerületünk pénztárnokához s a pénz felküldésével egyidejűleg küldjenek fel két részletes és összesítendő kimutatást arról, hogy minő címen honnan és mennyi pénzt küldenek, mely kimutatás egyik példánya egyházkerületünk pénztárnokához, másik hason példánya a püspöki hivatalhoz terjesztendő.

A közvetlenül egyházkerületünk pénztárnokához beküldendő összegek az egyházkerületi közgyűlés alkalmával egybeülendő generalis dictaturára, a kimutatások csatolása mellett, át fognak tétetni s a számbavétel megejtése után az illetők részére a nyugtatványok kiszolgáltatnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának Kolozsvártt, 1886. márc. 21-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 447—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó m-palatkai egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik második ízben.

Ezen állomás javadalma a következő

1. 49 hold és 332 □ öl másodosztályú szántó föld (adóját az egyházk. fizeti.)
2. A cinterem $\frac{2}{3}$ -ad részének fű- és gyümölcs-termése.

3. Minden örökséges gazda fizet 3—3 kal. [elegybuzát és 1 o. é. forintot. (Van 8 ilyen.)

4. A többi egyháztartók $2\frac{1}{3}$ lit.-véka buzát, vagy törökbuzát (60—70 l. v.), özvegyek $\frac{1}{2}$ annyt.

5. Az egyháztartók $\frac{3}{4}$ része, kik marhás erővel bírnak, szántanak $\frac{1}{2}$ napot tavasszal, $\frac{1}{2}$ nap ugarolnak s öszvetés alá ismét $\frac{1}{2}$ napot szántanak; a termést erről behordják.

6. Minden egyháztartó köteles $\frac{1}{2}$ napi tenyeres napszámot tenni (40 $\frac{1}{2}$ napszám.)

7. Minden marhás gazda tartozik egy napi járó földről egy szekér fát hozni. (Van ilyen 14—16.)

8. A gyalogszeresek széna-, asztag- vagy kalongyarakni kötelesek.

Megjegyzendő, hogy minden munkáltatás alkalmával a pap köteles étellel az egyháztartókat ellátni.

9. Minden confirmált növendék a confirmációért tesz egy napi tenyeres napszámot.

10. Stolarék: temetés predicatióval 1 frt, csak könnyörgéssel 40 kr. Esketés: 1 frt 5 kr. és a himnlöltásdíj 35 kr. = 1 frt 40 kr. Keresztelés: fiúért 1 kakas és egy kenyér; leányért 1 tyúk és egy kenyér, vagy ezek nem létében 21 kr.

Anyakönyvi kivonatok díja 35 kr.

11. A néhai Alsó Zsigmondné hagyatékából 2000 forintnak 5°/_o-os kamatja félelvi 50 frtos részletekben.

Tisztességes lakás gazdasági épületekkel.

Pályázati határnap f. évi április hó 15-dike.

Folyamodványok nt. Somkerek Miklós esperes aához Székere küldendők. Kolozsvártt, 1886. március 21-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Szám 458—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyéhez tartozó hadoki egyházközség pap-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Az egyház pénztárából	20 frt — kr.
2. A deési takarékpénztárból 2000 frt 5 ^o / _o -os kamatja	100 frt — kr.
3. Egy 100 frtos alapítvány 5 ^o / _o -os kamatja	5 frt — kr.
4. A kövári cameraticum két részletben	142 frt 41 kr.
5. 40 bérfizetőtől gabona, melynek értéke	58 frt 50 kr.
6. Tenyeres napszám és eke napszám értéke	34 frt — kr.
7. 8 öl fa-illetmény, beszállítva	32 frt — kr.
8. Tandij átlag számítva	20 frt — kr.
9. 15 hold 69 □ öl szántó; 800 □ öl kert; 5 hold 567 □ öl rét; 2 hold 1570 □ öl legelő és 4 hold 293 □ öl terméketlen, cat. jövedelme	22 frt — kr.

Megjegyzés: kántori állomás nincs; köteles a megválasztandó első évi félfizetését az özv.-árvai pénztárba beszolgáltatni s egyszersmindenkorra ugyanoda 7 frt tagsági díjt befizetni; mindennemű adót az egyház fizet; siola: temetés 1 frt; esketés 1 frt 45 kr., keresztelés 20 kr.

Pályázati határnap f. évi április hó 15-dike. Folyamodványok nt. Nagy Lajos esperes aához Dobokára küldendők. Kolozsvártt, 1886. március 22-én.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvártt.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.